

The Project Gutenberg EBook of Local Drawings, by Mitsos Chatzopoulos

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: Local Drawings

Author: Mitsos Chatzopoulos

Release Date: June 7, 2010 [EBook #32729]

Language: Greek

Character set encoding: UTF-8

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK LOCAL DRAWINGS ***

Produced by Sophia Canoni

Note: The tonic system has been changed from polytonic to monotonic. The spelling of the book has not been changed otherwise.

Σημείωση: Το τονικό σύστημα έχει αλλάξει από πολυτονικό σε μονοτονικό. Κατά τα άλλα έχει διατηρηθεί η ορθογραφία του βιβλίου.

ΜΠΟΕΜ

ΝΤΟΠΙΕΣ
ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΘΗΝΑ
1896

ΝΤΟΠΙΕΣ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ
Μήτσου ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ (ΜΠΟΕΜ)
ΝΤΟΠΙΕΣ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΘΗΝΑ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΡΙΜΗ
Οδός Πραξιτέλους αριθ. 14
1896

Στον φίλον Σπύρον Τσαγγάρην

Ο ΗΓΟΥΜΕΝΟΣ

Όντας βγήκαμε από τη βραδινή ακολουθία στη μεγάλη πέτρινη αυλή του μοναστηριού, είχε ξαστερώση. Οι καλόγεροι με τον ηγούμενό τους, έναν ποχύ, ψηλόν, καλοθρεμμένον πανιερώτατον, ήρθαν κ' έκατσαν μαζί μου στα λιθαρένια πεζούλια, στο πλάι της μαρμαρένιας βρύσης, που έτρεχε ακούραστη στο πλάι μας. Ο λίγος ουρανός, απλόνουνταν καταγάλαζος, σπαρμένος από μικρουλάκια κοκκινόξανθα συγνεφάκια, απάνω στο κεφάλι μας, τριγύρω στους άγριους και κατάψηλους βράχους, που μας τριγύριζαν. Κι' η χινοπωριάτικη βραδιά, γλυκειά και δροσερή, ύστερα από τη βροχή του δειλινού, σκορπούσε στο άγριο εκείνο στένωμα των βράχων με τα σκίνια και τ' αγριοπουρνάρια, που στα πλευρά τους υψόνουνταν σαν τεράστιοι, χοντροκαμωμένοι πύργοι, τ' αμέτρητα κελιά του μοναστηριού, κ' η σκαμμένη κατάβαθμα στη σπηλιά τους παλιά Μονή, με τη θαυματουργό εικόνα της, όλη τη θρησκευτική εκείνη γλύκα της μοναξιάς, της ησυχίας, της προσευχής και των ονείρων, που τον πιστόν τον φέρνει στενάτερα στην έννοια του Θεού, και τον άπιστο τον συγκεντρώνει περισσότερο στον εαυτό του. Απ' τη μικρούλα πόρτα της Μονής, το λιβάνι, που οι καλόγεροι σκόρπισαν άφθονο στους νοτερούς θόλους της σπηλιάς, ξατμίζουνταν στην αυλή, κι η μυρουδιά του, περίχυνε τ' άγριο εκείνο στένωμα από απαλότη και γαλήνη. Περαστικά πουλιά, που ταξιδεύαν σ' άλλες χώρες, φεύγοντας την ψύχρα του χινόπωρου, περνούσαν κοπαδιαστά, του ψήλου, έσκιζαν τον αέρα μ' ένα γοργό, ξερό φτερούγισμα, όπως κάνη το μετάξι που σχίζεται, και χάνουνταν πίσω απ' τις κορφές άλλων βράχων, κι άλλων βουνών. Η κάνουλα της μαρμαρένιας βρύσης ξερνούσε ασταμάτηστη το βουνήσιο νεράκι της, δούλευαν ακούραστα τα κομπολόγια των καλογέρων τριγύρω μου, τσικ, τσικ, τσικ. Ένα παιδάκι με το δίσκο γεμάτο ποτηράκια και τη μπουκάλα με το βουνήσιο μουρόρακο, μας φίλευε αραδωτά. Οι καλόγεροι αποσταμένοι, άλλοι από την ορθοστασία της ακολουθίας, άλλοι από τον κάματο της ημέρας που έρχουνταν ολοένα απ' τα χωράφια τους, δίπλοναν τα ποτηράκια. Και με το δίπλωμα, η κουβέντα δούλευε. Ο ηγούμενος στο πλάι μου, μου ιστορούσε τα θαύματα της Εικόνας, της Παναγίας της Μονής, που απ' τον καιρό της εικονομαχίας, έφυγε από τη Προύσσα κι ήρθε και κρύφτηκε σ' αυτούς τούς βράχους. Γι αυτό και το χωριό αντίκρυ, βαφτίστηκε Προυσσός. Ακόμα φαίνεται από το δρόμο πούρθατε, μούλεγε, το Τύπωμα, το βουνό, που έσκισε ψηλά η Χάρη της, όντας πέρασε για δω. Αράδιασε πολλά από τα θαύματά της, ο ηγούμενος, είπε και για τα νταραβέρια του μοναστηριού, μου μέτρησε τους καλογέρους του και καλός, χαμογελώντας, γλυκός και καλοΐσκιτος μ' όλο το πάχος του, μου ζωγράφιζε με χάρη τη ζωή του μοναστηριού, της ερημιάς και του βουνού. Απάνω κάτου, έλεε, καλοπερνούμε, οι χριστιανοί απ' όλο τον κόσμο λατρεύουν τη Χάρη της, το μοναστήρι έχει μπόλικα μετόχια, εσσοδεύει αρκετά, αλλά μας σακατεύουν τα έξοδα. Το μοναστήρι, να καταλάβης, εδώ είνε ένα είδος ζενώνας. Δε μας λείπουν τη βραδιά δέκα είκοσι διαβάτες. Απώ δω περνούν όλοι, εδώ τρων, εδώ κοιμούνται. Πούνα βρεθή χάνι εδώ πέρα, και τι να πρωτοκάμη κανένα κουτσομάγαζο απάνω στο χωριό. Βλέπεις, πολίτης και στρατιώτης, εδώ ξεπέφτει. Αν δεν βρίσκουνταν κι αυτό το μοναστήρι αλλοίμονο στον κοσμάκη. Το χειμώνα παραδέ με τις βροχές, με τα χιόνια, με τον αποκλεισμό, έχουμε σωστό ξενοδοχείο στο μοναστήρι. Το χειμώνα δύσκολη η βουνήσια ζωή, χιόνι πάρα πολύ, το κρύο είνε ανυπόφορο, ο δρόμος άσωτος, όπου και κακοτοπιά αποκλείται, μαρτυράει ο κοσμάκης.

Ένας καλόγερος κοντόχοντρος, κατακόκκινος, με κατάμαυρα γένεια,

με χοντρά πλεχτά ράσα και μυτερό σκούφο, μ' ένα σωρό κλειδιά στο ζωνάρι του, μας ζύγωσε:

— Ευλογείτε, πάτερ, τι καθόμαστε, δεν είν' ώρα για το τραπέζι; Είμαι ντιπ ρέμμα!

— Ακόμα, πάτερ Συμεών, είπε ο ηγούμενος, περιμένομε απ' το χωριό του αστυνόμο.

— Τον αστυνόμο!, αα, τι τρέχει;

— Δεν τάμαθες!

— Είμουνα κάτου στ' αμπελάκια σήμερα, τόρα γιαγιά ήρθα, χαμπάρι δεν έχω.

— Είχαμε φασαρίες σήμερα το γιόμα. Μας έκλεψαν, πάτερ Συμεών.

Κι ο ηγούμενος χαμογέλασε.

— Μας έκλεψαν, τι;, πώς;, πότε;. Μας έκλεψαν!...

Κι ο Συμεών, αγριεμμένος, ταραγμένος, απόμεινε μ' ανοιχτό στόμα, κάμνοντας το σταυρό του.

— Μας έκλεψαν και δε μας έκλεψαν, πες... Ας είνε. Ας τ' ακούση και του λόγου του από δω, δεν πειράζει. Εκείνοι οι δυο χωριάτες απάνω απ' το Καψί, που πλάγιασαν εδώ χτες νύχτα, έκατσαν ίσα με το γιόμα. Ο ένας έκανε τον ανήμπορο. Το φέρνουν από δω, απ' εκεί, μπαίνουν στη Μονή, γδαίνουν τη Χάρη της, δεν άφηκαν από σκεύος κι ανάθημα, φορτόνουνται τις καπότες τους και ξεκλέβουνται, απάνω που γιοματίζαμε. Προσκυνούμε όμως τη Χάρη της, έκαμε το θάμμα της, κι απάνω που δρασκέλαγαν την οξόπορτα, πιάστηκε μιανού η καπότα απόνα πουρναράκι, του φεύγει το σακκούλι του, βροντούν τ' ασημικά, κυλάει το κατάχρυσο καντήλι της Χάρης της, απάνω που περνούσε κι ο Γιώργης, το παιδί, πούροχονταν να ποτίση τα μουλάρια. Βάνει τις φωνές, πετιώμαστε, τους πιάσαμε απάνου που τα μάζευαν.

— Υπαγε οπίσω μου, Αμελέτητε, ύπαγε οπίσω μου!... έκανε σαστισμένος ο Συμεών.

— Τόρα τους έχουμε πλάι στο κελί μου, πάτερ Συμεών, κλειδωμένους. Εγώ είπα να τους απολύσουμε, να παν στην ευκή του Χριστού και της Παναγίας, κι' ας το βρουν απ' το Θεό μια μέρα, δεν μ' άφησαν όμως οι πατέρες, και στείλαμε για τον αστυνόμο στο χωριό.

— Χίλια χρόνια τόρα σε τέτοια αμαρτία δεν έπεσε το μοναστήρι, έκανε ακόμα ο πάτηρ Συμεών, χίλια χρόνια. Υπαγε οπίσω μου!... Να τους φάη η κίσσα η κακιά, να τους φάη!...

Υστερα από λίγη ώρα έφτασε απ' το χωριό κι ο αστυνόμος. Ένας ψηλός ανθυπολοχαγός του πεζικού, με το χρυσό του κορδονάκι μαυρισμένο στο καπέλλο, την πρασινισμένη στολή του, τη σακαράκα του, το στριμμένο του μουστάκι, και την πολλή του περηφάνεια. Ο ηγούμενος, οι καλόγεροι όλοι, ζύγωσαν, τον χαιρέτησαν, και του είπαν την κλεψιά. Αγρίεψε, έστριψε το μουστάκι του, γούρλωσε τα μάτια του, ξερόβηξε, βρόντηξε τη σακαράκα του, και κατέβασε δυο τρία μουρόρακα τόνα κοντά στ' άλλο. Ζήτησε να του φέρουν

μπροστά του αυτούς τους δύο ιερόσυλους, θέλησε να στείλη για δύναμη στο χωριό, για να τους κλείση την αστυνομία, για να τους στείλη νύχτα στην εισαγγελία, αλλ' ο ηγούμενος του μπόδισε.

— Τόρα νύχτωσε, κυρ αστυνόμε. Κάθησε να φάμε απόψε, με τους πατέρες, πλαγιάζεις μάλιστα εδώ απόψε, κι αύριο μπονορούλια τους παίρνεις.

Έτσι κι έγινε. Ο ηγούμενος διέταξε να περιποιηθούν καλά τους ταξιδιώτας χωρικούς, που έρχουνταν μπλούκια μπλούκια να κονέψουν στο μοναστήρι, κάμνοντας το σταυρό τους, σαν περνούσαν την αυλόπορτα κι αντίκρυζαν τη Μονή, και μεις όλοι, ο κυρ αστυνόμος, ο ηγούμενος, κ' οι πατέρες ανεβήκαμε στην τραπέζαρια. Ντουβάρια άσπρα, γυμνά και αστόλιστα, ξύλινο καπνισμένο ταβάνι, μακριά τραπέζια και μακριά ξύλινα σκαμνιά — η καλογερική τραπέζαρια. Από μια χαμηλή πόρτα η μυρουδιά κι ο καπνός της κουζίνας, έρχουνταν μαζί με τους σερβιτόρους, δυο ασπροκόκκινα χωριατόπουλα.

Ο ηγούμενος ευλόγησε, και το δείπνον ἀρχισε. Όσο έρχουνταν κι έφευγαν τα χοντρά πήλινα πιάτα, τόσο καταλάβαινα, πόσο δίκιο είχε ο ηγούμενος να παραπονιέται για τα έξοδα της Μονής. Η ξεχειλισμένη υγεία και το πάχος των πατέρων, έδειχνε πως η μαγειρική εκείνης της νύχτας είταν συνηθισμένο πράμμα. Και το δείπνο εκείνο με την ξεχωριστή καλογερική μαγειρική, το κερασένιο σουτλό κρασί, που το μέραζαν μπουκάλες μπουκάλες, με τους παχιούς εκείνους ρασοφόρους, με τον πολυλογά αστυνόμο, μέσα στην παράξενη εκείνη τραπέζαρια, ανάμεσα στους άγριους εκείνους βράχους με την αγιασμένη σπηλιά της Μονής, με την ευτυχισμένη ερημιά και τη ζωή αντάμα ενός βουνήσιου ξενοδοχείου, μόδιναν μια παράξενη κι ασυνήθιστη εντύπωση εκείνη τη νύχτα. Οι μπουκάλες έρχουνταν γεμάτες κ' έφευγαν αδειανές, η κουβέντα δεν κόβουνταν, ο ηγούμενος χαμογελούσε ακουμπώντας στην έδρα του, και παίζοντας το κομπολόγι του, και η κοσμική ζωή, έρριχνε μέσα στην καλογερική εκείνη τραπέζαρια ένα πιστότατο αντίλαλο, που παραξενεύουνταν κανείς, πώς οι καλόγεροι ήξεραν τόσα πράμματα της ημέρας, όσα δε θα μάθαινε κανείς διαβάζοντας μια αθηναϊκή εφημερίδα. Αργά, νυσταγμένοι σηκωθήκαμε απ' το τραπέζι. Καθένας πήρε το κελί του. Ο ηγούμενος με πήγε ίσια με το κελί που θα περνούσα τη νύχτα μου, με ρώτησε αν ήθελα κι άλλες βελέντζες για σκέπασμα κ' έφυγε:

— Καλή νύχτα, κι εγώ τόρα θα πλαγιάσω εδώ κοντά, πλάι-πλάι έχουμε τα κελιά μας απόψε. Καλό ξημέρωμά σας...

Έκλεισα τη σαρακοφαγωμένη πόρτα και ξαπλώθηκα στο ξύλινο κρεββάτι. Ένα αναμένο αγιοκέρι απάνω στο τραπέζι, μόλις φώτιζε το μεγάλο κελί, σα στρατώνα. Τσκιού μισοσκοτεινοί απλόνουνταν ολόγυρα στα μαυριδερά ντουβάρια και στο ταβάνι, το αγιοκέρι έκαιε πάντα, στάζοντας απάνω στ' ανοιχτά κιτρινισμένα φύλλα ενός Μεγάλου Ωρωλογίου, που τα κόκκινα με τα μαύρα γράμματά του, φάνουνταν σα να με κοίταζαν αλλόκοτα, ανάμεσα στη σιγαλιά του κελιού. Άνοιξα το παλιό παράθυρο κι ακούμπησα στα σάπια ξύλα του. Όμορφη φεγγαροστολισμένη νύχτα με χτύπησε κατάμματα. Το στένωμα των κατακόκκινων και ψηλών βράχων ακτινοβολούσε ολάκερο. Κοίταξα προς τα κάτου κι ανατρίχιασα. Τα κελιά είταν χτισμένα σύρριζα σε κατάψηλο βράχο, που ξέφευγε ίσος σα μαχαίρι κάτω βαθειά στη λαγκαδιά, που μόλις τη φώτιζε το φεγγάρι. Αγνάντια μου ένα εκκλησιδάκι κατάκορφα στον αντικρυνό βράχο, άσπριζε φανταστικά, κι ο μετάλλινος σταυρός

του ψηλά, άσπριζε φανταστικώτερα στο φως του φεγγαριού. Κι ανάμεσα στ' άγριο εκείνο στένωμα των βράχων και των σπηλιών σιγαλιά θανάτου κι ανυπαρξίας, κι ύπνου βαθύτατου.

Καμμιά πνοή, καμμιά ανάσα, καμμιά ζωή ολόγυρα, μονάχα ένας γρύλλος τρυπωμένος εκεί κοντά μου, έτριζε ακούραστα και μονότονα. Κι ενώ τον άκουα, συλλογιζόμουνα πόσες φορές στη ζωή μου, σε πόσες ευτυχισμένες και σε πόσες θλιμμένες νύχτες, ο ίδιος πάντα, χωρίς να βλέπω από πού έχωνε τριγύρω μου το ίδιο τ' απαράλλαχτο και μονότονο τραγούδι του, χωρίς να τον νοιάζη και να πολυσκοτίζεται με την ζωή που τον τριγυρίζει, με την φύση που την νανουρίζει απαλά, με την ευτυχία και με τη δυστυχία γύρω στη μικροσκοπική εξοχότη του. Περίεργο ως τόσο ζωύφιο ένας γρύλλος εκεί!

Μια στιγμή στο πλαγινό μου κελί, απ' τ' άλλο μέρος απ' το κελί του ηγούμενου, αγροίκησα κάποιο θόρυβο σιγαλής κουβέντας κι ανάλαφρα πατήματα. Μια μικρή ξύλινη πόρτα αντάμουνε το κελί μου με τ' άλλο που άκουα το θόρυβο. Χωρίς να θέλω την σίμωσα και κοίταξα από μια χαραμάδα. Στην αρχή δεν καλόβλεπα τίποτε, μόλις χάραζε λίγο φως. Κοίταξα ακόμα. Έν' αγιόκερι κι εκεί σαν το δικό μου, απάνω σ' ένα τραπεζάκι, φώτιζε το κελί απαράλλαχτο σαν το δικό μου. Κατάχαμα στις σανίδες είταν ξαπλωμένοι δυο χωριάτες, κουρελλιοντυμένοι, ξερακιανοί κι αδύνατοι, χωρίς να κουνιώνται. Τους πρόσεξα καλά κι είδα πως είταν πιστάγκωνα δεμένοι. Δύο βήματα μπροστά τους γνώρισα τον ηγούμενο, πόστεκε ορθός, τυλιγμένος μ' ένα μαύρο σάλι, με το κομπολόγι στα χέρια, σοβαρός, αυστηρός, χωρίς το χαμόγελό του αυτή τη φορά. Τα χείλη του και τα πυκνά του γένεια αναδεύουνταν, κάτι έλεε. Δεν άκουα τίποτε, αλλ' η φωνή του σε λίγο έγινε δυνατώτερη.

— Αυτό που κάματε, παιδιά μου, είνε μεγάλη αμαρτία...

Εκείνοι μουρμούριζαν κι οι δυο:

— Φτώχεια μεγάλη, δέσποτά μου. Εμείς χαραμήδες δεν είμαστε. Να που μας έβαλε, βλέπεις, ο Τρισκατάρατος.. Η φτώχεια.....

Ο ηγούμενος τους απόκοψε αυστηρός:

— Όποιος είνε φτωχός δε κλέβει. Και τη φτώχεια ο Θεός την έδωσε. Κατακολαστήκατε σήμερα, κι ο Θεός να σας συχωρέση.....

Κι απόμεινε σκεφτικός. Υστερα τους ζύγωσε και τους έλυσε τους αγκώνας.

— Ο Θεός να σας συχωρέσῃ μ' ό,τι κάματε, πολυέλατος και πολυεύσπλαχνος είνε. Τόρα πάρτε αυτό το πλαστάρι το ψωμί, που σας άφησα εκεί στο κρεβάτι, νάτε κι αυτά τα δυο τάλληρα, κι αγάλι' αγάλια χωρίς να βροντήσετε και σας καταλάβουν και τραβάτε.

Ν' αφήσετε μονάχα την πόρτα ανοιχτή, κι ότι έκαμα για σας να μη βγη από το στόμα σας. Αιστε κι ο Θεός να σας συχωρέση..... Όμορφα να μη σας καταλάβουν.....

Και τ' αγιοκέρι που μόλις έφεγγε στο μεγάλο σα στρατώνα κελί, φώτισε τους δύο χωρικούς, που άλαλοι και σαστισμένοι, φίλησαν αρπαχτικά το χέρι του ηγούμενου, έβγαλαν τα τσαρούχια τους, τα πήραν στα χέρια τους, και πατώντας στα νύχια, χάθηκαν σαν ίσκιοι από την πόρτα, ενώ ο ηγούμενος έσβυνε φυσώντας με τα

χείλη του τ' αγιοκέρι.

Ο γρύλλος ως τόσο, τρυπωμένος εκεί κοντά στο παράθυρο, έχυνε μέσα στην έρημη νύχτα ακόμα το ίδιο ακούραστο και μονότονο τραγούδι του.

Τ' ΑΓΟΡΙ

Στον Νίκο Λάσκαρη

Από τ' ανοιχτό παράθυρο του σπιτιού, που με φιλοξενούσε, απλόνουνταν στα μάτια μου όλος ο κάμπος, που τον διάβηκα την ημέρα, ομορφότερος και μεθυστικώτερος στο ηλιοβασίλεμμα της χινοπωριάτικης βραδιάς. Είχε βρέξη το μεσημέρι κι ο ουρανός ξάστερος και ροδοβαμένος, χαμογελούσε ως πέρα στα βουνά και στις ράχες που φαίνονταν σα να ζύγοναν από στιγμή σε στιγμή κοντήτερα στα μάτια μου.

Βασίλευε απαλά ο ήλιος, και τα βουνά της Αταλάντης και της Χαλκίδας πέρα πότε φλογίζουνταν κατακόκκινα, πότε κολυμπούσαν σε χρυσογάλανη καταχνιά, και πότε ξάνοιγαν σαν πελώρια μενεχέδνια ανοιξάτικα μπουκέτα. Η νεροπεριχυμένη Λαμία χάνονταν ανάμεσα σε τριψυλλοσπαριένες ραχούλες και στου στενόμακρου απέραντου κάμπου την πρασινισμένη στρώση.

Χαμογελούσε αριστερά η κατάγυμνη Όρθρυς – ατέλειωτη σειρά με χυτά, καταστρόγγυλα βουνά – με τους ρειπωμένους εδώ κ' εκεί παλιούς στρατιωτικούς σταθμούς των παλιών συνόρων και δεξιά καμάρονε πρασινισμένη, η ελατοφυτεμένη και βελανιδοφουντωμένη Οίτη, με μοναστηράκια κυπαρισσοστολισμένα και μ' αφροστεφάνων μύλους από λαγκαδιά σε λαγκαδιά. Κι ο Σπερχειός κάτου στον κάμπο κατεβασμένος από τα χινοπωριάτικα νερά, φειδωτός, μέγας κι ατέλειωτος, ξεχύνουνταν σα γιγαντιαίο ασημοστόλιστο φίδι μέσα στου κάμπου τις πικροδάφνες, τις λυγαριές, τα πλατάνια και τα κυπαρίσσια, ανάμεσα στα πρασινισμένα χωράφια και λειβάδια. Και στην όμορφη αυτή εξοχή ξεπετιώνταν άφθονα χωριά εδώ, χωριά εκεί, τσιφλίκια κάτω, τσιφλίκια απάνω, σκορπιστά σε χαριτωμένη ανακατωσιά, στολίζοντας πότε τις χαλικόστρωτες όχτες του ποταμού, πότε την αγκαλιά του κάμπου, και πότε τα φρύδια και πλάγια των βουνών. Κι ανάμεσα στ' αμπέλια και στα χωράφια, στην τρισευτυχισμένη αυτή γις, που δω θρέφεται πολύχυμος ο καπνός, κι εκεί σηκόνεται ψηλότερα από μπόι το σιτάρι, και παραπέρα πετιέται εφτάψηλη η καλαμιά του καλαμποκιού, κι αλλοιύ γίνεται άφθονο το βαμπάκι, κι εκείθε τσακίζονται από το βάρος τα κλήματα των αμπελιών και της σταφίδας, κι ανάμεσα στον τρισαγιασμένο αυτόν ομορφότοπο, μου φαίνονταν πως ξάνοιγα ακόμα, όπως και την ημέρα, χιλιάδες μέτωπα σκλάβων και διούλων σε τσιφλίκια, κι αγροικίες και χωριά αφεντάδων να στάζουν πικρό, φαρμακωμένο ίδρωτα, και να ποτίζεται περίσσια η ελεύθερη και τρισευτυχισμένη για τους τσιφλικάδες, η σκληρή και πικραμένη αυτή γις για τους σκλάβους χωρικούς. Άν έλλειπον εδώ κι εκεί τα κάτασπρα κωδωνοστάσια μέσα στα κάτασπρα χωριδάκια και τσιφλίκια, αν σώζουνταν ολόρθα ακόμα τα παλιά τζαμιά των χρόνων της Τουρκίας, τίποτε δεν θα μούλεγε, πως αυτός ο ομορφότοπος, είν' ελληνικός και ελεύθερος. Η πολύχρονη σκλαβιά άφησε απάνω του θλιβερή, άγγιχτη σφραγίδα. Ελευθερώθηκε η γις, αλλά σκλάβοι απόμειναν οι χωρικοί και τα χωριά τους. Ο αφέντης άλλαξε, αλλ' ο διούλος απόμεινε ο ίδιος, όπως και προτήτερα.

Ατέλειωτες οι λωρίδες των μεγαλοδρόμων έσχιζαν βουνάκια και κάμπους και χωριά, πότε ίσιες κι άσωτες, και κουραστικές, πότε

φειδωτές και καμαρωμένες, κι όλο ομαλές κι ολόστρωτες, χαρωπές κι ήμερες. Έτσι όμορφες, έλεγες, πως είταν καμωμένες γι αρχοντικά κουπέ, για βασιλικά άτια, να τις διαβαίνη απαλά ξαπλωμένη σε μεταξωτά προσκέφαλα, βουτηγμένη σε ηλιοτροπίου ανάλαφρη μυρουδιά, κομψή Αθηναία, μέσα στην τριανταφυλλένια δύση. Κάρα και αμάξια, αμάξες και σούστες, άλογα με μπρούζινα κουδούνια στο λαιμό, άλλα φορτωμένα ξύλα μεγάλα, άλλα γυρίζοντας από τους μύλους φορτωμένα αλέσματα, άλογα της καβάλλας, βώδια και γαϊδουράκια, μουλάρια φορτωμένα κάρβουνα και κοπάδια πρόβατα και γίδια, πλημμύριζαν τους χαρωπούς αυτούς δρόμους. Από τις αθάνατες κορφές του Βελουχιού, που χάνουνταν πέρα μέσα σε μολυβένια σύγνεφα, κατέβαιναν κι έπεφταν στον κάμπο, έσχιζον τους δρόμους μπλούκια, μπλούκια, οι βλάχοι με τις φαμελιές τους φορτωμένες τα βυζασταρούδια τους, τα ρούχα τους και τις σκάφες τους γυρίζοντας τόρα στα χειμαδιά τους με κατακόκκινα μάγουλα, κι ολόδροση θωριά, καλοθρεύμενοι στα κρύα νερά των βουνών όλο το καλοκαίρι. Κι όλο αυτό το δροσερό πανόραμα της εξοχής, άλλαζε κ' έπαιρνε στα μάτια μου όλα τα μεθυστικά χρώματα της χινοπωριάτικης βραδιάς.

Το χωριό με τη μικρή πλατεία του, τριγυρισμένη από φουντωτές σκαμνιές, με τους χωριανούς, πόπιναν το τσίπουρό τους απόξω στα μαγαζάκια τους, με τ' αρχοντικά σπίτια του και τις φτωχικές καλύβες του, απλόνουνταν κάτω απ' το παράθυρο σ' απαλή γαλήνη. Ένας νερόμυλος άλεθε εκεί κοντά και το βογκητό του υερού του γέμιζε τη βραδιά από πρόσχαρη μελωδία. Στην άκρη του φειδωτού μυλαύλαυκου, κατάψηλες λεύκες αραδωτά φυτεμμένες, μουρμούριζαν απαλά τραγουδάκια, ένα ήμερο ελαφάκι με χυτό κορμί και με μικρά κουδουνάκια στο λαιμό, πηδούσε ανάμεσα στα χωριατόπουλα, πόπαιζαν στα στρογγυλά αλώνια με ξεφωνητά κι αγριοφωνές.

Γύρισα κάποια ώρα τα μάτια μου προς την απέραντη κάμαρα του σπιτιού. Ξεπεσμένο χωριάτικο μεγαλείο φυσούσε μελαγχολικά εκεί μέσα. Ψηλά το ταβάνι κατάμαυρο, κάτω το πάτωμα, μισοσαπισμένο, χοροπηδούσε στο παραμικρό κούνημα, στα θαμπά υτουβάρια οι αράχνες έπλεκαν ελεύθερες, πυκνές σφαλαγκωδιές. Τα παραθυρόφυλλα κρέμουνταν αλλού σάπια, κι αλλού έλειπαν ολότελα, τα γυαλιά έλειπαν όλα από τα γυαλοπαράθυρα, και ξεσκλίδια από κολλημένα στρατσόχαρτα κρέμουνταν στα σαρακοφαγωμένα ξύλα. Δύο τρεις κουτσές καρέκλες τριγύρω, και στο βάθος ένα παλιό σιδερένιο κρεββάτι με ψηλά ως το ταβάνι τέσσαρα σίδερα, ένα τραπεζάκι με κόκκινο τραπεζομάντηλο, με δύο μισοσπασμένα φουρφουρένια βάζα, γεμάτα από ξερά αστάχυα, με λίγες μικρές κιτρινισμένες φωτογραφίες φουστανελάδων και γυναικών με παλιά κοζοκιά και βλάχικες φορεσιές, στόλιζαν μονάχα την απέραντη κάμαρα. Από την ανοιχτή πόρτα φαίνουνταν άλλη απέραντη κάμαρα, κι απ' αυτή άλλη ακόμα, κι από την άλλη, άλλη πάλι, όλες μεγάλες, γυμνές, παράξενες. Ποδάρια γυμνά σέρνουνταν μέσα στο ατέλειωτο αυτό παλιοσαράγι, παπούτσια χωριάτικα έτριζαν σκιές βιαστικές διάβαιναν, φουστάνια με χωριάτικα χρώματα πηγαίνονταν, πλεξίδες μαύρες και ξανθές ανέμιζαν εδώ κι εκεί, μαύρες και καφετιές σκέπες, και κίτρινα κλαρωτά μαντήλια σε γεροντικά κεφάλια, σα κοριτσιάτικα κεφαλάκια, κουνούνταν πέρα δώθε, κι ένα πέλαγος από χωριάτικο θηλυκόκοσμο με ψιθυρίσματα και λόγια, που μόλις έφταναν στ' αυτιά μου, αντηχούσε τόση ώρα τόρα.

Ο νοικοκύρης του σπιτιού, που μ' είχ' αφήση για μια στιγμή, μπήκε επί τέλους στην κάμαρα:

— Με συμπάθειο π' άργησα, μούπε. Έχουμε ανακατωσούρες απόψε,

κοιλοπονάει η φαμελιά μου.

Και κάθησε κοντά μου με το ψηλό τ' ανάστημα, καμπουριασμένο, το χλωμιασμένο πρόσωπό του ανήσυχο. Φουστανελλάς ως εκεί απάνω, καμμιά πενηνταριά χρόνων κ' ακόμα, ξεραγκιανός και μαυροδέματος, ο Δημήτρης Πουρναράς, χωριάτης απ' αυτούς που βρίσκεις με το σωρό στα χωριά. Αγάλι' αγάλια η κουβέντα μας ζωντάνεψε, και με την παιδιάστικη εκείνη αφέλεια των χωρικών, μου διηγήθηκε σε λίγα λόγια τη ζωή του και τα βάσανά του. Η φαμελιά του είταν από τις πρώτες στο δήμο του. Από τ' ακούραστο κυνήγι του Χάρου, απόμειναν τρία αδέρφια. Ο μικρότερος υπηρετούσε τόρα, ως καθυστερούμενος στο στρατό από το καλαικαΐρι που μας πέρασε, ο δεύτερος, αχ! ο δεύτερος που να μην έσωνε κι αυτός, εκεί που βρέθηκε, 'ρίχητκε στα πολιτικά και τους συνεπήρε κι αυτούς μαζί του. Ότι είχαν και δεν είχαν γιώτα Παναγιώτα σε δύο τρεις εκλογές, βαρέθηκαν στα ύστερα και τα χτήματά τους, τον έπιασαν ως χρεοφειλέτη και τον ίδιο και στενάζει τόρα τρεις μήνες στις φυλακές της Λαμίας. Τι να κάμη κι αυτός σήμερα; χαμένα τα είχε, φτωχός και φαμελίτης άνθρωπος. Και τι λυκοφορεία ψάχνει; Οχτώ κορίτσια, με συμπάθειο, τα δικά του μοναχά, άλλα δύο τ' αδερφού του, τη νύφη του, την πεθερά του, και τη συμπεθέρα του. Δε τόφτανε αυτό το μπλούκι, χήρεψε την περασμένη άνοιξη η πρώτη θυγατέρα του, και του κουβαλήθηκε κι αυτή. Από κακό σε κακό. Δεν ήξερε τι να πη. Τι διάολο, από μοναστήρι έτρωγε αυτός και το σπίτι του, ή μήπως χάλασε καμμιά εκκλησιά κανένας απ' το σόι του; Και για κακή γρουσουζιά, λες, η φαμελιά του, να μη κάμη έν' αγόρι κι αυτή η δυστυχισμένη τόσα χρόνια. Από τσούπα σε τσούπα. Παραγγελιά να της είχε, πάλι έτσι δε θα γίνουνταν. Οι γυναικούλες έλεγαν πως τους έχουν ρίξη μάγια. Αγγούρια ξυδάτα! πού τα πίστευε αυτός αυτά. Η μοίρα του, αυτή η στρίγλα κι η στραβομούτρα, αυτή είταν αφορμή σ' όλη τη δυστυχία του. Ε! τι να γίνη, πάλι, με το Θεό δε μπορεί να πιαστή κανείς. Ό, τι θέλη ο Μεγαλοδύναμος. Α! και νάκανε αρσενικό απόψε η φαμελιά του! Θα ξανάνιωνε. Μπα και γύρεζε σε γούρι το καλωσόρισμά μου απόψε...

Και τάλεγε όλ' αυτά ήσυχος και γαληνημένος, με τη ξεχωριστή ευλογημένη εκείνη χωριάτικη υπομονή στα βάσανα και στις κακοτυχιές της βαρειάς κι ανυπόφορης ζωής. Καταστραμμένος, τόρα στα γεράματά του, φωτίζουνταν όμως ακόμα από της ελπίδας την αχτίδα, ο φτωχός χωριάτης. Να καλλιτέρευε αυτή η πικραμένη ζωή, αυτή η παλιοζωή! Άξαφνα γίνεται ένα ποδοβολητό κι αντηχούν φιβερά ξεφωνητά στις πλαγιανές απέραντες κάμαρες, κι όλος ο γυναικόκοσμος ορμά μέσα στη μελαγχολική κάμαρα, και μια φωνή μεγάλης χαράς, από τις χαρές εκείνες, που όχι πολύ συχνά νιώθει κανείς στη ζωή του, σείει όλο το παλιοσαράγι του Δημήτρη Πουρναρά:

— Αγόρι, πατέρα! αγόρι, Δημήτρη!... Αρσενικό!.... να ζήσης, να το χαρής!

Όλη η μολυβένια εκείνη θλίψη, που βάραινε το σπίτι συντρίφτηκε σαν από ξαφνικό φύσημα ευσπλαγχνικού ανέμου και το παλιοσαράγι, φάνηκε σα να ξανάνιωσε, σα να ξανάγινε καινούργιο, χαρωπό! Τα κορίτσια τιναγμένα απ' ανεπάντεχο τιναγμό, με δροσερά κόκκινα μάγουλα, με φαρδειές πλεξίδες κάτω απ' τα μαντηλάκια τους, αυτή εδώ με πεταχτά στήθη μέσα στο στενό πολκάκι της, εκείνη εκεί με κοντό φουστάνι και τις γάμπες ολόχυτες, άλλη με κοντήτερο, κι άλλη με πιο κοντήτερο ακόμα, κι άλλη πιο μικρή, κι άλλη πιο μικρούλα ντιπ, σαν πουλάκι που πρωτοτσεβίζει, μια πλημμύρα από δροσερά κεφαλάκια, με τη λιγερή κορμοστασιά και το χλωμό

πρόσωπο της μαυροφόρας χήρας στη μέση, με τα ζαρωμένα μουτράκια των γυριών παραπέρα, όλη αυτή η δυστυχισμένη φαμελιά, τριγύριζε τον καμπουριασμένο και ξερακιανό χωριάτη, και τον έπνιγε με φωνές, με ξεφωνητά, με άδολη και ξέχειλη χαρά.

— Άιστε να μου το φέρετε, μορές, να το δω, έκραξε μια φορά, ξαναγεννημένος, άλλος άνθρωπος, νιος, παλληκάρι, ο κακόμοιρος πατέρας.

Σε λίγη ώρα ήρθε η μαμμή, κοντόχοντρη σα πάπια, με κόκκινα μάτια, με ζαρωμένο πλακωτό πρόσωπο, σκεπασμένη μ' ένα κιτρινισμένο μαύρο σάλι, με το νιογέννητο τυλιγμένο στις φασκιές του, ένα μικρό εκεί πανένιο δεματάκι, π' ανάμεσά του μόλις χώριζε ένα κομματάκι ασπρης σάρκας, ένα κεφαλάκι σχεδόν άμορφο, απαλό, τρυφερό. Το σήκωσε προσεχτικά με τρεμουλιαστά χέρια ο φτωχός πατέρας, και ψηλός και ζανανιωμένος, κι αλλος άνθρωπος τόρα, νιος, παλληκάρι μια στιγμή, ξαστοχώντας όλα τα βάσανα της ζωής του, όλες τις κακοτυχιές του και τις πίκρες του ανάμεσα στην πλημμύρα των δροσερών κεφαλιών ευτυχής, ροδοβαμμένος αυτός και το νιογέννητο από τις υστερνές πέρα αχτίδες του ήλιου που βασίλευε, κόλλησε τα χείλη του ζεστά και παράφορα στην τρυφερή, στην απαλή εκείνη σάρκα, και μουρμούρισε πνιγμένος σε χαράς δάκρια, αυτά τα λίγα λόγια:

— Θεέ μου, να δώσης να ζήση και να γίνη καλός άνθρωπος.....

ΑΓΡΙΟΖΩΗ

Γύριζα στ' άγρια βουνά μέρες, τα μάτια μου είχαν χορτάση από την αγριότη, από το μεγαλείο, από το θάμπωμα πρωτογεννημένης φύσης. Κι όμως τέτοιον αγριότοπο, τέτοια κακοτοπιά δεν είχα δη ακόμα. Αδύνατο να την στοχαστή η φαντασία, να την ιστορίση η πέννα, το μάτι να την υποφέρη κι η ψυχή να την απολάψῃ. Ξεπέζεψα απ' το μουλάρι μου, έδωσα το καπίστρο του στον αγωγιάτη, και μουλάρι κι αγωγιάτης τράβηξαν μπροστά. Το μονοπάτι στένευε σαν κορδέλλα, σα σκοινί από κει και κάτω. φοβερό στεφάνι, θαμπή ψιλή και κρύα η χινοπωριάτικη βροχή, άπλονε ένα θεόρατο βαμβακένιο πέπλο ολόγυρά μου, π' ανάμεσά του έπλεε πιο άγρια και πιο τρομαχτική η φύση. Στρυμώχτηκα σε μια πέτρινη σπηλιά κι αγνάντευα. Απάνω στο κεφάλι μου κρέμουνταν βράχοι πελώριοι, εφτάψηλοι, βράχοι κατασυντριμμένοι σαν από τεράστιο σφυρί φοβερού δράκοντα· στην άκρη στα πόδια μου, γκρεμοί και σάρες, ξέφευγαν φοβερές κι άπατες, σφιχταγκαλιασμένες από παμπάλαιους κλάδους πουρναριών και κέδρων. Κρεμαστές ορμητικές που γκρεμίζουνταν από τις χαμένες κορυφές των βουνών ψηλά μέσα στα κατάμαυρα σύγνεφα, κυλούσαν λιθάρια ριζιμιά και νερό αφρισμένο με γοργάδα αστραπής, με θόρυβο ουρανοβροντής. Κουδουνίσματα παράξενα, με κρυστάλλινους αχούς αγροικιώνταν από ψηλά και κάτω, και πρόβαλαν και πηδούσαν κι έσερναν λιθάρια και στουρνάρια στη φευγάλα τους κατάμαυρα αγριόγιδα, πετροχελίδονα πετούσαν από βράχο σε βράχο, αετοί και γεράκια έφευγαν κι έρχουνταν ήσυχα και καμαρωτά, με βασιλικό μεγαλείο μέσα στην ανεμοζάλη, τσακάλια ουρλιώνταν στα σκεπασμένα από πυκνούς πέπλους βροχής, πλάγια των βουνών. Μυστήριο και τρόμος, περιχύνουνταν από στιγμή σε στιγμή μέσα στην τρομαχτική εκείνη αγριότη.

Αντικρύ μου όλλο ψηλοθώρητο βουνό, ίσο σα μαχαίρι, κι απόγκρεμο σα θεριακωμένος μεσαιωνικός πύργος, γυμνό κι άδεντρο, κατακόκκινο σα φωτιά με τ' ατσαλένια στήθη του παλληκαρίσια πεταχτά, καταξεσχισμένα από μεγάλες, παράξενες, και βαθουλές, και αγριοκαμωμένες καταματωμένες πληγές, απλόνουνταν τρακόσια βήματα αλάργα μου. Και κολλητά μου όλλος γίγαντας πέτρινος, πλημμυρισμένος κι αρματωμένος από τ' ατέλειωτα πόδια του ως την αθώρητη κορφή του, με κρανιές και μ' αρκουδοπούρναρα, μ' αθάνατους λιβανόκεδρους, με χιλιάδες πολυχρονίτικα έλατα και μυριάδες κέδρους αγκαθωτούς στ' άγγιχμα, μαγεμένους στο κοίταγμα, και μεθυστικούς στην ευωδιά, έκλειε ο γίγαντας, αυτός μονάχος, πέρα πέρα και γις, και κόσμο κι ουρανό κι έθαφτε τη ματιά και συνέπαιρνε την αίσθηση, το νου, και την ψυχή, ανάμεσα στο πανάγριο αυτό χάος, και χώριζε τον άνθρωπο από κόσμο και κοινωνία και οικογένεια, και τον δεγύμνωνε από σκέψη κι ανθρωπισμό, και τον έκανε δικό του, καταδικό του, σώμα και ψυχή άγριο, κατάγριο, πανάγριο.

Φουρτουνιασμένα, θολά, λασπωμένα κ' ορμητικά σαν πεινασμένα λιοντάρια, κυλούσαν στα βάθη των γκρεμών τα δύο ποτάμια. Από ψηλά, από τα ματωμένα στήθη του Βελουχιού, ακράτητο φουσάτο, έρχουνταν ο Καρπενησιώτης· από μυστικές κι άγνωστες, απ' αθώρητες κ' απάτητες λαγκαδιές, ροβιολούσε ο Καστανιάς. Και παλληκάρια ισοδύναμοι, κ' ήρωες βροντόφωνοι, αδελφωμένοι στη βοή, ζευγαρωμένοι στην ορμή και το κατρακύλημα, σμίγουνταν σε βροντές, που μόνο σιδερένιο αυτί τις ένιωθε και τις υπόφερνε, και μ' ορμητικώτατη νεροσυρμή, έσχιζαν με διπλή δύναμη τους θεόρατους πέτρινους γίγαντας, και ξέφευγαν από το καταχθόνιο τρέξιμό τους, πίσω από τα νικημένα βουνά, και ροχαλίζοντας σα λύκοι μέσα στην περήφανη νίκη και δόξα τους, διαβαίναν πέρα προς τ' Άγραφα σε καινούργιους ορίζοντας, για να παλαιώσουν και να νικήσουν νέους γίγαντας.

Κι ανάμεσα στης χινοπωριάτικης βροχής το κρύο κλάψιμο, πιο βαθύ μυστήριο, πιο βαθύς τρόμος, περίχυνε την αγριότη, που με τριγύριζε. Ψηλά στον κατακόκκινο, τον καταπληγιασμένο γίγαντα, ανάμεσα στα ματωμένα στήθη του, μια κορδελίτσα δρόμου, ίσια σα γραμμή συρμένη με χάρακα, κοκκίνιζε εδώ, και μαύριζε εκεί, κ' άσπριζε παραπέρα. Δίχως άλλο κάποιο μονοπάτι είταν. Τ' ακολούθησα με προσοχή, ξαφνισμένος. Πώς; στους απάτητους αυτού πύργου τα στήθη, πατούσε ποδάρι ανθρώπου; Πάντα ίσο το μονοπάτι, πάντα ξάστερο, έφερνε σ' ένα ξόγκωμα του βουνού, κρεμασμένο, μετέωρο, που φαίνουνταν σα να μην είταν ούτε στη γις, ούτε στον ουρανό. Έτριψα τα μάτια μου, και μέτρησα εκεί απάνω καμμιά δεκαριά σπιτάκια πέτρινα, τετράγωνα, κατάκλειστα που τάλουζε κ' αυτά αδιάκοπα η βροχή.

Άξαφνα κοντά μου στην άκρη του στεφανιού του γκρεμού, φάνηκε ένας γέροντας φορτωμένος μ' ένα σακκί στις πλάτες. Απίθωσε το σακκί καταγίς, έκατσε απάνω, και αναστέναξε λαχανιάζοντας. Κατόπι του μια γριά φορτωμένη κι αυτή μ' ένα σακκί, ξεφορτώθηκε κι έκατσε κοντά του. Είταν δύο γεροντάκια καταζαρωμένα με γερά κορμιά, βουνήσιοι χωριάτες. Κουρέλλια αγνώριστα έντυναν και τους δυο, λερά, λασπωμένα. Χέρια και κεφάλι, λαιμός και στήθη κατάζαρκα, μ' ένα μαύρο κι ηλιοκαμμένο δέρμα, με τρύπια γουρνοτσάρουχα στα πόδια.

— Για σου καλόπαιδο, μουρμούρισαν κι οι δυο.

— Από πού, ώρα καλή, γέροντα;

— Η γριά ακούμπησε στο σακκί της λαχανιάζοντας ακόμα από το δρόμο, ο γέρος αποκρίθηκε ξέψυχα:

— Απ' το μύλο και στο χωριό, παιδί μου. Αλέσαμε λίγο καλαμπόκι. Έρχεται χειμώνας, βλέπεις, σα μπροστά ποιος ν' ανεβοκατεβαίνη με τα χιόνια.

— Και ποιό 'νε το χωριό σας;

Ο γέρος σήκωσε το χέρι του κι έδειξε ψηλά στο ξόγκωμα του βουνού τα λίγα σπιτάκια.

— Απάνου!, να το!. Καρίτσα το λεν.

— Και θ' ανεβήτε έτσι φορτωμένοι εκεί απάνω;

— Τι να κάνουμε; Μεις, παιδάκι μου, βλέπουμε ζωντανό το χάρο με τα μάτια μας. Άη! οι κακομοίρηδες.

— Κι είστε πολλές φαμελιές στο χωριό;

— Το καλοκαίρι θάμαστε καμμιά δεκαπενταριά· τόρα το χειμώνα κατεβαίνουν κάτου στον κάμπο του Βραχωριού οι μισές. Άη!, που να καψοζήσῃ όνθρωπος δω απάνω, σα δεν έχη το είνε του.

— Και τόχετε το είνε σας γέροντα;

— Να, καλαμποκάκι κι άγιος ο Θεός. Και σάματ' έχεις να το ψήσης κι' αυτό. Κάνουμε τηγανιές, αλεύρι και γουρνόξυγκο μέσα, κι ίσια που ρουπώνουμε.

— Εύγκι;

— Το καψόξυγκο είνε, που μας ζωντανεύει. Μ' αυτό στο ψωμί, μ' αυτό στο λύχνο, μ' αυτό τηγανίζουμε κάν' αυγό. Εύγκι που πάει γόνα, κι αυτό λιγοστό, πού να βρεθή το έρημο!

— Και κατεβαίνετε το χειμώνα κάτου;

— Όπως ντέση. Τους τρεις μήνες ριθολάμε μια βολά. Σε στρυμόνει το χιόνι, παιδί μου. Κρύο, λες; πεθαμός! Και βδομάδα κάνουμε ν' ανοίξουμε πόρτα. Μαϊδέ ουρανό, μαϊδέ γις, μαϊδέ κόσμο χαράζουμε. Σαν πεθάνη και κανένας από μας, μαϊδέ παππάς να βγη ως εκεί απάνου. Το καλοκαίρι να πης; Αιντε νιάτα! Βάζεις καινούργιο σκότι... Αιντε να τραβάμε, γερόντισσα, χαλεύεις μη και δεν αποσώσουμε απόψε...

Κι οι γερόντοι λαχανιάζοντας ακόμα, σήκωσαν τα βαρειά σακκιά τους στις πλάτες τους, με χαιρέτησαν και ξεκίνησαν.

— Ε, παιδάκι μου, φώναξε ο γέροντας, τραβώντας εμπρός μέσα στη βροχή, ζη κανένας και ζώνεται δω στο βιλαέτι μας, ζη για να βρίσκεται, έτσι για να μην ερμάῃ ο τόπος.

Κι η γριά, που δεν είχε ανοίξη ακόμα το στόμα της, ακολουθώντας πίσω το γέρο της, με τη φωνή πνιγμένη απ' το λαχάνισμα, μουρμούρισε:

— Βρισκόμαστε, που λες, για να μη.. για να μη τον φαν' οι λύκοι σαν τύχη και ξεπέση κανένας χριστιανός από δω.....,

Κι η βροχή τους συνεπήρε, και τους σκέπασε σε λίγο απ' τα μάτια μου τους δυστυχισμένους αυτούς βιόπαλα ιστάς των βουνών που δεν τους πολεμά η Ζωή μονάχα, αλλά κι αυτή η Φύση.

Ο ΛΟΧΙΑΣ ΜΟΣΧΟΣ

Ο ήλιος που βασιλεύει τόσο όμορφα τις χινοπωρινές βραδιές, κρύβουνταν στα βουνά με μια απέραντη τριανταφυλλένια αναλαμπή. Μπροστά στη στρατιωτική σκηνή την τεντωμένη στα ριζά μιας ραχούλας στάθηκαν οι τρεις ευζώνοι με τον λοχία. Ο άλλος λόχος πήρε τον κατήφορο προς τη χώρα με τους άντρας του πούχαν ρίξη δύο πλάι πλάι από θαμπά τόσα τουφέκια στο σκοπό, με τους γκράδες τους οδοιπορικώς και με το τραγούδι τους:

Θέλεις με μήλο βάρε με, θέλεις με πορτοκάλι,
θέλεις με τις πλεξίδες σου πάρε μου το κεφάλι.

Οι στρατοκόποι, τα κάρα, τ' αμάξια, οι καβαλλάρηδες που τους μπόγαδαν τόση ώρα τόρα οι σφαίρες τη στράτα, πήραν το δρόμο τους, σε λίγο η τριανταφυλλένια αναλαμπή του ήλιου που χάθηκε στη δύση του, έσβυνε κι αυτή, κι η ερημιά κι η σιγαλιά χύθηκε πέρα για πέρα στις ραχούλες.

Οι τρεις ευζώνοι με τον λοχία απόμειναν να φυλάξουνε τη σκηνή και μπαγάγια της. Έβαλαν μέσα τους σκοπούς απ' τα μολύβια, έμπασαν μέσα τα τραπεζάκια και τα καθίσματα των αξιωματικών, μάζεψαν τις κάσες με τις σφαίρες, έβαλαν παράμερα σε μιαν αγκωνή τους γκράδες και τα σπαθιά, έρριψαν στερνή ματιά γύρω στον πλατύ κάμπο και στις ραχούλες που τις τύληγε αγάλι ' αγάλια το πρωτοσκότιδο και της βραδιάς η αντάρα, και άναψαν τότες απόξω απ' τη σκηνή κοντά στην πόρτα της τη φωτιά με τα λιανόξυλα και τα προσανάμματα πόμασαν εκεί κοντά. Σούβλισαν ένα μπούτι, κι άρχισαν να το γυρίζουν απάνω στη θράκα. Σαν έγιναν όλ' αυτά ο λοχίας έκατσε πρώτος κοντά στη φωτιά, λίγο απόμακρα να μη τον πάιρην η φάκλα της φωτιάς κι είπε:

— Κάτσ' τ' τόρα μπρε παιδιά!

Τα παιδιά έκατσαν. Ένας ψηλός κρεμανταλάς με δυο πήχες μουστάκια, ξεροκαμπίτης βλάχος με δυο μάτια μεγάλα, μεγάλα και κουτά, που άνοιγε το στόμα του κι έλεγε σ' ότι λογής κουβέντα, ολοένα ένα α!.... Ένας κοντόχοντρος Κραβαρίτης λεβέντης όλος νεύρα, αίμα, και μάτια, κόκκινος, που βρωμούσε γαλατίλας από το μουστάκι του, που μόλις ίδρωνε, ως τα ξεθωριασμένα τσαρούχια του, κι ένας άλλος κοινός στρατιωτάκης που δεν έλεε τίποτε. Κι ο λοχίας ψηλός, ξερακιανός ρουμελιώτης, ηλιοψημένος, μαύρος, με ποχύ μουστάκι και με της λεβεντιάς του ίσκιο απάνω του σαν είδε πως η υπηρεσία κ' οι δουλιές αποτελείωσαν, άρχισε γερή κουβέντα και γέλοια μαζί τους.

Δεν είταν πια ο λοχίας, ο Κώστας Μόσχος, ο λοχίας πούθελε ν' αγροικά στη γραμμή να κάνουν χραπ! όλα μαζί τα όπλα, ούτε ο αυστηρός λοχίας που φόρτωνε τις αγγάριες και τους περιορισμούς με το σακκί. Όντας ξεζώνουνταν τα λουριά του και κρεμούσε τη φουστανέλλα του ο κυρ λοχίας άλλαζε. Γλυκομίλητος, φίλος, αδερφοποιτός. Η υπηρεσία, υπηρεσία και το καθησό, καθησό. Οι

στρατιώτες δεν είταν πια κούτσουρα ακίνητα ντιπ, που να ρίχνησ τουφέκι και να τους κόβησ πέρα πέρα, όπως στη ζύγηση της γραμμής, μα αδερφοί και φίλοι. Κι άνοιγε γλήγορα την κουβέντα και γελούσε μαζί τους, και τους αγαπούσε και τον σέβουσταν εκείνοι.

Η ίδια ταχτική και τη νύχτα εκείνη. Ο αέρας άρχισε να βογκά και να συνεπάίρνη τ' αγκάθια και τα ξερόφυλλα της ράχης, η φωτιά να παραδαίρνη, το μπούτι να ροδοκοκκινίζη στη θράκα και η κουβέντα ν' ανάβη. Μέσα στο μεσανό κοντάρι της σκηνής φαίνουσταν κρεμασμένα τα τουφέκια, τα σακκίδια κι οι καραβάνες, η μεγάλη τσίτσα του κυρ λοχία με το κρασί, οι σιδεροχάρτινοι σκοποί είταν ριγμένοι σε μιαν άκρη, η φωτιά πύρονε τα κορμιά κι η γύμνια της μεγάλης σκηνής απλόνουσταν μισοφωτισμένη στο βάθος.

Νύχτα βαθύτατη, νύχτα της μοναξιάς, της ράχης. Ο ουρανός άπλονε αστεροφωτισμένη περίσσια την αγκαλιά του, τα βουνά γύρω μαύριζαν ανάμεσα στις αγανές τουλούπες των συγνεφιών ο νυχτερινός αέρας βογκούσε στην πλαγιά της ράχης, φέρνοντας μαζί του το κουδούνισμα κανενός γιδιού, κι η άσπρη λουρίδα του μεγαλόδρομου άσπριζε παρέκει φανταστικά.

Ο κυρ λοχίας έστειλε τον Κραβαρίτη, τον λεβέντη, να μάση κάνα κούτσουρο ακόμη, για τη φωτιά πάρχισε να σβύνη, εκεί γύρα.

— Άιντε, ορέ, για κάνα ξυλάκι κι η νύχτα είνε χρόνος τόρα.

Δεν περνάνε δύο λεφτά κι ο λεβέντης δίχως σπαθί, δίχως φέσι, δίχως τσαρούχια, φορτωμένος μίαν αγκαλιά ξύλα, τρέχει κατατρομασμένος, κίτρινος σαν το φλουρί, και μουρμουρίζει σαστισμένος κάμνοντας το σταυρό του:

— Πάτερ 'μών!...

— Πατερίτσα στο... φωνάζει ο κυρ λοχίας.

— Πάτερ 'μών κυρ λοχία, να, πάγνα για ξ 'λάκια μέσα στο ρέμμα κι άξα βοητό από νταούλια και ζουρνάδες...

— Νταούλια, μωρέ!

— Αμ' τι, μαθέσ, νταούλια. Ζυγόνω να διώ.. τίποτα ντιπ και τ' άργανα έβαζαν τη ρεμματιά και τα παιγνίδια λάλαγαν.... Δαιμόνι είτανε, κυρ λοχία!

Κι ο λεβέντης έρριξε τα κούτσουρα και τα ξεράδια απάνω στη θράκα της φωτιάς, στρυμώχτηκε κοντά στους άλλους, κι άρχισε να πυρώνη τα ποδάρια του και τα χέρια του.

Ο λοχίας άναψε.

— Μπρε, όρνιο, τι νταουλιαλογάς, τι ξυλοκουτσουρίζεις; ζάψε λίγο κρασί μωρέ και μάσ' τα ξεράδια σου!.

Ο λεβέντης έζαψε και πολύ, και μουρμούρισε:

— Τάξιδα με τα μάτια μου και τ' άξα με τ' αυτιά μ'. Δε π' στεύεις, κυρ λοχία;

Ο λοχίας γέλασε δυνατά με το ξερό του γέλοιο, ο κρεμανταλάς άνοιγε περισσότερο τα μάτια του και το στόμα του, με τα

τεντωμένα μουστάκια του, σα νάλεγε πάντα το ξαφνισμένο του εκείνο «α! α!»

— Μωρέ, να χαθής, όρνιο, θα πας και στον πόλεμο, συ είπε ο λοχίας, ξεκαρδισμένος στα γέλοια.

— Στον πόλεμο, κυρ λοχία; πήγες του λόγου σου στον πόλεμο; Πού να τον δούμε μεις τον πόλεμο!...

— Πού να τον δης; Σα σε πιάση η σφίξη βλέπουμε, τι θαρρείς, τραχανολόγε του διαδόου! Τέτοια πραμπατάκια σαν κι εσάς νάχα στον πόλεμο, πρόκοβα. Ο λεβέντης που άμποχνε τα ξύλα και τα κάρβουνα με τις χερούλες του και φυσούσε με φουσκουμένα μάγουλα τη φωτιά και τον περίχυναν οι σπίθες φωτεινές στο ξανθόμαλλο κεφάλι του, αποκαρώθηκε. Έμεινε σκυμμένος στη φωτιά με φουσκουμένα μάγουλα, με το στόμα του σουφρουμένο γυρίζοντας τα μάτια του κατά τις κάννες των τουφεκιών που λαμποκόπαγαν στη φάκλα της φωτιάς. Ύστερα ανασηκώθηκε αγάλι ' αγάλια, κάθησε σταυροπόδι έπιασε με τα δάχτυλα των χεριών του, τα δάχτυλα των ποδαριών του, χαμογέλασε κι είπε με μια φωνή απαλή και ψιθυριστή, όπως κάνουν τα παιδιά όταν γυρεύουν παρακαλώντας από τη γιαγιά τους, παραμύθια:

— Πες μας για τον πόλεμο, κυρ λοχία...

Ο λοχίας δε γέλασε άλλο. Ανασηκώθηκε κι αυτός λιγάκι. Η ηλιοκαμένη όψη του ανατρίχιασε, και τα λόγια του λεβέντη βρήκαν αντίλαλο μακρινό και γλυκύτατο στη ψυχή του. Σήκωσε τη τσίτσα και τράβηξε κρασί, σα νάπινε στην υγειά και στην ενθύμηση του πολέμου. Ύστερα σα να συλλουγίζουνταν πως είταν νύχτα ακόμα, είπε:

— Θα σας που, ορέ παιδιά, για τον πόλεμο.

Και χωρίς να κοιτάξη καλά καλά την περιέργεια, τη βουβαμάρα των στρατιωτών μέσα στο αποκοινωνιστικό τραγούδι της φωτιάς, άρχισε να μολογάη την ιστορία του ο λοχίας ο Κώστας Μόσχος, σα να κουβέντιαζε αδελφικά με κάνα παλιό σύντροφό του, ενώ άρχιζαν να τρώνε:

— Οχιώ τ' Μαϊού στα γδόντα έξ. Η άνοιξη μας βρήκε αγνάντια από τον Έλυμπο κοντά στην Καρυά, στο σταθμό στο Γουδαμάνι τ' Νεζερού. Είμαστε τότες στο έβδομο ευζωνικό. Είχα δεκαοχτώ στρατιώτες μαζί μου, δυο δεκανείς κι εγώ. Στο τουρκικό δεν θάτανε σαράντα σκυλιά. Στις δυο τ' απομεσήμερο βάζω τους άντρας σκοπό. Όλοι τους είταν ένας κι ένας. Εικοσοχτώ, τριάντα χρονών βάλε με το νου σου · από το Καρπενήσι και τη Φθιώτιδα, άντρες με φιλότιμο και καρδιά, όχι μύξες σαν κι εσάς, όρνια. Παίρνω τους κατήφορο για καραούλι. Είμαστε στο θερμό και δε μαδάγαμε. Καρτερούσαμε ώρα με την ώρα να πιάση το ντουφέκι. Βρίσκω παρακάτω τον υπολοχαγό τον Κουρμούλη - θιός σχωρές τον - Γεια σου, Μόσχο! - Διατάξατε κυρ Υπουλοχαγέ. - Κάτσε να φάμε λίγο κουσουμάρι. - Δε μπορώ · έχω τα παιδιά μονάχα τους απάνω. Κάτσε, δε κάθουμαι · έκατσα στο ποδάρι. Παραπέρα στο χωριό τ' Αμπελάκι είχαν πανηγύρι κι έρριχναν αριά και που λιανοτούφεκα. Μέσα το μεσημέρι ακούω αξαφνα δυο τουφέκια μπαμ, στο σταθμό. Το βάζω στα ποδάρια:

— Μπα! κακό πόπαθα!

Φτάνω στο σταθμό. Το τουφέκι άναψε, τα μολύβια έρχουνταν βου!..

.βου!... βατό κατ' απάνω μας. Τι τρέχει ορέ! Ποιος τουφέκισε; Οι Τούρκοι! κυρ λοχία· κυρ λοχία πέσε κάτου. Πού να πέσω. Τάχασα, σάστισα από το δρόμο, από την κάψα. Με καβαλλικεύουν δυο, με ρίχνουν κάτω. Ήρθα στα σέστα μου. Πυρ ομαδόν απάνω στα κεφάλια μας. Είμαστε ντιπ κατάλακκα, χωρίς ταμπούρια, χωμένοι μέσα στα κουτρόνια. Άξαφνα πέρ' απ' τα Καβούρια πλακόνει ένα τουρκικό μ' οχτακόσους Τόρα, κυρ λοχία, μου κάνουν αντάμα όλα τα παιδιά, τι θα κάμουμε; Να μας βοηθήσουν οι δικοί μας είταν αδύνατο. Τόρα μωρέ παιδιά, τους κάνω, κάμτε το σταυρό σας, φιληθήτε και πέστε πως δεν είστε ζωντανοί. Φιλήθηκαν ούλοι, κάμανε το σταυρό τους με τους γκράδες στα χέρια. Χωριστήκαμε σ', εφτά τιμήματα, έτσι μου φάνηκε καλλίτερα και πιάσαμε μια μεγάλη γραμμή. Το τάγμα έρχουνταν βάδην κατ' απάνω μας. Μη μπυροβολήση κανείς, τους κάνω, άμα φτάσουνε στα εκατό μέτρα, το σταυρό σας, και πυρά ομαδά. Οι Τούρκοι έρχουνταν τα σκυλιά. Μέσα στις τουφεκιές τους ακούγαμε τους δικούς μας γκράδες να βογκάνε από μακριά. Το ντουφέκι είχ' ανάψη σα μπαρούτι σ' όλη τη μεθόριο γραμμή απ' το δικό μας σταθμό. Είτανε μια χαρά κι όντας αργότερα ακούστηκαν και τα κανόνια μας, πετάχτηκαν όλα τα παιδιά απάνω απ' τον ενθουσιασμό τους. Κάτω σκυλιά και χαθήκαμε, τους φωνάζω, και ξαναταμπουρώθηκαν. Έρχουνταν οι τούρκοι, κρυμμένοι εμείς. Ξεμύτισαν απάνω στη ράχη· να, και κοντοζύγοναν φαίνουνταν από τη μέση κι απάνω καμμιά οχτακοσαριά σκυλιά στην οράδα. Πυρ ταχύ!, φωνάζω. Κάθε μολύβι και στο κρέας· δεν είχε. Τα σκυλιά ίσια απάνω μας φωνάζοντας. Τι λένε μωρέ; κάνω στον Καρατζίκο τον Λία απ' τη Φθιώτιδα, πούξερε τούρκικα, τι λένε μωρέ; Τάχε χάσει το παιδί Τι λένε μωρέ και χαθήκαμε; Τίποτα! Του δίνω μια κατακεφαλιά, «γιουρούσι φωνάζουν», μου κάνει. Κρίνε, μωρέ, και μας φάγανε. Πυρ ταχύ!, πυρ ταχύ! «Κυρ λοχία» μου κάνει, ο Καρατζίκος ο Λίας απ' τη Φθιώτιδα, «θα βαρέσω τον σωματάρχη τους!» Βάρ' του, μωρ' Λία!. .. Στέκεται, ένα τουφέκι τόχει, κάτου!.... Και πυρ ταχύ, και πυρ ταχύ, τους ανεμίσαμε ίσα με το βράδι και τόστριψαν...

— Κυρ λοχία, να σ' αποκόψω και με το συμπάθειο κι όλας, βαρέθ' κε κάνας δικός μας; είπε με λαχανιασμένη φωνή ο κοντόχοντρος λεβέντης.

— Βαρέθηκαν δυο· μιανού τόκοψαν το δάχτυλο, τ' αλλουνού του μπήκε η σφαίρα, να εδώ στην πλάτη, γω του την έβγαλα και γελούσε. Απ' τα σκυλιά λες; όσους θέλεις.

— Υστερα, κυρ λοχία;

— Νύχτωσε. Ούτε ψωμί, ούτε νερό, ούτ' ένα ρούμι. Στις δέκα τη νύχτα πλακόνει άλλο τάγμα τούρκικο δεξιά. Στέλνω για νερό, στέλνω για βοήθεια στον ανθυπασπιστή τον Παπαγεωργίου πούχε δεκάξη άντρας παρακάτω. Τίποτα. Είχε γερή δουλειά κι αυτός. Κι οι Τούρκοι όλη τη νύχτα πυρ ομαδόν πεντακόσα τουφέκια κατ' απάνω μας· κ' έχτιζαν κι οχυρώματα. Έβλεπες τη νύχτα ημέρα· ένα μέτρο απ' τη γις ξαστεριά, φωταψία, και από πάνου καπνός κι αντάρα. Ρίχναμε κι εμείς κάνα λιανοτούφεκο, ίσια να τους φοβίζουμε και μη μας πάρουν τον αέρα. Ισια με το πρωί της Παρασκευής μας φέρανε 800 φυσίγγια, οχτώ άντρες κι ένα αρνί ψημένο. Δόσαμε να φάμε, δεν πάαινε χαψιά μέσα μας· μας είχε πιάση ένας κόμπος στο λαιμό όλους, και τ' αρνί το ρίξαμε παράμερα και τόφαγε ένα σκυλί πούχαμ' εκεί. Ξημερωθήκαμε. Οι Τούρκοι έκαναν όλη τη νύχτα οχυρώματα ως εκεί απάνω. Όλη την Παρασκευή το ντουφέκι δεν έπαψε. Στις πέντε το βράδι ακούω τη δική μας τη σάλπιγγα, να βαράν πάψατε πυρ! Είχαμε 29 ώρες κουβαριασμένοι από πίσω στα κουτρόνια. Γινήκαμε αράπηδες ούλοι·

τα μούτρα μας, τα χέρια μας φουσκάλιασαν το πετσί μας γδάρθηκε. Να μη σηκωθή κάνας!, φωνάζω. Ζύγωσε ένας τσαούσης τούρκος. Σηκόνομαι, παίρνω ένα στρατιώτη, πούξερε τούρκικα, μαζί μου και του λέω: Δω που θα πααίνουμε, μεις θα κραίνουμε ρωμαΐικα κι ό, τ' ακούς συ τούρκικα να μ' τα λες εμένα ρωμαΐικα. Τι λέει ο τσαούσης; του λέω. Τον ταγματάρχη ζητάει, κυρ λοχία. Γέλασα. Μας νόμισαν πως είμαστε ολάκερο τάγμα. Σε πενήντα μέτρα βλέπω κι έρχουνταν ίσα με είκοσι τούρκοι αξιωματικοί με τον μπί μπα σα ση στη μέση και κουβεντιάζοντας. Τι λέει ο μπί μπα σα ση σ; μωρέ του κάνω. Ζητάει το διοικητή μας, κυρ λοχία. Πες του πως ο διοικητής μας είνε κουρασμένος και δε μπορεί ναρθή. Έκατσε πέρα στη σκηνή του, κι ό, τ' έχει να πη, ας μου τα πη εμένα και το ίδιο κάνει. Ο μπί μπα σα ση σώτησε πάς πήγε η μάχη. Πες του, μωρέ, πόλεμος έγινε δε μπορούσε παρά να χαθούν κι άνθρωποι. Ο μπί μπα σα ση σώτησε το κεφάλι του κι αποκρίθηκε «κι από μας τσοκ! Τόρα φευγάστε και το Σάββατο άμα έρθη ο διοικητής σας να φιλιωθούμε.» Κι ο μπί μπα σα ση σέκαμε ένα βήμα να φύγη, όντας στάθηκε κι είπε: Ε! δεν είστε, σεις στρατιώτες, είστε κλέφτες!... Πες του γιατί, μωρέ; λέω στο δραγούμανο μου. Γιατί, αποκρίνεται, δυο μέρες πολεμήσατε και κεφάλι δεν είδα να σηκώσετε... Τότες θύμωσα κι εγώ και τούπα: Πες του, μωρέ, πως τα ρωμαΐικα κεφάλια αξίζουν και δε πααίνουνε χαμένα μ' ένα δράμι μπαρούτι κι ένα βόλι. Να! που σας είπα για τον πόλεμο, μωρέ παιδιά.

Κι ο λοχίας, ο Κώστας Μόσχος, φωτισμένος από τη λίγη λάμψη της φωτιάς πόσβυνε ολοένα, σήκωσε τη τσίτσα κι έπιε μια φορά ακόμα στην υγειά του πολέμου.

— Και τόρα το σιωπή τήριο σα να πούμε, και καλή νύχτα σας, μπρε όρντα!...

Και ο λοχίας και οι άντρες μπήκαν μέσα στη σκηνή, στη σκηνή που άρχισε να την παραδέρνη ολοένα περισσότερο ο αέρας της ράχης και να την σκεπάζῃ της νύχτας η πάχνη κι η δροσιά.

Η ΑΡΑΧΩΒΙΤΟΠΟΥΛΑ

Γευματίζαμε με σιταρένιο, Καστριώτικο ψωμί, με χιονάτο τυρί του Παρνασσού, και με δροσερούς Σαλωνίτικους ροδίτες, μπροστά στο σανιδένιο μαγαζάκι, αποκάτω απόνα φρετζάτο με μαραμένες φτέρες. Απάνω στο μεσημέρι. Ο ήλιος φλογερός, χτυπούσε στ' απόγκρεμα και κοκκινοβαμένα βράχια των από πάνω στα κεφάλια μας φοβερών Φαιδριάδων, φιλούσε με πλημμύρα ξανθών φιλιών τον ξαφνισμένον, ύστερα από ύπνο χιλιάδων χρόνων στο φως της ημέρας αρχαίο κόσμο των Δελφών σκορπούσε φλόγες κάτω στο χάος της βαθειάς λαγκαδιάς, ασήμονε τα λιοστάσια του Πλειστού, που μόλις φαίνουνταν κάτω, φειδωτός κι ασημένιος, κατάκαιε τα ψηλά πλατάνια, το λαγαρό νερό και το βαθύ σχίσμα της Κασταλίας. Από τον κατάφυτο Ελικώνα, από της Αράχοβας τις ράχες δροσερές πνοές κατέβαιναν από τα θεόρατα ύψη του Παρνασσού απάνω, και της ασπροντυμένης πέρα Γκιόνας από το πρώιμο χιονοπωριάτικο χιόνι, κρυερό βορριδάκι ξεχύνουνταν. Στο πλάι μας σ' όλες τις σανιδένιες μπαράγκες του δρόμου οι διακόσιοι νευρωμένοι κι ηλιοκαμένοι εργάτες των ανασκαφών έχαφταν μεγάλα κομμάτια μαύρου ψωμιού μ' αχόρταγη όρεξη.

Εκεί που τρώγαμε, ποδοβολητό αλόγων και τροχών αντήχησε, και φάνηκε μια σούστα με μουσαμένιο σκέπασμα κατεβαίνοντας από την Αράχωβα, και κάτασπρη από τον κουρνιαχτό, στάθηκε μπροστά στο μαγαζάκι. Πήδησε ο αμαξάς κάτω, ένας λεβέντης με μαύρη χνουδωτή πατατούκα, με κοντό πανταλόνι, μ' άσπρες βλαχόκαλτσες και κόκκινα τσαρούχια, με μια φαρδειά ψάθα των είκοσι λεφτών στο κεφάλι, πόριχνε πυκνό ίσκιο ως το παχύ μαύρο μουστάκι του. Άνοιξε την πορτίτσα της σούστας, κι οι επιβάτες κατέβηκαν. Πρώτος ένας ψηλός και λιγνός σα ρέγγα Άγγλος, με φαρδειά λινά ρούχα, με μιαν άσπρη κάσκα και τα λορνιόν του κρεμασμένα σταυρωτά από τον ώμο του. Κοντά του πήδησε ένα κοριτσάκι δώδεκα, δεκατριών χρόνων μεστωμένο, σαρκωμένο, με κόκκινα μάγουλα, μ' όμορφη ίσια μύτη, με μεγάλα καστανά μάτια, με δυο πλεξίδες καστανές μισοτυλιγμένες σ' άσπρο μαντήλι, μ' ένα κοντό φορεματάκι σκούρο, μ' άσπρες κάλτσες και μαύρα χοντροκαμωμένα σκαρπίνια. Πέρασε μπροστά μας χωρίς να μας κοιτάξῃ, ψηλή κι ακαταδεχτη, περήφανη σα βασιλοπούλα, με πρόστυχη πόζα. Κι αποπίσω ένα μισότριβο ζευγάρι χωρικών ο άντρας με κοντοκάπι και πανταλόνια, η γυναίκα με καθαρή, καινούργια Αραχωβίτικη φορεσιά, μ' έναν αέρα μεγάλης ευτυχίας στο πρόσωπό τους και οι δυο. Μπήκαν όλοι μέσα στο μαγαζάκι, τους ακολούθησε κι ο αμαξάς, αφού έσυρε πρώτα τα λαχανιασμένα άλογα του από το δρόμο, στο φαρδύ ίσκιο ενός πλατανιού. Ακούστηκε σε λίγο από μέσα από το μαγαζάκι η ξενική φωνή του Άγγλου να διατάξῃ στο μάγειρα, και τα παιδιά του μαγαζιού όσα είταν όξω, έτρεξαν πρόθυμα κι αυτά στους νέους ξένους.

Πέρασε κάμποση ώρα. Οι εργάτες των ανασκαφών προτού να καλοφάγουν ακόμα, πήραν τα ξινάρια τους και τα τσαπιά τους, και πνιγμένοι στον ιδρώτα, με τον φλοιγερό ήλιο κατακέφαλα, μπήκαν πάλι στη δουλειά. Ο λεβέντης αμαξηλάτης φάνηκε σε λίγο στην πόρτα με μια μεγάλη κούπα γεμάτη από κόκκινο Καστριώτικο κρασί. Ακούμπησε στον ορθό της πόρτας έζαψε τη μισή κούπα, έβγαλε από το στόμα του ένα ηδονικό «άαα!» και μας χαιρέτησε. Ένας από μας τότε τον ρώτησε ποιοι είταν αυτοί οι ξένοι. Χαμογέλασε εκείνος τότε, έρριξε μια ματιά πίσω του προς το μαγαζάκι, μας σίμωσε κοντήτερα, κ' είπε:

— Ο ψηλός είν' Εγγλέζος. Είταν ανεβασμένος εδώ και δέκα μέρες πάνω στην Αράχωβα. Ανέβηκε παραπροχτές μ' όλο το κρύο κατάκορφα στον Παρνασσό. Θάμαξε το κουράγιο του όλη η Αράχωβα. Το νόστιμο είνε μ' αυτό τ' Αραχωβίτικο κοριτσάκι. Τρελλάθηκε ο Εγγλέζος για δαύτο! Το ζήτησε από τους γονείς του να το κάνη παιδί του, να το πάρη στην Αγγλία, γιατ' είνε άκληρος, τους είπε.

— Και θέλησε το κορίτσι, θέλησαν οι γονείς του; ρώτησε κάποιος από μας.

— Ακούτε θέλησαν! Πώς δε ζουρλάθηκαν ούλοι τους. Κιό, το κορίτσι είνε να πετάξῃ απ' τη χαρά του. Είδες τι αέρα που σου πήρε, αυτό το μωρό που βόσκας ως τα χτες τα γίδια του πατέρα του. Οι γονέοι, λες, αν θέλησαν; Καλά!.. Τους έφεξε για καλά. Είδες τύχη η ψωροΡηνιώ τους, όλο και λίρα ο Εγγλέζος. Από παιδιά λες; Χάθηκαν τα κουτσοβέλια. Γεμάτο είνε το σπιτικό τους.... Του τόδοσαν και το συνέβγαλαν ως εδώ....

Κι αποστράγγισε την κούπα. Εκεί απάνω φάνηκε ο Άγγλος κι οι σύντροφοί του, μασσώντας ακόμα. Ο αμαξάς έβγαλε τα γκέμια των άλογων τα πότησε μ' ένα τενεκεδένιο κουβά, τους ξανάβαλε τα γκέμια, και φώναξε: — Ετοιμος είμαι!

Ο Άγγλος έσφιξε τότε τα χέρια του αντρόγυνου, έβγαλε γελαστός την κάσκα του, χαιρέτησε κι ανέβηκε στη σούστα. Το κοριτσάκι έπεσε στην αγκαλιά των γονιών του, τους φίλησε, το φίλησαν και πάντα περήφανο, με την πρόστυχη πάντα πόζα του, ανέβηκε κι αυτό, και κάθησε κοντά στον Άγγλο. Ο αμαξηλάτης κάθησε στη θέση του, πήρε τα λουριά και το καμουστόσικι στα χέρια του και φώναξε καμαρωτός και δυνατά: «Ντε!, ντε!» Τ' άλογα τράβηξαν αγάλι ' αγάλια, η σούστα κουνήθηκε, τ' αντρόγυνο απόμεινε εκεί, ο ένας στο πλάι του άλλου, γελαστοί, ευχαριστημένοι κατάκαρδα με κάποια λάμψη περηφάνειας στα μάτια τους, για τη μεγάλη εκείνη τιμή της κόρης τους. Η γυναίκα φώναξε, σηκόνοντας το δεξί χέρι της:

— Άιντε στο καλό, και ν' ακούς και να τιμάς τον πατέρα σου!..... Ακούς; Αυτός είνε πατέρας σου από τα σήμερα..... άιντε!.... Στο καλό!...

Τόρα η σούστα κυλύστηκε γοργή, σηκόνοντας πυκνό κουρνιαχτό πίσω της, τράβηξε, χάθηκε. Τ' αντρόγυνο γελαστό, ευχαριστημένο πάντα, κάθησε τότε σ' ένα τραπεζάκι, ο άντρας σφούγγισε τον ίδρωτα από το μέτωπο του, και χτύπησε με το χέρι του:

— Βάλε μας μισή οκά, παιδί!.... Παραζεματάει σήμερα ήλιος!...

Άξαφνα στο πλάι μου, πίσω από την παράγκα, μου φάνηκε πως άκουσα κάτι σαν αναφυλητό. Έσκυψα λίγο. Ένα τσοπανόπουλο δεκατεσσάρων χρόνων απάνω, κάτω, με γυμνά πόδια, με λερές βλαχόκαλτσες, με μιαν άσπρη φλοκατίσα, μ' ένα σακκούλι κρεμασμένο στον ώμο του, ακουμπώντας στην ψηλή γκλίτσα του, έκλαιε μουρμουρίζοντας αγάλι ' αγάλια:

— Πάει η.... Ρηνιώ!... πάει.... πάει.... η Ρηνιώ!....

Η KATAKXIA

Είμαστε στο έβγα του Γενάρη. Κυνηγούσαμε τρεις μέρες μέσα στο λόγκο, αλλού τσαλαβουτώντας ως τη μέση μέσα στα νερά, κι αλλού πατώντας γερό χώμα, πάντα ακολουθώντας την ακρολιμνιά. Περάσαμε έτσι τρεις λόγκους ατέλειωτους και τρεις λίμνες μεγάλες, όταν φθάσαμε στην τέταρτη. Οι μεγάλοι κάμποι στη Ρούμελη αρχίζουν από τα ριζιά ψηλών βουνών ξετυλίγονται σα γαληνημένη θάλασσα, κατάγυμνοι, και φτάνουν σε παμπάλαια δάση, που κολυμπούν μέσα σε μεγάλες λίμνες που λάμπουν σαν απέραντες λυωμένες ασημόπλακες τον χειμώνα. Τρυγύρω σ' αυτές τις λίμνες, εδώ στην απαλή αρμουδιά, εκεί στις κατάπυκνες καλαμιές, αλλού στον κόκκινο βράχο, πλέκουν τις καλύβες τους οι ψαράδες. Τα γιοβάρια τους βγάζουν όλα τα είδη των ψαριών τους γλυκού νερού. Χέλια γλαυούς, δρομίτσες, τσερούκλες, στρωσίδια και πού και πού, και πέστροφες ακόμα. Από το καθημερινό αυτό ψάρεμα τους τον χειμώνα με τις μεγάλες σαρακοστές τους, ζουν τα χωριά, πούνες άφθονα σκορπισμένα δεξιά και αριστερά στις λίμνες.

Σε μια απ' αυτές τις ψαράδικες καλύβες θα περνούσαμε τη βραδιά μας, εκείνη τη νύχτα του Γενάρη. Σταματήσαμε μπροστά στην καλύβα αποσταμένοι. Ωραία χειμωνιάτικη βραδιά. Η βροχή μας έλουσε όλη την ημέρα. Ο ουρανός απλόνουνταν απάνω από τα δίχως

φύλλα κλαδιά των παμπάλαιων δέντρων μ' ένα κρούσταλλο διάφανο, βαμμένο σ' ανοιχτό μπλε. Καμμιά εικοσαριά λαμπρά αστέρια φεγγοβιολούσαν σκορπισμένα στην αγκαλιά του, σα χρυσά καρφιά, το φεγγάρι έλαμπε αχνό, απλόνοντας στα ήσυχα νερά της λίμνης ένα τεράστιο αργυρό χέλι. Ολίγες ανθισμένες μυγδαλιές τρυγύρω σκορπούσαν στο κρύο αεράκι της βραδιάς ανάλαφρη μυρουδιά από πικρομύδαλο. Ολόγυρα το δάσος άπλονε τον κατάγυμνο χειμωνιάτικο σκελετό του, π' ανάμεσα τους ξάνοιγαν φανταστικά, μακριά οι χιονισμένες κορυφές των μεγάλων βουνών πλημμυρισμένες στο φως του φεγγαριού. Σκεπασμένη από πράσινο χνουδωτό τάπητα η γη, κι από ένα χρωματιστό στρώμα απ' ανεμώνες, ξάτμιζε ολοένα πιο πολύ, την πυκνή εκείνη αντάρα, που σκεπάζει τη φύση τις βραδιές του χειμώνα κοντά από βροχή. Κι όλη η μαγεία αυτή σκοτίστηκε σε λιγάκι, και θεόρατες βαμβακένιες τουλούπες ξεχύθησαν ολόγυρα. Η καλύβα πλεγμένη όλη από ψαθί με χαριτωμένη τέχνη, μόλις ξάνοιγε κοντά στην ακρολιμνιά. Από την ανοιχτή της πόρτα φαίνονταν η γωνιά πλημμυρισμένη από κόκκινες φλόγες π' αγκάλιαζαν με γλυκό βόμβο τα κούτσουρα του λόγκου. Ένας παχύς ψαράς με μια χοντρή και ως τα πόδια λινατσένια πουκαμίσα, μας δέχτηκε μαζί με τη γριά του, χαρούμενοι κι οι δύο. Φιλόξενοι άνθρωποι αυτοί οι ψαράδες χειμώνα καλοκαΐρι σ' όλο το πλήθιος των κυνηγών που ξεπέφτει στις καλύβες τους. Ριχτήκαμε κι οι τρεις στη φωτιά. Καθήσαμε και οι τρεις στις στρωμένες χοντρές ψάθες, ο σύντροφός μου ο μηχανικός, καμιά σαρανταριά χρόνων άνθρωπος, πάντα χωρατατζής, πάντα ακούραστος στο κυνήγι και στο γλέντι, ο δούλος του, μια γροθιά ανθρωπάκι, με δύο ματάκια σαν κουκούτσια από ελιά, αλλά σκυλί μονάχο, κυνηγός με τ' όνομα, κι εγώ. Τα σκυλιά μας, μπήκαν κι αυτά μαζί μας καταλασπωμένα και τρεμουλιασμένα από το νερό κι από το κρύο. Ξεφορτωθήκαμε το κυνήγι μας. Φαλαρίδες, παπιά και μπεκάτσες, ένας μεγάλος άσπρος κύκνος κι ένα σωρό κοτσύφια, κρεμάστηκαν ψηλά στο καπνισμένο δοκάρι της καλύβας. Κι όπως είταν όλα ανάκατα δεμένα, με τα κεφάλια προς τα κάτω, με τις κατατσακισμένες φτερούγες τους, με τα ματωμένα φτερά τους, άλλα μικρά εδώ, κι άλλα μεγάλα εκεί, με τα τουφέκια και τα σελάχια στο πλάι μέσα στη μεγάλη αναλαμπή της φωτιάς, που πλημμύριζε την καλύβα έπαιρναν την ξεχωριστή εκείνη ομορφιά, το ξεχωριστό εκείνο μεθύσι που ένας αληθινός κυνηγός μονάχα το νιώθει. Η γριά του ψαρά, μισότριβη γυναικούλα, μ' ένα φιλικό χαμόγελο στα χείλη, πήρε πέντε μπεκάτσες, τις μάδησε, τις ξοκοίλιασε, τις σούβλισε, έκαμε μια θράκα για αρνί στη γωνιά, κάθησε κοντά στο γωνολίθι, και απιθόνοντας τη σούβλα, άρχισε να την γυρίζη, αγάλι ' αγάλια. Από την ανοιχτή πάντα πόρτα της καλύβας, για να βγαίνη ο καπνός, φαίνονταν η πυκνή θαμπή αντάρα που σκέπαζε το λόγκο και τη λίμνη. Ζέστη γλυκειά μας μαλάκονε όλους τριγύρω.

— Μπέλικο κυνήγι, φέτο, έλεε ο ψαράς. Προχτές πέρασαν από δω πεντέξη. Κάθησαν όλη την ημέρα· βάρεσαν κάμποσες μπεκάτσες στο λόγκο και χτες πήραν ένα μονόχυλο και τράβηξαν μέσα στο πέλαγο για παπιά και φαλαρίδες. Από χτες, και δε γύρισαν ακόμα...

— Τότε θα τράβηξαν από την άλλη στεριά, είπε ο δούλος του συντρόφου μου. Κυνηγώντας, κυνηγώντας θα βγήκαν εκείθε.

— Μπορεί, είπεν ο ψαράς. Μπορεί, γιατί πήραν και ζαΐρέ μαζί τους. Ισια με το δειλινό, άκουα τουφεκιές πέρα κατά τις καλαμιές. Αν δε βγήκαν ακόμα, και τους βρήκε αυτή η διαολοαντάρα, θεός να γλύση μονάχα.

— Ε! τι καταχνιά είν' αυτούνη, έκαμε ο μηχανικός. Ισα με δύο ώρες και πέφτει, ξαστερόνει.

— Αμ' δε, είπε ο ψαράς, κουνώντας το δασωμένο από γένεια κεφάλι του. Σούνε μιαν αντάρα αυτή, σούνε μιαν αντάρα! Τη φοβήθηκε το μάτι μου αυτή την καταχνιά. Έχω είκοσι χρόνια τόρα που τη γνωρίζω. Να μη βάλη το ποδαράκι της... Τόρα δα δε το Γεννάρη, και βδομάδα κάνει να σηκωθή.

— Περίεργο! αυτή η λίμνη, δυο κουταλιές νερό! έκαμε ο μηχανικός.

— Όπως ντέση, κυρ μηχανικέ, όπως ντέση. Είνε χρονιές που περνάμε μια χαρά. Όση βροχή κι αν ρίχνη, ξαστεριά πάντα, μια χαρά. Είνε και χρονιές, σούπα, ο Θεός να γλύση. Αυτές οι δυο κουταλιές νερό, που λες, λίγο ακόμα να με κάμουν να φάω τη γυναίκα μου, εμένα...

Η γυναίκα του, που γύριζε τη σούβλα, χαμογέλασε, μας κοίταξε κατάμματα, και κούνησε κι αυτή το κεφάλι της, σα νάλεγε: «Ναι!» Εμείς γελάσαμε.

— Τι; δε το πιστεύετε; Δίκιο έχετε, για ακούτε δω όμως. Είνε περίπου από είκοσι χρόνια. Τη χρονιά που παρθήκαμε με τη γυναίκα μου. Γενάρης είταν σαν τόρα. Ένα φεγγαράκι για κλεψιά που λένε. Καθόμαστε απόξω απ' την καλύβα, την είχαμε πιο απάνω τότες, όσο πάει, βλέπεις, και τα νερά της λίμνης τραβιώνται. Είχαμ' αποφάν και καθόμαστε πλάι, πλάι. Καψονιόπαντροι μαθές. Είταν τόση ξαστεριά, πόλεις άνοιξη, πως ξαναγύρισε το καλοκαιράκι. Του λόγου της από κει γύρεψε ένα σεργάνι στη λίμνη. Γυναίκα, βλέπεις, ούλο στο κακό. Εμένα έδερνε το μάτι μου...

— Σάματ' τόξερα κ' εγώ η κακομοίρα, αποκρίθηκε, πειραγμένη η γυναίκα του, και χαμογελώντας.

— Θεός να σε φυλάῃ από γυναίκα.

Ας είνε· Παίρνω ένα μονόξυλο, τη βάζω μέσα την καλή σου, κι αγάλι' αγάλια αμπώχνοντας πήραμε τις καλαμιές της ακρολιμνιάς. Του λόγου της τραγούδαγε, εγώ είχα και το νου μου γύρω μου, για κάνα παπί, γιατ' είχα πάρη κ' ένα δίκαννο μαζί μου. Ύστερ' από λίγο απόστασα, άφησα το δίκαννο κι έκατσα κοντά της. Είμουνα αϋπνωτος, δε μπόρεσα να υπνώσω την περασμένη νύχτα και σάμπως κι αποκαρώθηκα. Εκείνη την ώρα έβαλε ένα αεράκι σιγανό κι ανάλαφρο, και το μονόξυλο πήγε τ' ανοιχτά. Θέλησα να το γυρίσω, μα του λόγου της με μπόδισε. Της άρεγε έτσι, μ' άρεγε και μένα έτσι τότες. Καψονιόπαντροι, να τα λέμε τόρα; Ετσι τραβήξαμε αρκετά, όντας ξάφνω σηκόνεται του λόγου της η κυρά αντάρα, κυρ μηχανικέ. Και να πης, σηκώθηκε λίγη, λίγη; Σα να την ξέρασε ξαφνικά κάνας δαίμονας. Ξάπλωσε, ξάπλωσε πυκνή πυκνή, κατάχοντρη. Τάχασα. Τόρα, γυναίκα; της κάνω. Αυτή γελούσε. Κάνω να δω για το σταλήκι στο πλάι, πουθενά σταλήκι. Απάνω στην αφηρεμάρα μας, κάπου γλύστρησε και πάει. Κοιτάζω καλά. Κατάμπροστα αντάρα, πίσω καταχνιά, απανωθιό μου αντάρα.. Αρχίζω τα βλαστήμια. Κατέβασα Χριστούς και Παναγίες. Αρχίζει κ' ένα κρύο ψηλό, ψηλό και τσουχτερό. Μας πιάνει μια κρυάδα, κοκκαλιάσαμε κι οι δυο. Του λόγου της τα χρειάστηκε μαζί μου. Στρυμωχτήκαμε και οι δυο καταμεσής του μονόξυλου. Αρχίζε να κάνη νερά, και τάζω για λαούτο, να βγάλω το νερό, δεν βρίσκουνταν στο μονόξυλο λαούτο. Σούπα δα! Σα να μας είχε ο διάλογος ωρμηνεμένους. Αρχίσαμε να βγάζουμε το νερό με τις απαλάμες μας.

Πήρα το μαντήλι της, έκοψα το κοντό μου, το βρακί μου και βιούλωσα τα ξύλα. Μα τι το θέλης, η καταχνιά έστεκε πάντα και το μονόξυλο ούτε μπρος ούτε πίσω τόρα. Δε βλέπαμε τι γίνουνταν. Πέρασαν ώρες κι ώρες. Μας πήρε η αυγή φαίνεται γιατί άσπρισε γύρω μας η καταχνιά. Θάρρεψα πως θάβαζε κάνα βορριδάκι να μας πετάξῃ σε τίποτα μάζες, σε τίποτα φύκια, σε καμμιά καλαμιά. Εσύ σαι που το λες!... Πέρασε κ' η μέρα, ήρθε κι η νύχτα, ξαναμαύρισε η αντάρα, ξανάρθε κι η άλλη αυγή, ματάσπρισες ματαμαύρισε και τ' όριο μας διαολοκούναγε. Τρέμαμε σα γύφτοι, τρόμος με πιάνει τόρα που τα μολογάω. Μας άρχισε και τους δυο η πείνα. Μαϊδέ τρεψόμυχα στο στόμα μας. Κόλλησε το λαρύγκι μας, σκύβαμε, πίναμε νερό, αλλά με νερό βαστιέται ο άνθρωπος; Κάμαμε πέντε μερούλες εκεί μέσα. Ένιωθα στα σπλάχνα μου ένα μαχαίρι να με σφάζη, από την πείνα. Αυτή κοιτάστηκε στα ποδάρια μου αναίστητη. Μήτε μιλιά, μήτε κρίση. Μια στιγμή δε βάσταξα. Της ρίχνουμαι, την πιάνω απ' το λαιμό με τα δόντια. Είχα γίνη άλλος άνθρωπος· θεριό μονάχο· ούτ' ήξερα τ' έκανα, ούτ' ήξερα τι μου γίνουνταν, ο Θεός να με συχωρέστη. Της έβγαλα αίμα κι άρχισα να γλυφώ το αίμα... το αίμα της γυναίκας μου.... Φτου!... γαμώ το γόνα του, φτου!... Αναίστητη πάντα αυτή. Θα την έτρωγα δίχως άλλο τότες, αλλ' ο Θεός δε θέλησε να με κολάστη περισσότερο. Φύσηξε άξαφνα ένας βορριάς!... ένας βορριάς! Είδες το πέλαγο κι αναταράζουνταν σα νερό που βράζει στο καζάνι. Αγάλι' αγάλια κι η καταχνιά πήρε δρόμο, ο ουρανός ξάνοιξε, φάνηκε το γαλάζιο χρώμα του. Εκειός ο αέρας μ' έσωσε. Σηκώθηκα ορθός, λίγο ν' αναποδιγυρίσω το μονόξυλο.. Να! και φάνηκε η στεριά, οι καλαμιές, τα δέντρα. Είμαστε ανάμεσα πελάου. Του λόγου της πάντα αναίστητη. Στην αρχή την πήρα πως τα τίναξε. Άρχισα να την τρίβω. Τη βάρεσε ο αέρας κι αυτή, άρχισε νάρχεται στα σέστα της. Και το μονόξυλο έφευγε, έφευγε, όσο που μας πέταξε πέρα σε κάτι μάζες από φύκια... Την σκαπουλήσαμε για καλά, που λες, κυρ μηχανικέ!....

Κι ο ψαράς γέλασε δυνατά. Οι μπεκάτσες είχαν ψηθή κ' η γριά με κάποια ταραχή τις απίθωσε σε μια γαβάθα. Έβγαλε τα σηκότια τους και τα δούλεψε με λεμόνι και έκαμε έτσι μια σάλτσα περίφημη, την απίθωσε κι αυτή στο πλάι, κι αρχίσαμε να τρώμε. Βούτηξε την πρώτη μεγάλη μπουκιά μέσα στην περίφημη σάλτσα ο ψαράς, την έχωσε στο στόμα του, και μασσώντας είπε:

— Α! και να βρίσκουνταν τέτοιος μεζές καψόγρια μέσα στο μονόξυλο, δε πάει να κρατούσε βδομάδες η καταχνιά!

ΕΠΑΡΧΙΩΤΙΚΟ ΕΙΔΥΛΛΙΟ
Απόνα γράμμα μιας κυρίας υπαλλήλου.

Αγάπη μου,
Κ' ύστερα θάχης παράπονα, από μένα, δε σε θυμούμαι, και τέτοια. Νάμαι πάλι. Χτες φτάσαμε στη νέα μας θέση κι άρπαξα την πέννα. Γυρεύεις τόρα, φίλη μου, τι λογής εντύπωση μου έκαμε ο καινούργιος για μένα αυτός τόπος; Πολύ όμορφη. Δε ξέρω, αν είνε ο ηλιολουσμένος Μάρτης, που του δίνει τόση μπόλικη ομορφιά, αλλ' ένα ξέρω μονάχο, πως είμαι ξετρελλαμένη. Ήσυχία επαρχιώτικη, φως, ήλιος, χρώματα, αέρας. Και τι χαρά που έχουν όλα τριγύρω μας. Φαίνονται να χαίρουνται για τον ερχομό μου,

φαίνονται πως στολίστηκαν για μένα. Μπροστά στα μάτια μου τόρα, που σου γράφω, έχω μια χαριτωμένη αγροτική ζωγραφιά από την ανοιχτή μπαλκονόπορτα. Από την πλατεία κάτω με κοιτάζουν — με κοιτάζουν; όχι, η λέξη δε λέσει τίποτε, με κατατρώγουν με τα μάτια, ήθελα να πω, ένα σωρό επαρχιώτες, καθισμένοι στ' αντικρυνό καφενείο. Χώρια ο καφετζής που πάει να χάση το μυαλό του, από τη ξαφνική δουλειά που κάνει. Μου ρίχνει κάτι ματιές που η ευγνωμοσύνη του ξεπερνά τον έρωτα. Γιατί με συμπάθειο είνε κι αυτός ερωτευμένος μαζί μου. Χα... χα... χα!... Το σπίτι μας είνε πολύ κεντρικό, το λούζει ο μαρτιάτικος ήλιος από το πρωί ως το βράδι, το ζώνουν ψηλά γυμνά δέντρα, που τόρα μόλις βλαστάνουν και είνε μια χαρά στα μακριά γυμνά κλαδιά τους κρεμασμένα τα πρώτα φυλλαράκια, σαν διάφανοι κόμποι πράσινου αιμού. Είνε κάποια γιορτή σήμερα κ' η αγορά είνε γεμάτη από καπότα. Τι ωραία χρώματα, Θεέ μου, μ' αυτές τις καπότες. Λιάρες ανοιχτές-ανοιχτές, λιάρες ντιπ φλώρες, λιάρες σκουρότερες, λιάρες πιο σκούρες που ανατριχιάζεις να τις βλέπης. Ύστερα άνοστες, ξεκιτρινισμένες, σχεδόν κόκκινες, μα όχι κόκκινες, ένα είδος τρίχα από κόκκινο άλογο — κατάλαβες; — ύστερα μαύρες ανοιχτές, μαύρες σκουρότερες, και μαύρες τέλος φονσέ! Καπότα φονσέ! Χα... χα... χα!... Και τι είδος σχήματα ύστερα! Άλλες φαρδειές χοντροκομένες, χοντρορραμμένες, που πλέουν μέσα τους κάτι αγριοσώματα, και ξεβγαίνουν κάτι αγριοκεφάλια πλημμυρισμένα από μεγάλα πολυχρονίτικα μαλλιά και γένεια, και κάτι σκουφίτσες μαύρες-μαύρες και κεντημένες, και λυγδερές, που γυαλίζουν στον ήλιο σα διαμάντια. Κι ακόμα καθώς είνε άλλες κοντές, κι άλλες κουρελλιασμένες, κι άλλες κατακαίνουργες κι ασπροκεντισμένες και καθώς είνε όλες μαλλιαρές κι άγριες, και περίφημες, και έξοχες, είνε να διασκεδάζη μια χαρά την επαρχιώτικη τεμπελιά του κανένας. Έλα τόρα, μην πάρης το γούστο μου, σαν καμιάς φανταστικής ωραίας του μεσαίωνος που ξετρελλαίνεται με κανένα λαϊκόν ιππότη, που να φορή και καπότα ακόμα! Όχι... όχι.. Αν έμαθα να διακρίνω τα χρώματα και τις φόρμες της καπότας εγώ που είμαι μια γνησία Ατθίς, τόφερε αυτό η κατάρα, ή καλλίτερα η πολιτική συναλλαγή, που πολύ καλά την χτυπούν τόρα αυτοί οι ανεξάρτητοι, που πέταξε εδώ πέρα τον άντρα μου. Αλήθεια για τον καημένο τον Γιώργο δε σούπα τίποτες ακόμη. Έχει καλά στην υγειά του, δόξα σοι ο Θεός. Με βλέπει δυο φορές την ημέρα, το μεσημέρι και το βράδι, κι ύστερα γραφείο και γραφείο. Συνήθισε και αυτός μ' αυτή τη βρωμοζωή. Σημείωσε, ότι έχω να τον φιλήσω τόρα εδώ και μια εβδομάδα. Και αυτή λέγεται ζωή ν ε ο ν ύ μ φ ω ν. Μα πώς κοιτάζει αυτός ο κόσμος εδώ πέρα, θεέ μου!... Δε ξανάειδαν γυναίκα στη ζωή τους; Μόρχεται να κοκκινήσω. Φαντάσου τόρα που σου γράφω, απάνω από εκατό ζευγάρια μάτια με κατατρώγουν. Και δε φτάνουν οι αρσενικοί, έχω και τους θηλυκούς. Τι χαριτωμένες γυναίκες οι επαρχιώτισσες!...Βιζαβί μου μπόλικες. Να αυτή η χοντρή και παχειά σαν βουτσί με τα δύο κορίτσια της, κάτι μιξάρικα σιχαμένα, που θάταν όμορφα κορίτσια, αν ήξεραν να ντυθούν και να μιλήσουν. Με κοιτάζουν χαζεύοντας μια ώρα τόρα κι όλο κάτι ψιθυρίζουν. Ιδιαίτερη εντύπωση θα τους κάνη το τελευταίο φουστάνι που μόστειλες, γιατί σήμερα το πρωτοφόρεσα και είνε μια σιχασιά. Τα συγχαρητήριά μου στη μοδίστρα σου και προ πάντων στο φριχτό γούστο σου. Παραπέρα να μια ψηλή λιγνή χήρα, μαυροντυμένη, άγρια κ' άνοστη, μ' έν' αξάν προφοράς μαγευτικώτατο.

— Μορή Choufíα! φωνάζει την κόρη της. Και ορίστε η κόρη της. Ένα τσιμπλιάρικο, κατάχλωμο πράμμα, που ανοίγει σαν πηγάδι το στόμα του και κοιτάζει κι αυτό. Τι σαρμάντ μαμζέλ! Ήθελα, μα την αλήθεια να ήξερα αυτή τη στιγμή τι είδος λειτουργία θα κάνη

η μηχανή του μυαλού αυτού του παχύδερμου κοριτσιού. Και με τι χάρη θα βγάζη απ' το στοματάκι του, τις κουβέντες του. Χα.. χα...χα! Άλλά σε καλό μου μ' αυτά τα γέλοια. Μα είνε να μη γελάς, να μη λιγώνεσαι, να μη ξεψυχάς; Και απροπό, ξέρεις πώς έδωσε τον ορισμό του στομαχιού μια επαρχιώτισσα κυρία, πολύ καθώς πρέπει, χτες, πούρθε να μου κάνη βίζιτα; Άκου· το στομάχι, κυρία μου, είνε το πηδάλιος του σώματος! Σικ, θεέ μου!...

Πού καιρός να σου αραδιάζω τέτοια χαριτωμένα πραγματάκια. Ο Δωδέ αυτός θα πελάγονε σ' αυτή τη τυποπλημμύρα. Και οι άντρες τι σου λένε, θεέ μου. Δες τόρα. Με τι πόζα, με τι χάρη κάθουνται όλοι στις καρέκλες. Όλοι σχεδόν κρατούν στα χέρια τους απόνα κομβολόγι και τρικ, και τρακ και λιγόνουν τα ματάκια τους που με κοιτάζουν. Χα... χα.., χα...! Δύο τρεις μάλιστα είνε και γκαντέ σήμερα. Ένας δικηγόρος κωμικώτατος με γυαλάκια και μουστακάκια ποντικοφαγωμένα, ένας φαρμακοποιός, κοντός και μελαγχολικώτατος σα μουσίτσα, σαν κανένας ήρωας των μυθιστορημάτων του Ντουμά περ, ένας φαφλατάς άεργος, που κουνά πάντα τόνα ποδαράκι του απάνω στ' άλλο, ένας ψηλός υπάλληλος, άλλος κοντός, τέτοιος άλλος μισότριβος, άλλος γεροντάκι. Και κάτι αξιωματικοί κοντορεβιθούληδες μη στάξη και μη βρέξη. Κ' ένας ψηλός υπάλληλος της Τραπέζης που τραγουδεί διαρκώς μα τόσο περιπαθώς κι είνε τόσο έξυπνος, σπίρτο μονάχο από ευφύία. Και οι κοιλαράδες μπακάληδες, ξαπλωμένοι με την άσπρη ποδιά τους κ' οι τσαρουχάδες μέσα από τα κρεμασμένα σαν κομβολόγι κόκκινα τσαρούχια των μαγαζιών τους, κι ένας καθαρώτατος κουρεύς που παίζει σκάκι μ' έναν Άδωνιν δημοδιδάσκαλον, κι οι φοιτηταί, μια εξαμηνία αξυράφιστοι, που παίζουν στον ήλιο το κι α μο τους κι ακούς αξαφνα κάτι αγριοφωνές!

— Τι να σ' κάμ' απ' δω!... Τι νάπαιζε; πούχες ούλες τις σιγουριές!....

Και κερδισμένοι, και χαμένοι, οι πρώτοι κατακκόκινοι, οι δεύτεροι κατακίτρινοι, σηκόνουν τα ματάκια τους κατ' απάνω μου, λιγόνονται, και ξαναλιγόνονται. Παραπέρα ένα άλλο σωστό τρόο υ πώ από φουστανελλοφόρους, πατατουκοφόρους, οι μισοί με τσαρούχια, τομαράδες, καπνέμποροι και ζωέμποροι και σιτηρέμποροι, γκαρσονάκια που να τα πίνης στο ποτήρι, ροφούν τα ούζα τους και με κοιτάζουν με κάτι αγριοματιές, ενώ όλοι τους φαίνονται να ψιθυρίζουν με τα χοντρά χείλη τους!

— Κόμματος που είνε!....

Ουφ! Βαρέθηκα, τι αηδία, καλέ... Θ' αφήσω το γράμμα μου για τ' απόγευμα, που κλείνει και το ταχυδρομείο.

.....

Θεέ μου! Πώς ν' αρχίσω, πώς να σου τα πω. Φρίκη, φρίκη, φρίκη! Είδες πάφησα το γράμμα μου; Ε, μπήκα μια στιγμή στη σάλα γιατί σούγραφα απ' την τραπέζαρια. Αξαφνα ακούω ένα μπαμ! μπουμ! κάτω στο καφενείο. Τρομάζω, με μισοπιάνουν τα νεύρα μου, πετιούματ στο μπαλκόνι, τι να δω; Ένα σούσουρο, ένα κακό. Κόσμος, κόσμος, καπότες, σκουφίτσες, καπέλλα, φέσια, μαλλιά κουβάρια. Κι όλοι με κοίταζαν εμένα, εμένα. Μα τι έκαμα, θεέ μου, τι έκαμα! Να! οι αστυφύλακες, οι αστυνόμοι. Κάνω καλά, τι να δω; Δύο θαυμασταί μου ξαπλωμένοι στις πλάκες έπλεσαν στο αίμα τους. Φόνος, φόνος! Μόλις στεκόμουνα στα πόδια μου. Σύρθηκα μέσα στη σάλα κι έπεσα, σ' ένα διβάνι. Έφτασε κι ο Γιώργος ανήσυχος,

τρελλός. Γιώργο μου, Γιώργο μου, να φύγουμε απ' αυτόν τον φονικότοπο, γρήγορα, γρήγορα. Τέλος πάντων ζητήσαμε τηλεγραφικώς τη μετάθεσή μας κ' ελπίζομε να γείνη αύριο μεθαύριο, κι όπου φύγη, φύγη. Ελησμόνησα να σου πω, πως σκοτώθηκαν γιατί ούδισαν πως κοίταζα τον ένα περισσότερο απ' τον άλλο. Τι επαρχιώτικη αποχτήνωση, αγαπητή μου Ελένη...

Σε φιλώ γλυκά
Μαρί

Ο ΥΠΕΝΩΜΟΤΑΡΧΗΣ

Ο τόσο ήσυχος πάντα εκεί απάνω μαχαλάς, τα Γύφτικα, με τα στενά και βουρκωμένα σοκάκια του, τα χαμηλά, βρώμικα, μισορειπωμένα σπιτάκια του, με τα μωρά που κυλιούνται στις λάσπες και τα χαμίνια που παίζουν στα υερά, τις γυναίκες που μαζεύουνται στις βρύσες παντρεμένες κι ανύπαντρες, όμορφες και άσχημες, κορίτσια δέκα τεσσάρων χρόνων με φλογερά αφίλητα μεγάλα μάτια, με κοντά φουστανάκια, και δυο τορνευτές παχειές ατσίμπητες ακόμα γάμπες, γριούλες αγαθές όλο γλύκα και γριές όλο φαρμάκι και γρουσουζιά, με τους άντρες, σωστά κοπρόσκυλα, ξαπλωμένους στον ήλιο, με τους τραμπούκους τους απανωχωρίτας πόχουν το μαχαίρι στο ζουνάρι και το κουμπούρι στο κλούβι, παίζοντας κοντσίνα με τα λερωμένα χαρτιά του αντικρυνού μπακάλη, τα Γύφτικα δικαία, ο τόσο ήσυχος μαχαλάς που προς το μέρος προς τη χώρα ζουν φτωχές φαμελιές δουλευτάδων και τεμπελχανάδων και προς το μέρος προς την εξοχή έχουν φωλιάση καμιά χιλιάδα γύφτοι, εκείνο το βράδι σηκώθηκε όλος στο πόδι.

Ένας ψηλός υπέρ μοτάρχης με φίππος με την σπάθα του συρμένη, με τα σπιρούνια του λαμποκοπώντας, με το ψηλό τ' ανάστημα και τα λαιμό δεμένο κουτσαβάκια μ' ένα μαντήλι, μαζί με δυο χωροφύλακας, και οι τρεις της καταδιώξεις μπήκαν ξαφνικά στο μαχαλά με το σουρούπωμα, χωρίς να τους πάρη κανείς μυρουδιά. Στα Γύφτικα πολλοί είναι οι άεργοι, πολλοί είναι οι φυγόδικοι. Απ' όλη την πόλη, από όλα μέρη ακόμα κρύβουνται στα στενά και χαμηλά εκείνα σπιτάκια λαθρέμποροι, φυγόδικοι, φυγόστρατοι, κάθε λογής άνθρωποι, που δε μπορούν να βγουν στους δρόμους. Αδύνατο είναι να τους πιάση κανείς εκεί μέσα. Καθώς έχει δυο μονάχα ανοιχτά μέρη και χίλιες τρύπες ο μαχαλάς αυτός, μόλις πατήσῃ χωροφύλακας, ο ένας με τον άλλον παίρνει χαμπάρι κι από πόρτα σε πόρτα, από παραθύρι σε παραθύρι, από κήπο σε κήπο, από καλαμιές σε καλαμιές φεύγουν τρυπόνουν αναφαντόνονται οι νταλματζήδες κ' οι λαθρέμποροι. Τοίχοι ψηλοί με πολλές σκάλες και σκαλάκια και δρομάκους και ανήφορους και χάβρα εβραίων χωρίζει το μαχαλά απ' όλη την Πάτρα απλόνεται κάτασπρη και μακριά ως τη θάλασσα με τους φαρδείς της δρόμους, τις κόκκινες στέγες των σπιτιών τις καπνοδόχες των φαμπρικών τις πλατείες της, το λιμάνι της γεμάτο καράβια, καΐκια, βαπόρια, βαρκούλες, ως το φανάρι του μώλου που αντικρύζει ψηλό κι ίσιο πέρα την ανοιχτή θάλασσα που μέσα της βουτάει όλος μεγαλείο και μεθύσι κάθε βράδι ο ήλιος καταφλογισμένος, και τη Βαράσσοβα και την Παλιοβούνα δυο βουνά, δυο τεράστιους και περήφανους βράχους ορθοκοφτούς ίσους σαν από μαχαίρι. Από πάνω του μαχαλά η εξοχή, οι σταφίδες, οι όμορφοι λιινοί, οι πρασινάδες της εξοχής φτάνουν ως απάνω στα ύψη του Βοϊδιά, σπανό βουνό κατάκορφα που στεφανόνουν πού και πού τα

πλάγια του τούφες τούφες από έλατα μ' ένα χρώμα μπλε βαθύ καθώς φαντάζουν από μακριά. Τα σφυρίγματα των τραίνων των βαποριών κάτω, ο θόρυβος κ' η βοή της Πάτρας, των δρόμων της, των κάρρων της, των αμαξών της, του κόσμου της, που ιδρόνει δουλεύοντας σκυλίσια ολημερίς, μόλις φτάνει ίσα μ' εκεί απάνω και πνίγεται μέσα στην ιδιαίτερη ζωή του μαχαλά, στο βοητό τ' αμονιού και στον κρότο του σφυριού των γύφτων.

Μόλις ο υπενωμοτάρχης με τους δυο χωροφύλακας φάνηκαν σ' ένα στενό σοκάκι και ζύγωσαν σ' ένα μικρό μπακάλικο κινήθηκαν τα παιδιά, κινήθηκαν οι γυναίκες, τα κορίτσια, οι άντρες, οι γέροντες, όλοι αναστατώθηκαν. Πόρτες ανοιγοκλείστηκαν παράθυρα μανταλώθηκαν πηδήματα στους κήπους, στις καλαμιές ακούστηκαν, όσοι τόχαν να φύγουν τόστριψαν κ' οι άλλοι αρσενικοί και θηλυκοί απόμειναν στη θέση τους με κρυφό καρδιοχτύπι, κάμνοντας πως δεν έβλεπαν τάχα τον υπενωμοτάρχη και τους χωροφύλακας, κοιτάζοντας αλλού, φωνάζοντας θαρρευτά αναμεταξί τους.

Ο υπενωμοτάρχης με τους συντρόφους του έφτασε στο μπακάλικο και ζήτησε απ' το μπακάλη τρία κρασιά, ρίχνοντας πεταχτή τη ματιά του μέσα στο μαγαζί. Στο σκοτεινό του βάθος τρεις τέσσαρες μεσόκοποι κι ένας νιός έπαιζαν χαρτιά κι έπιναν μαστίχα. Σαν είδαν τους στρατιώτας όξω χαιρέτησαν, κρυφούμιλησαν κάτι και ξανάρχισαν τα χαρτιά. Μονάχα ο νιός τραβήχτηκε μ' ένα τσιγάρο στο στόμα, και βγήκε προς την πόρτα κάπως ανήσυχος. Ο υπενωμοτάρχης ενώ ριφούσε το κρασί του είχε κολλήση τα μάτια του κατ' απάνω του φλογερά, και φαίνουνταν σαν κάτι να γύρευες να θυμηθή καλά, σαν κάτι να ξεκαθαρίση στο μυαλό του.

Ο νιός βγαίνοντας έξω έρριξε μια ματιά προς τους στρατιώτες, τους χαιρέτησε κ' έκαμε να τραβήξῃ το δρόμο του. Είταν ως τριάντα χρόνων παιδί, μαύρος, με βλογοκομμένο πρόσωπο, με χοντρά μουστάκια, με μια πατατούκα μαύρη και με χοντρά χέρια.

— Ε!, πατριώτη, μου δίνεις το τσιγάρο σου, ν' ανάψω έκαμε ο υπενωμοτάρχης.

Εκείνος στάθηκε τότε, κιτρίνισε, ταράχτηκε, κι άπλωσε το χέρι του κι έδοσε το τσιγάρο του προς τον υπενωμοτάρχη που τον κοιτάζει τόρα κατάματα, φυσώντας τα ρουθούνια του. Άλλ' ενώ άναβε το τσιγάρο του ο υπενωμοτάρχης, ο άλλος το βάζει άξαφνα στα πόδια. Ο υπενωμοτάρχης αγρίεψε, έγινε θεριό· τον παίρνει στο κατόπι μαζί με τους χωροφύλακες, λυσσώντας:

— Εσύ 'σαι, αντίχριστε! Καλά έλεγα εγώ... δύο μήνες τόρα σάπισα για λόγου σου.

Έτρεξαν πολύ. Εκείνος μπροστά πηλαλώντας δαιμονισμένα, ο υπενωμοτάρχης βλαστημώντας με τη σπάθα του κροταλίζοντας στα λιθάρια, κι οι χωροφύλακες από πίσω.

Μια πόρτα βρέθηκε εκεί κάπου ανοιχτή, κι ο νιός μπήκε μέσα κλίνοντας την με μεγάλο κρότο. Κατάφθασαν κ' οι άλλοι λαχανιάζοντας. Πηδήματα ακούστηκαν πίσω προς τον κήπο, οι καλαμιές έτριξαν δυνατά, κ' ύστερα ησυχία, τίποτε. Ο υπενωμοτάρχης άρχισε να χτυπά τις γροθιές του στην πόρτα, οι χωροφύλακες να γρατσουνίζουν με τα νύχια τους τα χαμηλά παράθυρα. Σε λίγο η πόρτα άνοιξε. Μια μεσόκοπη γυναικούλα τρομασμένη, κίτρινη, με ξέπλεκα μαλλιά μ' ένα ξετραχηλισμένο ξεθηλύκωτο πολκάκι που μπροσ φαίνουνταν τα μαραμένα κίτρινα βυζιά της, νερουλά κρεμασμένα ως κάτω σα βυζιά αγελάδας, μ' ένα

κοντοφούστανο, με γυμνά ξυπόλητα καλαμένια ποδάρια.

— Τι είνε;, τι είνε; Χριστέ και Παναγιά μου.... Μπα! μου κόπηκε το αίμα μου!...

Ο υπενωμοτάρχης φρενιασμένος, κατάχλωμος, είπε θυμωμένα:

— Το σταυρό σου και συ! μουστόγρια. Τι είνε, τι είνε;.

Ο γιόκας σου είνε, που με παιδεύει δυο μήνες. Τι είνε, τι είνε; Ο γιόκας σου που γέμισε τον κόσμο από λαθραία. Τι είνε, τι είνε; καμόνεσσαι πως δε ξέρεις τίποτε.

— Και πού ξέρω εγώ η κακομοίρα!.... Μπα! μου κόπηκε το αίμα μου!....

Άλλες γυναικούλες, καμπόσοι άντρες μαζεύτηκαν ολοένα τριγύρω, οι χωροφύλακες τους άμπωχναν κι ο υπενωμοτάρχης δεν έπαιε να βρίζη, να λυσσάη.

— Έτσι και την άλλη φορά, πάντα μου ξεφεύγει μέσα απ' τα χέρια μου.

— Καλά ντε, καλά, μη βρίζης κι όλας, είπε η γριά αρχίζοντας ν' αγριεύη, καλά ντε, που μας κουβαληθήκατε πάλι για κωλόκουρο, πεντοφραγκάδες, που για ένα τάλληρο, για τα σύλληπτα γίνεστε θερία ανήμερα.....

Ο υπενωμοτάρχης φρενιασμένος, έβγαζε αφρούς απ' το στόμα.

— Σκάσε, παλιόγρια, μη σ' ανοίξω σαν πετάλι, το σταυρό σου!....

Η γριά θυμωμένη κι αυτή τόρα επέμεινε, έβριζε:

— Μούρθατε για το πεντόφραγκο, να σύρ' τε τον κόσμο στα μπουντρούμια, σα να μην αφεθήτε ποτές και σεις. Φορέσατε το στέμμα για να βασανίζετε τον κόσμο, πεντοφραγκάδες!...

Και η μορφή της είχε γίνη άγρια, δαιμονισμένη, φριχτή. Ο υπενωμοτάρχης δεν κρατήθηκε τότε, άπλωσε προς τη συρμένη χάμου σπάθα του, την τράβηξε, την σήκωσε ίσα κατά τη γριά:

— Το σταυρό σου θα στα κάμια λιανά κοψίδια αυτά τα παλιοβύζια!....

Η γριά τότε τράβηξε ίσια κατ' απάνω του τρέμοντας. Τα μάτια της πετούσαν φωτιές, το σαγόνι της έτρεμε. Έπιασε με τα δυο ζαρωμένα χέρια της τα νερουλά και κρεμασμένα σαν αγελάδας βυζιά της όξω από το ξετραχηλισμένο πολκάκι της, τάσυρε, τα τράβηξε πολύ προς τα όξω, ίσα κατά τη σπάθα του υπενωμοτάρχου και σφύριξε αυτά τα λόγια σαν οχιά:

— Να! χτύπα, μαγγούφη, χτύπα αν δεν έπιες ποτέ σου γάλα απ' τα βυζιά της μάννας σου... χτύπα, μαγγούφη!...

Κι ο μανιωμένος υπενωμοτάρχης, το θεριό τ' ανήμερο, το σκιάχτρο κι ο τρόμος όλου του κόσμου εκεί όλων των νταλματζήδων και των λαθρεμπόρων του μαχολά, στα λόγια εκείνα απόμεινε, ημέρεψε, έγινε αρνάκι, έβαλε μέσα τη σπάθα του και τράβηξε βουβός, με χαμηλωμένα μάτια σαν κορίτσι, προς την πόλη.

Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Μέσα στο τρομασμένο ξύπνημά της θυμούνταν πολύ καλά, πως όταν της έδωσε το ύστερο φιλί, από πολύωρο ξεφάντωμα, όπως κάθε νύχτα, είδαν κ' οι δυο μαζί μέσ' απ' τα γυαλιά και τις κουρτίνες του παραθυριού ν' αχτινοβολούν τ' αστέρια. Τα είδαν και ξαναφιλήθηκαν. Γαλήνη γαλανή είταν χυμένη έξω, γαλήνη αγάπης και ευτυχίας μέσα στη μικρούλα κάμαρα. Την φίλησε, όπως συνήθιζε όντας τον έπαιρνεν ο ύπνος, μια στα χείλη, μια στα μάτια και μια στο ροδαλό αυτάκι της, ψιθυρίζοντας κάτι τρυφερό και ξελογιασμένο ακόμα, κι αυτή γαργαλίζουνταν και τον αγκάλιαζε φρενιασμένη. «Καλή νύχτα, αντρούλη μου». «Καληνύχτα, γυναικούλα μου». Και αποκοιμήθηκαν τότε σαν μικρά παιδάκια πλάι πλάι στου κρεββατιού την πλατειά στρώση.

Άξαφνα απόψε ξύπνησε κατατρομασμένη. Ανασήκωσε βαρειά τόμορφο κεφάλι της σα νάθελε να διώξῃ τρομαχτικά όνειρα και τέντωσε τα μάτια της κοιτάζοντας άγρια έξω απ' το κρεββάτι. Το κανδηλάκι ποιύκαιε εκεί σε μιαν άκρη, έρριχνε θαμπές και τρεμάμενες αχτίδες μέσα σε θεόρατες σκιές που ξαπλόνουνταν τρεμουλιαστές απάνω στα ντουβάρια, στα μόμπιλα, στο πάτωμα. Από στιγμή σε στιγμή από τα γυαλιά του παραθυριού χύνουνταν ξαφνικά απέραντη λάμψη αστραπής, η κάμαρα τότε φωτίζουνταν φανταστικά, πλημμύριζε από στιγμοφώτιστα κύματα χλωμά και θαμπωτικά, ύστερα οι σκιές ξανάπεφταν τρεμουλιαστές τριγύρω, και μέσα σε ολίγων λεπτών φριχτή σιγή, ένιωθε κατάβαθμα της καρδιάς της τον ανατιναγμό της φοβερής βροντής που απλόνουνταν με τρομαχτικό μεγαλείο στ' ουρανού τα πλάτη σε βροντώδη κύματα που ξεκούφαιναν ενώ ο άνεμος έκανε να τρίζουν τα γυαλιά του παραθυριού, σα να χόρευε · το σπίτι από σεισμό. Κι ανάμεσα στης ανεμοζάλης τα μουγγρίσματα, ταχτικό κι επίμονο αντηχούσε τόση ώρα τόρα από τα κεραμίδια της στέγης το ρέκασμα μιας κουκουβάγιας περιχύνοντας τα υεύρα από ανατριχίλα κρύα και παράξενη, τη ψυχή από θλίψη και λαχτάρα.

Παράξενο ξύπνημα. Και είχαν αποκοιμηθή με τόση γαλήνη, με τόση ξαστεριά. Μισοσηκωμένη στα προσκέφαλα του κρεββατιού με το λαιμό και τα στήθη ολόγυμνα, με τα μαλλιά μπερδεμμένα στο κεφάλι, τα μάτια άγρια και ξαφνισμένα, φαίνουνταν εκεί μέσα στ' αδιάκοπο πλημμύρισμα της κάμαρας από τ' ωχρό αστραποφώτισμα, σαν φάντασμα. Κάτι τι αθώρητο της βάραινε σα μολύβι το κεφάλι της, της ξέραινε το λάρυγγα, το στόμα, της έσφιγγε την καρδιά, βόμβος σα μελισσούρισμα φτερούγισμα τριγυρνούσε στ' αυτιά της, κ' ένιωθε πως δεν είχε τη δύναμη να γυρίση, να κουνηθή, να σαλέψη τόσο κι απόμεινε εκεί σαν καρφωμένη, σα ναρκωμένη, φοβισμένη, θαρρώντας πως ένα γύρισμα των ματιών της μονάχα, θα της έφερνε μεγάλο κακό, θα κατακρεμνίζουνταν κάτω απ' το κρεββάτι σ' αμέτρητο γκρεμό, σ' απέραντο χάος.

Θεέ μου, τι είχε! Ότι μπορούσε να νιώση καλά είταν πως μέσα στον παραδαρμό έξω της φύσης, μέσα στα μουγγρίσματα της ανεμοζάλης, το ταχτικό κι επίμονο εκείνο ρέκασμα, σα υάρχουνταν από παράξενους, φανταστικούς κόσμους, σχίζοντας όλο τ' απέραντο βάθος της ανεμοζάλης με δύναμη και φρίκη υπερφυσική, την έγγιζε, κατάκαρδα, και άφινε στο αίμα του κορμιού της το άγγιγμα ακονισμένης κόψης κρύου μαχαιριού. Και όλη η αγωνία της

ξετυλίγουνταν σε μια ιδέα ολοφάνερη, σ' ένα αόριστο όσο και φαρμακερό προγνώμα πως κάτι κακό θα την κατάφτανε τόρα γοργό και γλήγορο και βέβαιο. Και τρομασμένη και βουβή κι ασάλευτη μαζεύουνταν τόρα όλη, σύσσωμη με τα μάτια της ολάνοιχτα προς τη κραυγή έξω που φαίνουνταν πως είχε πλημμυρίση γύρω και ως πέρα την κάμαρα, από ωκεανό φρίκης, θέλησε να γυρίσῃ προς τον άντρα της, να του μιλήσῃ λίγο, να τον ξυπνήσῃ, ν' αναθαρρήσῃ και να πετάξῃ, σαν ψεύτικο φάντασμα, όλη η αγωνία της. Άλλα τον έβλεπε μονάχα με την άκρη του ματιού της, κοιμισμένον τόσο ήσυχα κι ευτυχισμένα. Γιατί να ταράξῃ την γαλήνη του, τον ύπνο του; Θα την έπαιρνε για παιδί, για φοβιτσάρα, και θα γελούσε. Όχι. Τόρα θ' απλώση το χέρι της και έτσι μ' ένα κούνημα θα διώξῃ μακριά της όλη αυτή τη φρίκη, και θα σβυστούν όλα, όλα τότε απ' εμπρός της. Άλλ' η κραυγή έξω πάντα επίμονη και σαν αχός λυπητερός σημάντρου, την περίχυνε ακόμα πιο πολύ απ' ατέλειωτη ανατριχίλα, την κάρφονε ασάλευτη στου κρεβατιού τη στρώση, της έσβυνε τη φωνή στον λάρυγγα μ' ένα ξερό βήξιμο, απαράλλαχτα όπως κάνη σβύνοντας τ' αναμμένο κάρβουνο στο νερό.

Έξω πια έσβυσε, λούφαξε το μούγγιρισμα του άνεμου, σιγή θανάτου απλώθηκε για λίγο, και μόνο η αστραπόλαμψη πλημμύριζε ολοένα πλιότερη και πιο άφθονη την κάμαρα.

Έξω τα σκοτεινά βάθη τ' ουρανού φαίνουνταν πως κάθε δευτερόλεφτο σχίζουνταν απότομα, και κύματα λάμψης ηλεκτρικής αγκάλιαζαν τη φύση και σβύνουνταν γοργά σαν ένα στιγμιαίο απέραντο φωτεινό φίλημα. Και θαμπωμένη εμπρός σ' αυτό το γεμάτο μυστήριο και ξάφνισμα απειροφώτισμα, κάρφωσε ασυνείδητα τα μάτια της ίσα στα γυαλιά του παραθυριού με όψη τρελλής, ασάλευτη σαν παραλυμένη.

Η βροχή με γοργό κατρακύλημα πυροβολαρχίας, χτυπούσε τόρα και παράδερνε το σπίτι, τα κεραμίδια μέσα στη νεροποντή χόρευαν και τα γυαλιά του παραθυριού έχυναν μελωδία τυμπανοκρούσματος. Και το αστραποφώτισμα τόρα άνοιγε έξω στο υπερινό σκοτάδι κάθε τόσο τρομερό χάος από βροχή ηλεκτροφωτισμένη. Και η κραυγή εκείνη έξω πάντα επίμονη, ακούραστη, πάντα γεννώντας τη φρίκη και την ανατριχίλα, αντηχούσε παράξενη, περονιάζοντας το κορμί της και τη ψυχή της. Κι έτσι παραλυμένη κι ασάλευτη απόμεινε με τα μάτια της καρφωμένα ασυνείδητα ίσα στα γυαλιά του παραθυριού, ως που ο ύπνος της έκλεισε βαρειά τα βλέφαρά της.

Όταν ξύπνησε, γαλήνη απέραντη είταν απλωμένη στην κάμαρα, η ανεμοζάλη είχε περάση, η κραυγή της κουκουβάγιας είχε σβυστή κι αυτή, ο ήλιος χάιδευε απαλά το πάτωμα και στα γυαλιά του παραθυριού βομβούσε τριγυρίζοντας να πετάξῃ έξω στο γαλάζιο τ' ουρανού μια πεταλούδα. Ανέπνευσε η όμορφη κόρη και γύρισε να ξυπνήσῃ μ' ένα χαμόγελο τον άντρα της, αλλ' είτανε νεκρός....

ΟΙ ΚΛΗΡΩΤΟΙ

Ήσυχος και καταγάλανος ο κόρφος. Η θάλασσα έπαιρνε του γαλάζιου ουρανού το χρώμα και της δύσης τη χρυσόσκονη στη δροσερή αγκαλιά της. Από του Παρνασσού τα κορφοβούνια, από της Γκιόνας τα έλατα δροσερές πνοές κατέβαιναν και χαράκοναν ανάλαφρα πέρα για πέρα τον κόρφο, κι ακόμα πέρα τ' ανοιχτά της θάλασσας, που ξέφευγε σε διάπλατο ασπρογάλαζο ξετύλιγμα προς τα

πευκοστολισμένα βουνά του Μωριά. Τα ξεροβούνια γύρω από την Κρύσση ως το Γαλαξίδι, έπαιρναν γλυκύτατο ροδόχρωμα μέσ' στις στερνές αχτίδες του ήλιου, και τα γυαλιά των πλιθοχτισμένων σπιτιών της Ιτιάς αντανακλούσαν αμέτρητους φλογερούς ήλιους, που βασίζευαν κι αυτοί. Τα καϊκάκια κ' οι βαρκούλες στο λιμάνι σε ιώνταν καμαρωτά και καθρεφτίζουνταν χαϊδευτικά απάνω στα γαλαζένια εδώ, και στα ολόχρυσα παραπέρα κυματάκια. Η ακρογιαλιά άπλονε στενή κατάμακρη λωρίδα, άσπρη από τον κουρνιαχτό, και τα μαγαζάκια και τα καφενεδάκια της γέμιζαν από κόσμο που δροσίζουνταν στην καλοσύνη της βραδιάς. Τα μπαλκονάκια αραδωτά είταν γεμάτα από τ' ανοιχτόχρωμα φορέματα κι από τ' άσπρα μαντήλια των λιγερών. Στην άκρη της θάλασσας σωριάζουνταν στη γραμμή αμέτρητα κρασοβάρελα που τα περίχυνε και τάπλυνε το κύμα. Πέρα από τα πράσινα αμπέλια και τ' ασημωμένα λιοστάσια των Σαλώνων οι τρυγητές γυναίκες κι άντρες γύριζαν μπλούκια, μπλούκια προς την Ιτιά. Κάρρα και ζώα, άμαξες κατέβαιναν. Κ' οι καμήλες κατάψηλες κι άχαρες, ξαπλόνουνταν αποσταμένες στην ακροθαλασσιά, κι άνοιγαν θεόρατες τις μασέλες τους, και ρουφούσαν ηδονικά κι αυτές τη δρόσο της βραδιάς. Βαρκούλες ολοένα σίμοναν από τ' ανοιχτά της θάλασσας, τράτες κατάφταναν πανιά μαζεύονταν άγκουρες έπεφταν καραβόσκοινα δένονταν σε πάλους. Άλλες πάλες αμολιώνταν πέρα στο Γαλαξίδι με τα πανάκια τους φουσκωμένα στο βραδινό αγέρι. Ευπόλητοι κι ως το γόνα γυμνοί, οι ψαράδες ξεφόρτωναν από τις βάρκες στην ακρογιαλιά τα κοφίνια τους γεμάτα από σπαρταριστά μπαρμπούνια και λεθρίνια και μελανούρια. Κι ο κόσμος πόπαιρε τη δροσιά του, άλλοι περπατώντας του μάκρου της ακρογιαλιάς, άλλοι καθισμένοι στα μικρά καφενεδάκια, κοσμάκης επαρχιώτικος, υπαλληλία ντόπια και Σαλωνίτικη, νοικοκυροσύνη, εμπόριο, χτηματοσύνη, άλλοι που έμειναν μήνες στην Ιτιά για τα λουτρά τους, για τα χτήματά τους, κι άλλοι που έρχονταν κάθε βράδι με τ' αμάξια για ν' αναπνεύσουν λίγη θάλασσα, όλοι τους έτρεχαν πατείς με πατώ σε προς τα ψάρια, ενώ ανάμεσα στη βοή και στην αντάρα τους, αντηχούσε δύο βήματα παρέκει η βροντοφωνή του παιδιού του καφενείου.

— Ένας βαρυγλυκός... ένα εμπορικό!...

Πέρα από το στενόμακρο βράχο που πίσω του κρύβεται το Γαλαξίδι, πρόβαλε το βαπόρι. Πρόβαλε μαύρο και κατάμαυρο μέσα στη γαλήνη της βραδιάς. Έβγαλε βραχνό το σφύριγμά του, κι αγκομαχώντας ήρθε και σταμάτησε προς το λιμάνι. Η ακρογιαλιά τότες αναταράχτηκε. Οι επιβάτες, και δεν είταν λίγοι, στοιβάχτηκαν στη μικρή ξύλινη γέφυρα της ακροθαλασσιάς, θάταν καμιά εξηνταριά, όλο και λεβεντόπαιδα, αμούστακα όλ' ακόμα, ξυραφισμένα, με καθαρές φουστανέλες, με κάτασπρες σκάλτσες, μ' ανήσυχα πρόσωπα και κάτι ματιές γεμάτες φλόγες. Όλοι τους είταν κληρωτοί, κ' έφευγαν από τον τόπο τους για το στρατό, κατεβασμένοι άλλοι από της Αράχωβας τις ψηλές ράχες, άλλοι από του Λοιδωρικιού τα βουνά, κι άλλοι από τις μυρωμένες πρασινάδες και τα κρύα νερά του Χρισσού. Με το σακκούλι τους κρεμασμένο στον ώμο ο καθένας, μ' ένα κόκκινο μεταξωτό μαντήλι στο λαιμό, κρατημένοι με τα χέρια στους ώμους δυο δυο, τρεις τρεις, μισομεθυσμένοι, μισοσαστισμένοι, τραγουσδώντας, φωνάζοντας, σωριάζουνταν στις βάρκες με τα μάτια περίλυπα γυρισμένα προς τη στεριά. Απ' εκεί σωροί, σωροί από γυναίκες, και κορίτσια, τους έσφιγγαν στην αγκαλιά τους, τους έβρεχαν με τα δάκρια τους, τους χαμογελούσαν τους έδιναν παραγγελιές κι ορμήνιες φιλιά και πάλι φιλιά. Και κάθε μια βάρκα που γέμιζε, ξεκινούσε αγάλι' αγάλια με τραγούδια και φωνές, με μαντήλια στον αέρα, με κουνήματα κεφαλιών και χεριών ξεκινούσε πάλι να

πάρη κάποιον ακόμα, που ξεχάστηκε μέσα στα δάκρια, κι αφού τον έπαιρνε κι αυτόν ξεκινούσε γλυστρώντας αγάλι' αγάλια στην αρχή στα κυματάκια της θάλασσας, κι έπαιρνε παραπέρα γοργό δρόμο κι έπαιρνε φτερά και κολλούσε στου βαποριού τα πλάγια.

Ο ήλιος αποβασίλευε τόρα, σκιές μεγάλες απλόνουσαν στο γιαλό, στη θάλασσα, στους βράχους· μονάχα οι ψηλότερες κορφές των βουνών ρόδιζαν. Το βαπόρι πήρε τόρα όλο το φορτίο του, οι βάρκες γύριζαν αδειανές, με κάποιον μοναχικό επιβάτη προς το γιαλό, κι αυτό πάντα μαύρο και κατάμαυρο μέσα στη γαλανή αγκαλιά της θάλασσας, σούριξε βραχνά, πήρε σιγά-σιγά τη βόλτα του, άφρισε το νερό, και πήρε δρόμο, και ξέφυγε προς τ' ανοιχτά του πελάου. Στο γιαλό οι σωροί των γυναικών τόρα, ένας κύκλος μεγάλος, σωριασμένες εκεί στην ακροθαλασσιά, χωρίς αναπνοή, χωρίς ένα κούνημα, μαρμαρωμένος, άπλονε βουβός κι αμίλητος αμέτρητα μαντήλια προς το βαπόρι. Από τα μαύρα πλευρά του βαποριού, που ολοένα χάνουσαν πέρα προς τ' ανοιχτά, άλλα μαντήλια απλόνουσαν και σειώνταν κι άσπριαν για ύστερο χαιρετισμό. Και κάπου καμιά βοντοφωνή, έρχονταν με τα φτερά του βραδινού αεριού, μισοσβυσμένη και παραπονετική, και παρήγορη:

— Καλή αντάμωση!...

Κι άμα πια σαν κρύφτηκαν στον πρώτο κάβο πέρα αγάλι' αγάλια τα μαύρα πλευρά του βαποριού, και χάθηκαν τ' άσπρα μαντηλάκια, κ' η θάλασσα απόμεινε σαν πρώτα ελεύθερη και γαλάζια, πικρά σάλευσε τότε όλος εκείνος ο σωρός από μαννάδες και γυναικες, απ' αδερφές, απ' αρραβωνιασμένες κι αγαπητικές, από ξαδέρφες και κουμπάρες, που από κείνη τη βραδιά θ' απόμειναν σα γύριζαν στα χωριά τους χρόνια ολάκερα μοναχές, και χωρισμένες από τα λεβεντόπαιδά τους, που ξενητεύονταν πρώτη φορά από τον τόπο τους, που έφευγαν για το στρατό.

Πικρά σάλευσε όλος ο σωρός, γεροντικά και σβυσμένα, και φλογερά ματάκια πλημμύρισσαν στα δάκρια, αναφυλητά ακούστηκαν κ' η θλίψη άπλωσε βαρειά τα φτερά της, εκεί στην απαλή ήσυχη κώχη του γιαλιού. Κ' απάνω σ' όλ' αυτή την πίκρα, μια κοντούλα γερόντισσα που θα συνέβγαλε ως τα σήμερα πολλά παιδιά κι αγγόνια για το στρατό, τράβηξε μπροστά, και σέρνοντας αγάλι' αγάλια τα τρεμάμενα ποδάρια της, ζήτησε να της σύρουν το χορό, για να καλοστρατήσουν οι ξενητεμένοι. Μεγάλη αλυσίδα χορού απλώθηκε τότε στην ακροθαλασσιά. Με τη γριούλα μπροστά, όλες νιες και γερόντισσες, μ' ένα χαμόγελο στα χείλη, και με τα δάκρια κρυσταλλωμένα στα μάτια και στα μάγουλα, ανάμεσα στη δροσιά της βραδιάς, τριγυρισμένοι απ' όλο τον κοσμάκη πόκανε χάζι γύρω άρχισαν το τραγούδι τους, τραγούδι της παρηγοριάς ανάμεσα στη λύπη τους, ενώ τα κυματάκια απλόνουσαν μαλακά εκεί μπροστά τους κ' οι βαρκούλες και τα καϊκάκια στο λιμάνι σειώνταν καμαρωτά και καθρεφτίζουνταν απάνω στα καταγάλανα τόρα νερά της θάλασσας:

Πάρακαλώ σε Παναγιά. Χριστέ μου, προσκυνώ σε,
του ξένου μας στη ξενιτιά αρρώστια μη του δίνης.
Η αρρώστια θέλει στρώματα, θέλει μεγάλη πάστρα,
θέλει μαννούλα στο πλευρό, γυναίκα στο κεφάλι,
θέλει αδερφές ολόγυρα να τον καλοτηράνε...

Στην Κυρίαν Ψυχάρη.

Τρεις ώρες θα περνούσαμε την άσωτη εκείνη κλεισούρα, προτού ν' ανεβούμε ψηλά προς το Βελούχι, όλοι οι στρατοκόποι. Ο ουρανός μολυβένιος, ο αέρας νοτερός, κρύος· χινοπωριάτικο μεσημέρι. Η κλεισούρα όλη στρωμένη μ' άσπρα στρογγυλά χαλίκια, με λίγο νερό πότρεχε στις άκρες, καταφτεμένη από πλατάνια. Τι μεγάλα, τι πολυχρονίτικα, τι παμπάλαια πλατάνια! Ο αέρας σφύριζε μέσα στα κλαδιά, συνέπαιρνε τα ξερά χρυσόχρωμα φύλλα τους μ' ένα ξερό τρίξιμο και τάστρονε, τάστρονε σε πυκνό στρώμα στη μεγάλη ρεμματιά. Ξάμου μια χρυσοπλημμύρα, θάλεγγες, μια χρυσοπλημμύρα ψηλά, μια χρυσοπλημμύρα γύρω στα βουνά τα φουντωμένα από δέντρα με χρυσοκόκκινα ξερά φύλλα. Χρυσάφι από ξερόφυλλα, χάμου, ολόγυρα, ψηλά, πέρα, πιο πέρα ακόμα, ως εκεί που έβλεπε το μάτι μέσ' απ' τις κουφάλες και τους κορμούς των πλατανιών. Τ' άλογα περπατούσαν κουρασμένα γλυστρώντας στα φύλλα, αφίνοντας τα πέταλά τους φωτιές και σπίθες στα στουρνάρια και στα χαλίκια, οι στρατοκόποι άλλοι πεζοί κι άλλοι καβάλλα βουβοί, αμίλητοι τραβούσαν πάντα μπροστά, κουρασμένοι, με πένθιμη όψη. Μαύρα σύγνεφα από κοράκια πετούσαν ψηλά στον μολυβένιο ουρανό πότε όλα συμμαζωχτά και πότε αραιωμένα, πότε ανεβαίνοντας τα ψήλους, τα ψήλους, ίσα που μόλις φαίνονταν σα μαύρες κοκκίδες, πότε χαμηλόνοντας ίσα με τις κορυφές των δέντρων μ' ένα λυπηρό, πένθιμο κρα!.... κρα!.... Κι όσο τραβούσαμε μπροστά, τόσο κάτι σα κοκκινίλια, η χρυσοπλημμύρα μας χτυπούσε κατάμματα, τόσο κάτι σα στενοχώρια, σαν αποκαμομάρα, σαν πένθος, σα θλίψη πλάκονε την καρδιά μας, τα στήθη μας, τη ψυχή μας.

Και οι κορμοί των δέντρων των πλατανιών λυπημένα πρόβαλαν ατέλειωτοι σε κάθε βήμα μας. Τ' άλογα στριφογύριζαν ανεβαίνοντας τόρα ανηφοράκι, ύστερα παίρνοντας κατήφορο, τόρα γυρίζοντας δεξιά, ύστερα αριστερά και πάντα τραβώντας ίσα μπροστά το δρομάκι τους μέσα στην άσωτη, πάντα ρεμματιά. Κάθε τόσο όσοι είμαστε καβάλλα σκύβαμε να περάσουμε από κάτου απ' τα μεγάλα και τεντωμένα προς τη γις κλωνάρια. Και καθώς τα σμπρώχναμε, για να περάσουμε, 'τινάζουνταν πένθιμα με μολυβένια θλίψη και μ' έν' λυπηρό, λυπηρότατο τρίξιμο απάνω στα κεφάλια μας, στους ώμους μας, απάνω στο σαμάρι, απάνω στα κορμιά των αλόγων που τα κουδούνια τους κρεμασμένα προς τα κάτου έχυναν έναν αχό μελαγχολικό, πολύ σιγαλό, αγάλια' αγάλια και πένθιμο, απάνω κάτω σα νεκρικό σκοπό.

Ερημιά βασίλευε και νέκρα και σιγαλιά μέσα στην άσωτη κλεισούρα. Τα πουλιά κάπως σαστισμένα, σα πιασμένα από θλίψη ανεπάντυχη, πετούσαν χωρίς χάρη, ανόρεχτα εδώ κ' εκεί, τόρα τρύποναν μέσα στα χαμόκλαδα, ύστερα έφευγαν πέρα προς τις ράχες με την ελπίδα να βρουν λίγο ήλιο, λίγη πρασινάδα, και γύριζαν πίσω πάλι απελπισμένα, σαστισμένα, σα πιασμένα από ανεπάντυχη θλίψη και τρύποναν πάλι στα χαμόκλαδα, στις γούβες της ρεμματιάς. Από τα πλάγια των βουνών πέρα, όντας φτάναμε σε κανένα μικρό άνοιγμα του δάσους, φαίνονταν πού και πού και καμιά κορδελίτσα σταχτόχρωμου καπνού να ξετυλιέται από καμιά καλύβα τσοπάνου προς τον ουρανό. Ο αέρας πάντα νοτερός και κρύος που περόνιαζε ως τα κόκκαλα τα κορμιά μας σφύριζε, χτυπούσε στα κλαδιά των γυμνών δέντρων κ' αφινε ψιλά, ψιλά παράπονα που σούρχουνταν ακούοντάς τα, ν' αρχίσης να κλαίσ χωρίς να ξέρης γιατί. Άριά και που απαντούσαμε κάνα κοπάδι πρόβατα μαζεμμένα όλα μαζί, σχεδόν κουλουριασμένα, που τραβούσαν λυπημένα γρήγορα γρήγορα με σκυμμένα κεφάλια χωρίς να

κοιτάζουν να βοσκήσουν με τα κουδούνια τους αφίνοντας μέσα στη ρεμματιά λυπημένους αχούς. Όλη η ατμόσφαιρα είταν γεμάτη από βαθύ παράπονο, από απέραντη, θλίψη, από μεγάλο πόνο.

Κι αξαφνα χοντρές χοντρές στάλες βροχής άρχισαν να πέφτουν με ξερό κρότο στο χρυσόστρωμα των ξερών φύλλων τρυπώντας τα. Κ' η φύση όλη τότε άρχισε να κλαίη με βαθύτατη λύπη, μ' ένα παράξενο κλάμα την ομορφιά της που χάνουνταν πόσβυνε...

Ο ΡΙΖΟΜΥΛΟΣ

Κάθε δειλινό με τη λιακάδα έκανα περίπατο στα λιοστάσια της εξοχής. Πολλές φορές μ' άρεζε να πηγαίνω προς το ποταμάκι πότρεχε γοργό γοργό, και που στην ακροποταμιά του έπλυναν ως το γόνα μέσα στο νερό, τα κορίτσια χτυπώντας δυνατά με τα παχουλά τους μπράτσα τα ρούχα με τον κόπανο. Ξαπλονόμουνα σε μια ρειπωμένη καμάρα ενός παλιού μύλου, του Ριζόμυλου, καθώς λένε το μέρος αυτό εκεί πέρα, και περνούσα τις ώρες μου βλέποντας τα βουνά, τα λιοστάσια, τις ανεμώνες και τα πράσινα ρείκια γύρω μου, κι ακούοντας το μουρμούρισμα του ποταμιού.

Μια μέρα στην ίδια αυτή μεριά βρήκα ξαπλωμένον ένα γέρο τσοπάνο που βοσκούσε τα πρόβατά του εκεί κοντά. Κι απάνω στην κουβέντα που κάμαμε, μου είπε αυτή την ιστορία της μισοκρεμνισμένης καμάρας του Ριζόμυλου:

— Τόρα δεν έμεινε, παιδάκι μου, παρ' αυτή η καμάρα, που βλέπεις. Τον παλιό καιρό στα χρόνια της Τουρκιάς εδώ είταν του Λιάκου ο Ριζόμυλος. Εδώ έπεφταν τα περισσότερα χωριά του τόπου, ρωμιοί και τούρκοι, απ' τη χώρα κι απ' τα χωριά εδώ κουβαλούσαν το στάρι τους με τα μουλάρια. Καθώς μολογάνε ο Ριζόμυλος είτανε ο καλλίτερος μύλος με μεγάλη κάνουλα, με τριπλές και τετράδιπλες μυλόπετρες, με μαϊντάνια και νεροτριβιά· το νερό ποτέ δεν τούλειπε. Απ' την πολλή δουλειά καταντούσε να περιμένουν μέρες ν' αλέσουν όσο να πάρη αράδα ο κόσμος. Ο Λιάκος ο μυλωνάς, είταν άγιος άνθρωπος, όσο και παλληκάρι. Εκείνα τα χρόνια και τα δυο αυτά πράματα χρειάζουνταν. Η φτώχεια μπορούσε ν' αλέση το φόρτωμά της χωρίς ν' αφήση ούτ' ένα ξάγι, κι ο τούρκος θα το συλλογίζουνταν αν γύρευε να δει ξη την αδικιά του στο Λιάκο. Ο μυλωνάς είχε χάση πάρωρα τη γυναίκα του· ένα κορίτσι είχε, μια ομορφούιά τη Δουλούδω, το τριαντάφυλλο του Ριζόμυλου. Η ομορφιά της γρήγορα πήρε δρόμο στον τόπο.

Το κορίτσι αγαπούσε ένα κλέφτη, τον Τσέλιο, τότες είτανε κλέφτες. Ο Λιάκος που τον είχε νανουρίση στα γόνατά του μια φορά, γιατρ' είτανε παιδί φίλου του γκαρδιακού, αρραβώνιασε την τσούπα του με δαύτον και γύρευε να βρη εποχή να τον κάμη ν' αφήση τα βουνά και ναρθή να δουλέψη μαζί του στο μύλο για να κάμη το γάμο. Αυτός γέρος είταν και μεις οι γέροι τι καρτερούμε άλλο από τον τάφο!...

Έτσι πήγαινε η δουλειά, όντας μια μέρα το μπεόπουλο της χώρας γυρίζοντας απ' το κυνήγι, πέρασε με τ' ασκέρι του απ' το μύλο κοντά το μεσημέρι. Ο μυλωνάς σα ραγιάς τους δέχτηκε χαρούμενος, θέλοντας μη θέλοντας. Εσφαξε καπόνια κι έστειλε στη χώρα για κρασί. Το μεσημέρι κάθισαν στην τάβλα το μπεόπουλο και τα

συντρόφια του καμιά εικοσαριά. Το κρασί, πόλεγαν πως δεν τόπιναν οι Τούρκοι, άρχισε να τους βαράη στο κεφάλι. Εκεί απάνω γυρίζει το μπεόπουλο και λέγει στο μυλωνά:

— Έχεις κανένα κορίτσι γέροντα;

Ο μυλωνάς τα χρειάστηκε κι είπε.

— Έχω κ' εγώ ένα ορφανό, μπέη μου.

— Κ' είνε όμορφη, σαν πως λένε, η Λουλούδω σου γέροντα;

Ο Λιάκος δεν έβγαλε μιλιά, μονάχα γύρισε τα μάτια του προς τον τοίχο, που κρέμουνταν το καρυοφύλλι του και το γιαταγάνι του.

— Άιντε, ορέ μυλωνά, να μας φέρνης τη Λουλούδω, είπε γελούμενο το μπεόπουλο. Ο άτυχος πατέρας σ' αυτά τα λόγια, ένιωσε το μύλο του να γυρίζει σα σφοντήλι στα μάτια του.

— Όπως ορίζης, μπέη μου, αποκρίθηκε, μα το κορίτσι, δεν είνε εδώ· πήγε χαράζοντας σε μια κουμπάρα μας.

Εκεί απάνω απ' την άλλη κάμαρα του μύλου κάτι βρόντηξε, και σε λίγο έτριξε δυνατά η πόρτα του κήπου, και φάνηκε η Λουλούδω ριβολώντας κάτου στο πλατανόρρευμα.

— Η Λουλούδω! η Λουλούδω, κάνει κάποιος.

Το μπεόπουλο αλαφιάστηκε. Γύρεψε να τρέξη κ' αδρασκέλησε το κατώφλι. Δυο σιδερένια χέρια τότες το κράτησαν στον τόπο του. Οι τούρκοι μισουμεθυσμένοι πετάχτηκαν όξω και χύθηκαν απάνω στο Λιάκο. Δυο τιναξιές τους έχει και τους ξεφεύγει. Χύνεται μέσα στο μύλο και πετρόνει γερά την πόρτα. Πετάει την αλευρωμένη σεγκούνα του, αδράχνει το καρυοφύλλι του, χύνει κάμποσο μολύβι και μπαρούτι στο σελάχι του, καβαλλάει ψηλά το δοκάρι της στέγης και τρυπόνει αποπίσω από τον φεγγίτη. Οι τούρκοι χύθηκαν να ρίξουν την πόρτα του μύλου. Βρήκαν στο περιβόλι ένα τσεκούρι και ρίχτηκαν. Η πόρτα άρχισε να τρίζει κι ο μύλος να χορεύη. Αξαφνα το καρυοφύλλι του γέροντα από πάνω άρχισε ν' αστράφτη και να σκούζη σαν πεινασμένο θεριό. Τα βόλια του μυλωνά αλάθευτα ξάπλωναν κι απόνα Τουρκαλά στο κατώφλι του. Μα οι Τούρκοι, ένας έπεφτε, δυο χύνουνταν στην πόρτα, όσο που απόδωσαν και κρύφτηκαν στα πλατάνια δαιμονισμένοι. Το μπεόπουλο πίσω σ' ένα κουφοπλατάνι δάγκωνε τα δάχτυλά του και χτυπούσε τα ποδάρια του στο χώμα. Βγάζει μια φωνή τότες:

— Φωτιά να τον κάψουμε τον παλιογκιαούρη!... Έτρεξαν στο περιβόλι· το μάτι του Λιάκου δεν τους έβλεπε. Κολλητά στο μύλο είταν δυο θυμωνιές απ' άχυρα. Έκοψαν πρώτα το νερό του μύλου κ' ύστερα έτσουξαν φωτιά. Καλοκαίρι καιρός π' άναβε το χώμα, και σε λίγο ο μύλος πήρε λαμπάδα, φούντωσε ο καπνός, έτριξαν τα ξύλα και γκρεμίζουνταν οι τοίχοι από δω κι από κει. Ο Λιάκος αγάλι αγάλια απ' το δοκάρι τράβηξε στον τοίχο, έκατσε κοντά στο φεγγίτη. Τον έπνιγε η φωτιά, ο καπνός, μα σώθηκε. Όντας άρχισε να κατακάθεται η φωτιά, ζύγωσαν οι Τούρκοι. Κάνουν έτσι και τον βλέπουν ζωντανό, σκύλιασαν. Ισα να τον σκοτώσουν. Μα κοντά στο πλατανόρρευμα άξαφνα χυμάει η κλεφτουριά του Τσέλιου με τη Λουλούδω αντάμα:

— Βαράτε τα σκυλιά!, κάνει από πάνω ο μυλωνάς σαν τους είδε, βαράτε τα σκυλιά!... Δέκα καρυοφύλλια ρυάστηκαν τότες μαζί, κ'

οι τούρκοι έπεφταν ο ένας απάνω στον άλλο μπαΐλισμένοι.
Κοκκίνησε το νερό του μύλου απ' το αίμα. Μ' απάνω στη ζάλη, ο τοίχος πόμεινε ο Λιάκος, αναταράχτηκε σύρριζα. Τον είχε φάη η φωτιά και σωριάστηκε μισός από δω, μισός από κει μαζί με το Λιάκο στον αέρα, που φώναζε ακόμα μέσα στο κατρακύλημα των λιθαριών:

— Βαράτε! τα σκυλιά, βαράτε!....

Κι όντας αποτέλειωσε τη θλιβερή αυτή ιστορία, ο γέρος τσοπάνος, της πέτρας αυτής που καθόμαστε ξαπλωμένοι κ' οι δυο, μου φάνηκε πως ο αντίλαλος πέρα της ράχης έπαιρνε τα στερνά του λόγια και τάφερνε μακριά, πολύ μακριά προς τα ελληνικά σύνορά μας, διαλαλώντας τα βραχνά από μεγάλο πόθο κι εκδίκηση γεμάτα:

— Βαράτε! τα σκυλιά, βαράτε!...

ΤΟ ΧΑΛΑΖΙ

Το μάτι ελευθερού ξάνοιγε την απέραντη πρασινάδα των σταφίδων και τη θάλασσα τη βαθειά γαλάζια κι αφροστεφανωμένη. Τα χελιδόνια φτερούγιζαν φλύαρα κ' οι γλάροι βουτούσαν κάτω στα κύματα. Χαρά θεού, κι ομορφιά καλοκαιρινής ημέρας. Ο ουρανός, ξάστερο κρούσταλλο, καταγάλαζος, τ' αεράκι της εξοχής μυρωμένο από χορτάρι, από πρασινάδα. Κ' οι λινοί, όμορφα άσπρα, κόκκινα, γαλάζια σπιτάκια, σκορπισμένα ανάκατα κάπνιζαν· κόντευε μεσημέρι. Οι αργάτες τρυγούσαν παλληκάρια και κορίτσια, με τα καλάθια που τα γέμιζαν τα φορτόνουνταν στον ώμο τους, κι έρχουνταν κι άδειαζαν τις σταφίδες στ' αλώνια. Ασπριζε η εξοχή από τ' άσπρα μαντήλια των κοριτσιών που φορούσαν στο κεφάλι για τον ήλιο, έφερνε στα φτερά του το μυρωμένο αγέρι στιχάκια αγάπης και καημού από τα τραγούδια των τρυγητών:

Ψηλά την χτίζεις τη φωλιά και θα λυγίση ο κλώνος
και θα σου φύγη το πουλί και θα σου μείνη ο πόνος...

Ο ήλιος φλογερός· λιοβόρι πυρωμένο σκορπούσε χρυσά, φωτεινά, θαμπωτικά κύματα, φλόγες κατάχρυσες, ο ίδρωτας στεφάνονε τα μέτωπα των δουλευτών η ευτυχία χαμογελούσε στα σπιτάκια και στα καλύβια.

Καθόμαστε με το νοικοκύρη του λινού από κάτω από μια θεόρατη βελανιδιά. Είχε αποστάση ο χωρικός μέσα στον ήλιο και περίμενε τη γυναίκα του, τα παιδιά του, και τα κορίτσια του ν' αφήσουν τον τρύγο για να ξεμεσημεριάσουν για να φάνε. Είταν χαρούμενος ο χωρικός, η εσοδεία φέτο πήγαινε καλά, ο καιρός τη σιγουντάριζε πολύ, τ' αλώνι του γέμιζε από διαλεχτό πράμμα· λίγες μέρες ακόμα θ' αποτρυγούσαν, θα λιάζουνταν το πράμμα, θα το κουβαλούσε στην πόλη, θα το πωλούσε τέλος, θα ξέβγαινε απ' τα βάσανα. Και πόσα βάσανα! Κι ενώ κοίταζε μ' αγάπη τη σταφίδα του που σούρωνε στ' αλώνι κι έπαιρνε στον ήλιο ένα γλυκό μπλε χρώμα, έκανε τόσους καλούς λογισμούς, χαμογελώντας. Με τη σταφίδα αυτή θα πλήρουνε τον τόκο στης χώρας τον τοκογλύφο, θ' αγόραζε στο στάρι του για το ψωμί του τον χειμώνα, θάντυνε, θα πόδαινε τα παιδιά του, και κάτι τι ακόμα π' όσο το στοχάζουνταν τόσο και χαμογελούσε γλυκύτερα. Το πρώτο του κορίτσι, η ξανθομαλλούσα η Βασιλική, δυο χρόνια τόρα αρραβωνιασμένη

θάνοιγε το σπίτι της κι αυτή, θάβγαινε το κορίτσι από τη συλλογή του, θάβγαινε κι αυτός απ' αυτή την παντρειά. Πέρυσι η σταφίδα τίποτε, λιγοστή, πρόπερσι τα ίδια. Τόρα έδοσε ο θεός κι όλα καλά πήγαιναν. Και τα τραγούδια έρχουνταν γλυκύτερα, από μακριά, κ' η εξοχή χαμογελούσε όμορφη κι ευτυχισμένη.

Ήρθε το μεσημέρι κ' οι αργάτες έφτασαν, τα παιδιά, τα κορίτσια χαρούμενα, μουσκεμμένα στον ίδρωτα. Ξανάσαναν στον ίσκιο της μεγάλης βελανιδιάς, ένυψων τα χέρια τους κι άρχισαν να τρώνε μ' όρεξη μαύρο ψωμί κι άσπρο τυρί με μεγάλες μπουκιές, με κόκκινα μάγουλα και μ' άσπρα δόντια, όλο υγία, θεριοσύνη.

Μ' άξαφνα πέρα από τα βάθη τ' ουρανού, σκούρα συγνεφάκια άρχισαν να ξεμυτίζουν να προβάλλουν περισσότερο. Σε λίγο ο ήλιος αυτός κρύφτηκε στα σύγνεφα, μαύρες, μαύρες σκιές απλώθηκαν στην εξοχή. Αστραπές και βροντές ακούστηκαν. Σε μισή ώρα η όμορφη εξοχή, οι κόποι και τα βάσανα των χωρικών η σταφίδα τους η πολυβασανισμένη, όλα, όλα χόρευαν μέσα στη νεροποντή τ' ουρανού. Ξαφνικό χαλάζι πυκνό και κατάχοντρο παράδερνε τα χτήματα, τσάκιζε τις ελιές και τα δέντρα, παράσυρνε τη σταφίδα απ' τ' αλώνια στα χαντάκια, κάτω στο ποτάμι, πέρα στη θολή και μανιωμένη θάλασσα. Αντάρα πυκνή, θολό χάος σκέπαζε και γις και ουρανό. Η δυστυχία άπλωσε το βαρύ χέρι της και τσάκισε, και συνέτριψε και κόπους κι αγώνας, και όνειρα κι ελπίδες. Βαρειά θλίψη πλάκωνε τους λινούς, τα σπιτάκια και τις καλύβες των χωρικών.

Μια ώρα κράτησε η ανεμοζάλη, η πλυμύρα. Ύστερα αγάλι ' αγάλια ξάνοιξε, ξαστέρωσε, τα σύγνεφα σκίστησαν, μάζεψαν, τράβηξαν δρόμο, σε λίγο χάθηκαν πέρα στις άκρες τ' ουρανού. Ο ήλιος διάφανος, δροσερός αγκάλιασε πάλι την εξοχή, μεγάλοι κόμποι νερού τρεμούλιαζαν στην άκρη των μαδημένων φύλλων των δέντρων των κλημάτων, ο ουρανός άπλονε τη θιλωτή αγκαλιά του πιο γαλάζια, τα πουλιά λουσμένα στη βροχή, φτερούγιζαν να στεγνώσουν ήλιο. Κ' η λαμπράδα αυτή του καθάριου ουρανού, του μεγάλου ήλιου, έπεφτε με μια μεγάλη λύπη απάνω στην καταστραμμένη, την καταστραμμένη φύση.

Οι χωρικοί καταλυπημένοι, ξαφνισμένοι από τ' ανεπάντυχο κακό, απόμειναν σαστισμένοι, ταμπλοβαρεμένοι. Ο νοικοκύρης του λινού, η γυναίκα του, τα παιδιά του, τα κορίτσια, ο σκύλος του, ο μεγαλόσωμος και κατσαρός σκύλος, με χαμηλωμένο κεφάλι, με θολά μάτια κι αυτός, εγώ, όλοι βγήκαμε όξω, τραβήξαμε στ' αλώνι. Δεν είχε μείνη τίποτε· η σταφίδα, όση δεν την πήρε η νεροποντή, είχε κολλήση, με το χώμα, είχε γίνη ντιπ λάσπη, αυτή που εδώ και λίγη ώρα άφινε στου ήλιου τις αχτίδες εκείνο το γλυκό μπλε χρώμα. Σε τέτοια καταστροφή, σε τέτοιο χαλασμό, ο πόνος μας τράνταξε βαθειά, βαθειά, όλους. Ω! ο θεός είταν πολύ άδικος, πολύ άδικος! Τα παιδιά βλαστημούσαν η γυναίκα χτυπούσε με τα χέρια της το κεφάλι της, τα κορίτσια έκλαιαν. Δεξιά, αριστερά, πέρα, η ίδια θλίψη, ο ίδιος πόνος, η ίδια κατάρα. Ο νοικοκύρης κίτρινος, κίτρινος, με σκυμμένο κεφάλι, και τα χέρια σταυρωμένα πίσω, κοίταζε μ' ανοιχτά μάτια, χωρίς να βλέπῃ. Είταν σαν τρελλός. Φωνές και κατάρες έρχουνταν απ' όλη την εξοχή κι ο αέρας φαίνουνταν πως γέμιζε από κύματα οργής και θυμού και απελπισμού. Α! ο θεός είταν πολύ άδικος, πολύ άδικος.

Τόρα πάνε τα γλυκά όνειρα, οι καλές ελπίδες. Ο δανειστής δε θα πληρωθή και φέτο, ο τόκος δε θα δοθή, το χρέος θ' αυγατήσῃ, λεφτά δε θα βρεθούν το χινόπωρο για την καλλιέργεια, το ψωμί θα λείψῃ τον χειμώνα, παπούτσια και φουστάνια τίποτε. Ο γάμος δε

Θα γίνη και φέτο, ο γαμπρός θα θέλη τα λεφτά που τούταξαν, το κορίτσι θα μαραζόνη η φαμελιά θα ντροπιαστή· ίσως και διαλύση την αραβώνα ο γαμπρός· ο κόσμος τότες θα πη τα δικά του. Η φτώχεια βαρειά, βαρειά θάνε η φτώχεια, η δυστυχία μεγάλη φέτο, το ψωμί ακριβό...

Κ' οι πικροί αυτοί λογισμοί βαραίνουν πολύ, το κεφάλι του δυστυχισμένου πατέρα. Γυρίζει και βλέπει τα μάτια της κόρης του βουρκωμένα, το πρόσωπό της χλωμό, μαραμένο. Δυστυχισμένο παιδί. Δε σκέφτεται τόρα άλλο τίποτε παρ' αυτή, αυτή μονάχα. Τι δυστυχία! Τα βλαστήμια, οι κλάψες αυξάνουν ολόγυρά του· η καρδιά του φουσκώνει. Τούρχεται πολύ κακό, πολύ κακό· έτσι να βλαστημήσῃ κι αυτός, να κολαστή, να μη λυώσῃ αύριο μεθαύριο που θα πεθάνη, να βράση η ψυχή του σε καζάνια με πίσσα στον αιώνα τον άπαντα.

Αλλ' όχι δε κάνει, αυτό δε γίνεται. Η δυστυχία, το κακό πού αλλού θα πάη παρά στον άνθρωπο; Πρέπει να το δοκιμάσῃ κι αυτό το κακό ακόμα. Ο Θεός το έδωσε κι ό, τι δίνει ο Θεός, καλό καμωμένο. Η ζωή θέλει κουράγιο, αυτή η πολυβασανισμένη ζωή. Και γυρίζει άξαφνα με την τρεμάμενη φωνή του μέσα στην κλάψα και στον πόνο της φαμελιάς του και λέει χαμογελώντας πικρά:

— Ε! κουράγιο, βρε παιδιά, κουράγιο. Μη σας πήρε όλους η λιγοψυχιά. Έχει ο Θεός και για μας τους φτωχούς!...

ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Στον Κ. Μάνον

Το γεροντάκι αποκοιμήθηκε στα ύστερα στην άκρη του και η μεγάλη λάμπα αντικρύ του με το πράσινο κομψό αμπαζούρ της, φώτιζε γελαστό το μισοασπρισμένο κεφάλι του· κοιμούνταν τον ευτυχισμένο αγροτικό ύπνο του. Η πλακόστρωτη ταράτσα καταστοιβαγμένη από πρασινάδες και λουλούδια ολόγυρα, είταν το μόνο φωτισμένο μέρος του μικρού σπιτιού, που κοιμούνταν σε βαθειά σιγαλιά. Το τραπέζακι με τ' απομεινάρια του δείπνου απόμεινε ακόμα εκεί, και μια γατίτσα με κόκκινη κορδέλλα στον ασπρόμαλλο λαιμό της, στριφογύριζε και νιαούριζε, πηδώντας από καρέκλα σε καρέκλα.

Αγροτική ερημιά περιχυμένη άφθονη στο μικρό σπιτάκι, σ' όλο το χωριό. Ο κήπος με τα καρποφόρα δέντρα του, τα λαχανικά του και τα θεόρατα πλατάνια του κάτω εκεί που έσμιγε σ' αδελφωμένο νανούρισμα με της νεροσυρμής τον αχό, ο κήπος μέσα στην ομορφότερη αστροφεγγιά του καλοκαιριού, έπαιρνε μια φανσταστή όψη και το μικρό σπιτάκι ανάμεσά του, παράστεκε σα μια μικρούλα ονειρευτή φωλιά παντοτεινής αγάπης.

Το γεροντάκι αποκοιμήθηκε κι αυτός κι εκείνη απόμειναν μονάχοι, βουβοί και βυθισμένοι σ' όνειρα, σ' αφηρεμάδα, σε λογισμούς ατέλειωτους. Πρώτη φορά που βλέπουνταν στη ζωή τους· περνούσε αποβραδίς απ' το χωριό το παλληκάρι, κι ο γέρος της που φημίζουνταν για ψωμοδότης και φιλόξενος άνθρωπος, τον κράτησε μια νύχτα στο σπίτι του. Αυτή γύριζε εκείνη τη στιγμή απ' τ' αμπέλια πέρα, καβάλλα στον ψαρή της, χωριατοπούλα όμορφη και δροσερή, αρχοντοπούλα ζηλευτή, γραμματισμένη περισσότερο απ' όλες τις φιλενάδες της. Ξεπέζεψε πεταχτή, τίναξε χαριτωμένα τ'

άσπρο φουστανάκι της, και βρέθηκε στο πλάι του πατέρα της. Το γεροντάκι τους γνώρισε χαμογελώντας, κι ανέβηκαν στο σπίτι και οι τρεις στρώθηκε το τραπέζι στην πρασινοστολισμένη ταράτσα, ενώ η νύχτα άπλονε το μαλακό της πέπλο στην εξοχή, και σκορπούσε αγάλι' αγάλια ολοένα γλυκύτερο και βαθύτερο μυστήριο στο μεγάλο κάμπο.

Το γεύμα είταν όμορφο κι αυτό, αγροτικό κ' ευτυχισμένο, θάλεγε κανείς πως στη μικρούλα αυτή άκρη της γις έρχουνταν και κρύβουνταν ζηλότυπα του κόσμου η ευτυχία. Δεν είχαν γνωριστή περισσότερο από δυο τρεις ώρες και ο καθείς του ένιωθε μεγάλη ηδονή να βλέπη και να μη χορταίνη μέσα στ' ολίγο φως της λάμπας, τα μάτια του άλλου. Είχαν πη τόσα αδιάφορα πράγματα στο τραπέζι, είχαν αραδιάση τόσα λόγια και τόρα ξεκουράζουνταν μέσα σε μεγάλη σιωπή. Γύρω τους όλο το μεγαλείο και το μάγευμα της νύχτας, τους μεθούσε και τους συνέπαιρνε από στιγμή σε στιγμή, κ' οι καρδιές τους ανάλυονταν από μεθυστικούς χτύπους, μέσα στην αδιάκοπη αναπνοή του κοιμισμένου γέρου, π' αντηχούσε στο πλάι τους ήσυχη κι ευτυχισμένη.

Κι αγάλι' αγάλια μέσα στο νανούρισμα της καλοκαιριάτικης αστροφωτισμένης νύχτας, οι ψυχές τους ξεχωριστά ανόμοιες η κάθε μια, γέμιζαν από μεθύσι επιθυμίας κι αγάπης. Εκείνος άνθρωπος του κόσμου, της ζωής, του ξεφαντώματος, υιος της ξενευρισμένης εποχής, εκείνος που δεν άφησε να μη δοκιμάσῃ σταλαματιά, σταλαματιά της ζωής παράφορα και την ηδονή αχόρταγα, κουρασμένος και ξασθενισμένος, φαίνουνταν πως είχε βρη ξαφνικά το γιατρικό της παραλυμένης ζωής του μέσα στην ερημική αυτή γωνιά της γις. Και με πόση χαρά θ' άλλαζε όλη την άταχτη και νευροφάγα ζωή του κόσμου μ' αυτή την ήσυχη, την τρυφερή, τη μαγεμένη ερημικιά φωλιά της ευτυχίας. Να λησμονήσῃ όλα, όλα· να λείψῃ από τη σάχλα και την ανορεξιά της καθημερινής ζωής του, να χάσῃ από τα μάτια του τον κόσμον και την αηδία του, να μείνη σφιχτά δεμένος παντοτεινά σ' αυτή την όμορφη εξοχή, σ' αυτόν τον χαριτωμένο τόπο, ανάμεσα σε πρασινάδα και σε ομορφιά αγροτική, χωριάτικη, ξένοιαστη, μέσα στα σπαρμένα ξανθά σιταροχώραφα και στα πράσινα αμπέλια, σ' αυτό το μικρουλάκι σπιτάκι, ανάμεσα στην αληθινή, στην αφκιασίδωτη φύση και εξοχή. Ο πόθος της αγροτικής ζωής ποτέ δεν έπιασε τόσο αλαίμαργα άλλη ψυχή. Και ποια ακόμα τέλεια ευτυχία, να γέρνη ν' αναπαύεται στα μικροκαμωμένα γόνατα της όμορφης χωριατοπούλας, και να τον μεθούν και να τον αποκοιμίζουν τα ολόμαυρα αυτά μάτια, που τον κοιτάζουν τόρα τόσο λιγωμένα και λαχταριστά.....

Εκείνη κόρη του αγρού, γεννημένη στη δροσοστόλιστη και ηλιολουσμένη πρασινάδα του βουνού, κόρη αγνή κι ανήξερη, σταλαματιά νερού στον ήλιο, είχε ζήση τόσα χρόνια τόρα στον ήσυχο ορίζοντα του χωριού της. Μοναχοκόρη κι αρχοντοπούλα μικρορφανεμένη από μητέρα, το καμάρι κ' η χαρά του γέροντά της, άκακη κι απονήρευτη σαν τ' ανοιξάτικο πουλάκι, αγνή σαν χριστογεννιάτικο χιόνι, είχε γνωρίση τον κόσμο που ξαπλόνουνταν άγνωστος και με μυθική ομορφιά πέρα απ' τα βουνά του χωριού της, μονάχα απ' τα βιβλία που διάβαζε στην ερημιά της. Κ' η παιδική ψυχή της θαμπωμένη στ' αγνώριστα αυτά μάγια για αυτή, στην ευτυχία αυτή και την ονειρευτή χαρά που είταν άγνωστη στους δρόμους και στα σπιτάκια [του] χωριού της, διψασμένη από τ' ανήξερο αυτό νερό ξένης ζωής, ξένους για αυτή κόσμου, που τόσες νύχτες τον ωνειρεύονταν με τόσο πόθο στο μικρό κρεββατάκι της, και η ψυχή της ανοιχτή και ανυπόμονη αιώνια για την αιώνια αυτή ζωή, πλημμύριζε αχόρταγα από το άρωμα του παλληκαριού αυτού, που έρχουνταν εκεί στην ερημιά της ξαφνικά

σαν άγγελος επίτηδες σταλμένος από την ποθητή χώρα των ονείρων της....

Και το χαριτωμένο κεφαλάκι της, γέμιζε από τόσους μεθυστικούς λογισμούς, κι έπλεε όλη σ' ένα πέλαγο επιθυμιάς και δίψας μπροστά σ' αυτό το ζωντανό όνειρό της, που τόσα χρόνια το πόθησε και το ζωγράφισε κατάβαθμα στο νου της, η παιδική της φαντασία. Με πόση όρεξη θάπεφτε στην αγκαλιά τόμορφου και του καλού αυτού νιου, που ξέρει τόσα όμορφα πράματα, που λέσει τόσα έξυπνα λογάκια, που γνώρισε του κόσμου όλα τα καλά κι όλα τα ξεφαντώματα, για να την φέρη πέρα, πέρα στον άγνωστο μεγάλο κόσμο, να δη και να γνωρίσῃ τα μάγια και νούργιας ζωής, του κόσμου τις χαρές και τις τρέλλες.

Κι όσο έβλεπε κατάματα το καλοκαμωμένο και κομψό παλληκάρι, τόσο η επιθυμιά της άναβε στη ψυχή της, και δείχνουνταν φλογερή κι αστραφτερή στα ολόμαυρα ματάκια της.

Γύρω ο κήπος γεμάτος σκοτεινό μυστήριο, αναδεύουνταν στα φιλήματα της αύρας, σα ν' ανατρίχιαζε από γλυκειά επιθυμία κι αυτός, κ' η μαγεμένη νύχτα με την πλούσια αστροφεγγιά της, ανάλυνε ολόενα τις ψυχές τους, και κοίταζε τόρα ο ένας των άλλον με πικρό παράπονο, με περίσσια ζήλεια. Κι άξαφνα το γεροντάκι που κοιμούνταν τόσο ήσυχα, ξυπνά. Ανοίγει τα μάτια του χαμογελώντας και ξαφνισμένος και καλός, ψιθυρίζει:

— Μπα! με πήρε ο ύπνος· πέρασε η ώρα. Πάμε να κοιμηθούμε...

Μες στης αυγής την όμορφη ριδόλαμψη, μέσα στα πρώτα κελαδήματα των πουλιών προτού ακόμα να φανή η μέρα και να πετάξῃ η νύχτα, μέσα στ' ατέλειωτα λαλήματα των κοκόρων του χωριού, τ' όμορφο και καλοκαμωμένο παλληκάρι, ευχαριστεί και σφίγγει δυνατά το γεροντικό χέρι του ψωμοδότη του, καβαλλικεύει στ' άλογό του ανόρεχτα, με τη ψυχή γεμάτη απόνα αίσθημα παράξενης λύπης, και παίρνει σκυφτό το δρόμο του. Λαλούν ακόμα οι κοκόροι του χωριού, ο μεγάλος κήπος με το μικρό σπιτάκι πλέσει όλος σ' ένα μισοφωτισμένο πέλαγος ευτυχίας πιο αρπαχτικής, κι αυτός προτού να χάση μια τέτοια αγαπημένη ζωγραφιά για πάντα απ' την όψη του, στην άκρη του πυκνοφυτεμένου μονοπατιού, γυρίζει πίσω μια φορά ακόμα τα μάτια του...

Ψηλά στην πρασινοστόλιστη ταράτσα ολόρθη, αχνή και λυπημένη στέκεται η κόρη σαν ολοζώντανο μάρμαρο του Παράπονου, με καρφωμένα τα ματάκια της απάνω του. Και μέσα στο στερνό εκείνο και φλογερό κοίταγμά τους, όλα τα γλυκά όνειρα κ' οι φλογερές και διαφορετικές επιθυμίες της περασμένης νύχτας, λυόντουν στα μάτια τους για μια στιγμή σε δάκρια πικρά, όσο που ο πράσινος τοίχος του μονοπατιού, χωρίζει αιώνια αυτόν που φεύγει για τον αηδιασμένο κόσμο του, κι αυτή που απομένει στην άχαρη εξοχή της.

Ο ΣΙΔΕΡΟΔΡΟΜΟΣ

Από το μικρό χωριδάκι περνά πολύ θαμπά το τραίνο, κι ο σταθμός του σιδηρόδρομου με τα κόκκινα κεραμίδια του, τον κλαρωμένο στους τοίχους του πράσινο κισσό, και με το γέρο σταθμάρχη του, είνε πολύ μακριά απ' το χωριό.

Κ' οι χωρικοί περπατούσαν γλήγορα να προφτάσουν το τραίνο. Ένας από τη χώρα τεχνίτης είχε παντρευτή το βράδι στο χωριό κι έφευγε τόρα μαζί με τη νύφη. Μπροστά το μικρό χωριατόπουλο με γυμνά ποδάρια κι αφθονα μαλλιά, κρατώντας μέσα σ' ένα τενεκεδέντιο κουτί τα στεφάνια του γάμου, τη μόνη ενθύμηση πόπαιρνε μαζί της από το χωριό της η νύφη, αχνή, αχνή παιδούλα. Ο γαμπρός κ' η νύφη περπατούν μαζί, ο ένας κοντά στον άλλον χωρίς μιλιά. Πίσω έρχεται η μάννα με τα δάκρια στα μάτια που τρέχουν στο ζαρωμένο πρόσωπό της. Η αυγούλα αρχίζει να ροδίζη στον ουρανό κι αυτοί φεύγουν φεύγουν να προφτάσουν το τραίνο. Ο κοκκινοχώματος δρόμος του χωριού με τη μακριά σειρά των φραχτών του κι από τις δυο μεριές είνε σκοτεινός ακόμα. Κοιμούνται γύρω τα περιβολάκια με τα ψηλά κυπαρίσσια τους, πέρα τ' αμπέλια μόλις χωρίζουν και το ποταμάκι κάτω πόπλυνε τόσες όμορφες μέρες τα ρούχα της η νύφη, ακούεται σα να κλαίνη παραπονεμένα κι αυτό, για τον ξενιτεμό της.

Φεύγουν φεύγουν κι από μπροστινές της φεύγει κ' η αγαπημένη όψη του χωριού της, πόζησε σ' αυτό όλη τη ζωή της για ν' ακολουθήσῃ τόρα τον ξένο αυτόν τον άντρα της. Και τα ματάκια της ραντίζουν το κοκκινόχωμα του χωριού της. Ε! έτσι είταν της μοίρας της! Θα χωριστή τόρα απ' τη μαννούλα της, θα πάη πέρα σε ξένη χώρα για αυτή και σε ξένο κόσμο.

Λίγα βήματα ακόμα και φτάνουν στο σταθμό. Το τραίνο ήρθε λαχανιάζοντας, κατάμαυρο. Τα δυο μεγάλα κόκκινα μάτια του μπροστά, οι λυχνίες του στη γραμμή, απλόνουν κόκκινες φωτερές πλατειές λωρίδες στα χαλίκια. Τα παράθυρα, οι πόρτες του ανοιγοκλείουν βιαστικά, κοιμισμένα κεφάλια, νυσταγμένα σώματα βγαίνουν. Ο καμπουριασμένος σταθμάρχης με το μικρό φαναράκι του στα χέρια και τη σφυρίχτρα του στα χείλη πάει κ' έρχεται..

Η φωνή του τόρα ακούεται βραχνή:

— Στις θέσεις σας, κύριοι!....

Στη θέση τους γρήγορα, τόσο γρήγορα!.... Ο γαμπρός την σέρνει βιαστικά, το χωριατόπουλο τεντόνει το χέρι του με το τενεκεδέντιο κουτί των στεφανιών η γριά μάνα κολλιέται στο λαιμό της αγαπημένης κόρης, της και κλαίει, κλαίει. Πόσο γρήγορα, πόσο αρπαχτικά της την παίρνουν.

— Στις θέσεις σας, κύριοι!....

Κ' η φωνή του γέρου σταθμάρχη της σκίζει τα στήθη. Δύο τρία φιλιά μόλις προφταίνει να της δώση ακόμα στα χλωμά της μάγουλα. Κι αυτά βιαστικά, σα να της τάκλεφτε. Δυο φιλιά; Τι να της κάμουν αυτής δυο φιλιά· πως να την παρηγορήσουν; Κ' η γις κι ο κόσμος όλος της φαίνεται, πως βυθίζεται μπροστά στα ποδάρια της. Πώς! για μια μύχτα είταν όλη η ευτυχία του γάμου της κόρης της; Να την δη νυφούλα, όσο βλέπει κανείς την αστραπή; Όλα βιαστικά, όλα γρήγορα, όλα παράξενα. Ετσι παντρεύουν τόρα τα κορίτσια στο χωριό; Μια μύχτα μονάχα θα κρατή η χαρά κ' η ευτυχία του γάμου; Ετσι βιαστικά θα χωρίζουνται τα κορίτσια από την αγκαλιά των γονιών τους; Μήτε χαρές πια, μήτε γάμοι, μήτε χοροί, μήτε μεθύσια, μήτε κοσμοχαλασιά, μήτε θόρυβος; Πάει και το ξεπροβόδισμα της νύφης με τα όμορφα νυφιάτικά της, καβάλλα σε ψαρή άλογο, με τις καβάλλες των παληκαριών του συμπεθερικού, της λεβεντιάς, με τις άσπρες φουστανέλλες και τις χρυσές φέρμπελες; Πόσο άλλαξαν τα πράμματα· να φεύγουν οι νυφάδες

νύχτα νύχτα σαν φαντάσματα, σα δολοφόνοι, κατάμονοι! Έφταιξε τόσο πολύ, αμάρτησε τόσο πολύ ο κόσμος για να τιμωριέται τόσο σκληρά αυτή η δυστυχισμένη!

Και στο υστερνό στεναγμό της, στο υστερνό φίλημά της απάνω στα λυπημένα μάτια της κόρης της, το τραίνο κυλά λαχανιασμένο, αδιάφορο μπροστά. Χάνεται στη νύχτα μπροστά στα θολά μάτια της το χλωμό κεφαλάκι της κόρης της που πνιγμένη στα δάκρια ψιθυρίζει:

— Μάννα, γλυκειά μου μάννα!...

Κ' η φτωχιά χωριάτισσα συντριμμένη από τη λύπη, βλέποντας να γκρεμίζεται μπροστά της ο καλός παλιός κόσμος άλλης ζωής κι άλλων αισθημάτων απομένει βουβή στην αρχή. Υστερα σηκώνει τη ζαρωμένη γροθιά της θυμωμένη κατά το τραίνο που χάνουνταν πια, και ξεθυμαίνει σ' αυτό:

— Ανάθεμά σε, σιδερόδρομε, εδώ που βρέθηκες!...

Τ' ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Καιρός τόρα και τη θυμούματι αυτή την ιστορία. Σαββάτο βράδι είταν την ώρα που κουρνιάζουν οι κότες, π' ανάβουν τους φούρνους τους οι χωριάτισσες για το ψωμί τους, που παίζουν τις αμάδες και πηδούν τις τρεις τα χωριατόπουλα, πόρχουνται καταποσταμένοι απ' τα χωράφια τους με τ' αλέτρια τους και τα ζώα τους οι χωριάτες. Σάββατο βράδι που χόρευε ο γονιός το χοντρομπαλάτο μαξούμι του απάνω στα γόνατά του, και παρατούσε τον αργαλιό της η λιγερή, για ν' ανάψη το καντήλι της εμπρός στο κόνισμα του σπιτιού· το κόνισμα με την Παναγία και τα στέφανα των γονιών της, καπνισμένο από τόσων χρόνων καπνό, που τον είδαν ν' ανεβαίνη αγάλι' αγάλι' στα δοκάρια της στέγης, πότε χαρούμενα και πότε κλαμένα τα μάτια της φαμελιάς.

Είτανε η καλή ώρα όλου του χωριού που γύριζε στο σπίτι του ν' αλλάξῃ το λερωμένο μέσα στις λάσπες μια βδομάδα ντύμα του, να πάη στην εκκλησιά του το πρωί της Κυριακής, να κρεοφαγήση το μεσημέρι, να μεθοκοπήση κάμποσο τ' απόγιομα και να κοιμηθή μια νύχτα ακόμα στο σπίτι του, για να ξεκινήση θαμπά τη Δευτέρα για τα χωράφια του.

Εκεί απάνω ξεμουσκάρει τ' απόσπασμα στο χωριό. Δέκα ευζώνοι κι ο δεκανέας έντεκα. Η πανούκλα νάτανε δε θα τρόμαζε τόσο το χωριό. Φευγιό και πάλι φευγιό. Φτωχοί άνθρωποι. Μια φωνή ακούστηκε:

— Τ' απόσπασμα!

Κι έσβυσαν οι φούρνοι, βουβάθηκαν τα παιδιά, ανεμοζάλη φύσηξε. Το μισό χωριό πήρε το λόγκο κι όπου φύγη φύγη.

Ο δεκανέας κοντός, κοντός με το φέσι ριγμένο μπροστά στο μέτωπο, τη μεγάλη φούντα του σκορπισμένη, την κάπα του ριγμένη στον ένα ώμο, τον γκρα, αναρτισμένον σέρνοντας τη ψηλή του γκλίτσα, φάνηκε πρώτος πρώτος. Ιδιοί κι απαράλλαχτοι οι από πίσω με γκράδες και γκλίτσες. Απόσπασμα χωρίς γκλίτσα δε

γίνεται. Όσο πλειότερες τόσο και καλλίτερα. Με τη γκλίτσα πατούν τα κατσάβραχα, μ' αυτή βαρούν τα σκυλιά, μ' αυτή τους χωριάτες, άμα δε δουλεύει ο κόπανος του γκρα, και με την ίδια γραπόνουν καμιά ψιμαδούλα αρνάδα για το σουβλί. Έφτασαν στους κυρ πάρεδρους. Τα σκυλιά, τα μαντρόσκυλα του χωριού, χαλώντας τον κόσμο με τ' αλυχτίσματά τους, τους έκλεισαν ζουνάρι. Ένας απ' αυτά ψηλό, νευρωμένο κι άγριο άγριο, με μαλλί δασύ και σταχτερό σαν το θαμπό φως της αυγής, χύθηκε απάνω τους ίσα, ανοίγοντας τα σαγόνια του, πετώντας όξω κόκκινη φωτιά τη γλώσσα του και τα κοφτερά δόντια του. Λίγο ακόμα και το σκυλί [θα] κατάσκιζε τη χυτή και καλοκαμωμένη όντζα, με τη ρούχινη Αστακιώτικη κάλτσα, του δεκανέα.

— Τι το φυλάτε, μωρέ, και δε το σκοτώνετε, φωνάζει, κ' ένας στρατιώτης σηκόνει τον κόπανο, του καταφέρνει μια και τ' ανοίγει σε δυο το κεφάλι. Το σκυλί ξαπλώθηκε βαρειά, το αίμα του πετάχτηκε ζεστό, ζεστό. Τ' άλλα σκυλιά το ζύγωσαν βουβαμένα, το τριγύρισαν δυο τρεις φορές, κι άρχισαν να γλύφουν το αίμα του, που πότιζε τη φράχτη του κήπου του πάρεδρου. Ο στρατιώτης σφόργισε με τη λερή φουστανέλλα του, τον ματωμένο κόπανο του όπλου του, λέγοντας:

— Μια τόχω, πάει σκαστό ντιπ!...

Ζύγωσαν κ' οι άλλοι στρατιώτες, το σκουντούσαν με τις άκρες των τσαρουχιών τους κι έλεγαν ξαφνισμένοι:

— Ορέ, τ' άτιμο, μήτε γκιχ! δεν έκαμε!...

Κανένας δεν έβγαινε όξω απ' τα σπίτια. Ο δεκανέας γύρισε κ' είπε:

— Σούρα, μπρε, ένας σας!. Τι θανατικό έπεσε σ' αυτό το διαλοχώρι!...

Σούριξε ένας στρατιώτης κι ο κυρ πάρεδρος που καθόμαστε μαζί κ' οι δυο μέσα στο σπίτι του βγήκε όξω. Ο δεκανέας είπε θυμωμένα:

— Πού είσι 'να τρυπωμένος γέροντα;

— Πού νάμουνα, παιδί μου, γέροντας όνθρωπος, βαρυακούω κι όλας... Καλώς ωρίσατε! Και τους έδοσε το χέρι του.

— Έλα, τόρα, κυρ πάρεδρε, του λόγου σου, να μας μοιράσης, τα καταλύματα, είπε ο δεκανέας. Ηρθαμε για κάτι εντάλματα και θα μείνουμε εδώ απόψε.

Ο πάρεδρος έκατσε μπροστά στη μακριά πεζούλα μπρος στο σπίτι του μαζί με τον δεκανέα και ενώ χάραζε με την άκρη της γκλίτσας του γραμμίτσες στο χώμα, είπε:

— Εντεκα είστε, ε; Του λόγου σου ναρθής στο φτωχικό μου. Έχω και του λόγου του μουσαφίρη, από δω απόψε, κ' έδειξε εμένα πούχα βγη όξω. Τόρα έχουμε άλλους δέκα. Δυο να πάνε στου Παλούκα, άλλοι δυο στου Σταύρου, άλλοι δυο στου Μάνθου, άλλοι δυο στου Μπανιά κ' οι άλλοι δυο στου Νικολού. Να! πόγιναν και τα κονάκια. Άιστε τόρα, παιδιά. Του λόγου σου, κυρ δεκανέα κόπιασε μέσα.

Το στράτευμα σκόρπισε· οι χωριανοί άρχισαν να ξεθαρρεύουν, όσοι είχαν πληρώση τα εντάλματά τους, και ξεπετάχτηκαν. Βγήκαν κ' οι

λιγερές κ' οι γυναίκες στα πηγάδια, το πήραν απάνω τους τα παιδιά, ξανάνψαν οι φούρνοι, και μέσα στο ξεθάρρεμα του χωριού, αγροικιώνταν κάπου κ' η φωνή κανενός στρατιώτη:

— Κότα πήττα, σταυρομάννα, θέλει η καρδούλα μου, κότα πήττα!...

Μπήκαμε κ' εμείς στου κυρ πάρεδρου το σπίτι. Μια μεγάλη κάμαρα όλο πέρα με τα ντουβάρια του αχύλωτα, με καπνισμένα τα δοκάρια της στέγης, που κρέμουνταν απ' αυτά καμιά εικοσαριά βαντάκια καπνού. Η γωνιά μεγάλη και χαμηλή στην άκρη· η γις χάμου είταν αλειμμένη με γλίνα και γύμνια περίσσια ολόγυρα. Μονάχα στην άκρη έν' αμπάρι μελό κι από πίσω τα ρούχα και τα σκαφίδια και τα κόσκινα, και χίλιων ειδών σιγύρια του σπιτιού.

Στη γωνιά είταν κρεμασμένο ένα λυχναράκι, κούτσουρα φλογισμένα στο βυθό της έκαιαν. Ένας γάτος μαύρος μαύρος, ξαπλωμένος μέσα στη στάχτη κοιμούνταν βαθύτατα.

Η γυναίκα του κυρ πάρεδρου ήρθε και χαιρέτησε το δεκανέα, μια γυναικούλα κατασκοτωμένη απ' τη δουλειά, τέσσαρα κόκκαλα, που λένε. Χαιρέτησε το δεκανέα κ' η κόρη του, μια παχουλή, κοντούλα κοπέλλα, χωρίς να σηκώσῃ τα μάτια της.

Ο δεκανέας πέταξε την καπότα του στο πλάι της γωνίας, έβγαλε τα τσαρούχια του και ξαπλώθηκε σα σωστός καπετάνιος.

— Ε! δε μας δίνεις κάνα ρακάκι, κυρ πάρεδρε είπε. Κόψε μας και λίγο καπνό να φκιάσουμε τσιγάρες. Συ σταυρομάννα, ξέρεις τόρα· αποσταμένος είμαι, κάνα π'λί στη σούβλα, καμιά κλούρα με τυρί και κάν' αυγό στο τηγάνι. Έλα, κυρ πάρεδρε, τι χαμπέρια στο χωριό;

— Τι χαμπέρια, παιδί μου, να μολοήσουμε μεις δω στο χωριό, του λόγου σας, είπε ο ασπρομάλης γέροντας, με την μποτίλια με τη ρακή στο χέρι, και το σουγιά στο άλλο.

— Ε!. τι λες, θα πλερώσουν αύριο οι χωριάτες τα εντάλματα;

— Ξέρω κι εγώ;, μπρε παιδί. Τι να πω; Ξέκαμαν αυτές τις μέρες κάμποσα καλαμποκάκια, όχι και πολλά να πησ. Δε γυρεύονται τα έρμα τα γεννήματα κ' έχει ανέχεια ο κοσμάκης· τι να σου κάμη!...Κι ο πάρεδρος αφού μας τράταρε μαστίχα έκατσε χάμου. Ακούμπησε τον καπνό στα γωνολίθι ή αρχισε να κόβη με το σουγιά του αγάλ' αγάλια χτιπ, χτιπ.

Κουβέντα με κουβέντα πέρασαν κάμποσες ώρες, όταν:

— Ε! σταυρομάννα, κοντολογάει το φαΐ; ρώτησε ο δεκανέας. Η γριά αποκρίθηκε:

— Μια ψύχα ακόμα, καπετάνε μου. Άιντε, μωρή Λιώ, να στρώσης το σουφρά.

Η Λιώ, η παχουλή και κοντούλα κοπέλλα, έβαλε το σουφρά μπροστη γωνιά κ' άρχισε να μπαινοβγαίνη με τα σιγύρια.

Φάγαμε. Ο δρόμος της ημέρας κ' η αποσταμάρα, μας έκαμε να νυστάζουμε όλοι, να βαραίνουν σα μολύβι τα μάτια μας.

Έχωσε τη φωτιά η γριά και ξαπλωθήκαμε όλοι αραδωτά. Ο δεκανέας

κοντά στο ένα γωνολίθι, στ' άλλο ο πάρεδρος με τη γριά του, δίπλα τους η Λιώ, και σε μιαν αγκωνή εγώ. Έξω βαρυχειμώνιασε φύσηξε ένας αέρας ζεστός που μας έπνιγε η μούχλα· κ' ύστερα έπιασε ένα νερό, ένας χειμώνας που χόρευαν τα κεραμίδια του σπιτιού. Μέσα στην ανεμοζάλη με πήρε αρπαχτικά, γλυκά ο ύπνος.

Όντας ξάφνω ξύπνησα παγουδιασμένος. Άνοιξα βαρειά τα μάτια μου. Το λυχναράκι έτρεμε τόσο τρεμουλιαστά, που μόδοσε πολύ παράξενη εντύπωση. Γύρω μου ριχάλιζαν όλοι και κάτω στο βάθος το παράθυρο 'μισανοιγμένο, άφινε να μπαίνη μέσα το ανεμόβροχο και να φωτίζεται απ' τις αστραπές ένα ξερόδεντρο του κήπου, κ' ένα κομμάτι ουρανού συγνεφιασμένου, ντιπ πίσσα.

Δε κουνήθηκα, μονάχα μισόκλειστα τα μάτια μου για να ξανακοιμηθώ. Άξαφνα εκεί δίπλα μου ένιωσα αναδέμματα. Σε μια λάμψη αστραπής φάνηκε αντικρύ μου ένας μαύρος ίσκιος κοντά στη μεριά που πλάγιαζε η Λιώ η παχουλή και κοντούλα κοπέλλα του πάρεδρου. Σαν πως άκουσα κάτι τι σαν ψιθύρισμα, σαν φιλί. Ανασηκώθηκα αγάλι· αγάλια.

Κάποιος φιλούσε πολύ μεθυστικά το κορίτσι, που οι τρεμουλιαστές αναλαμπές του λυχναριού, τόδειχναν αριά και που καταλιγμένο.

Η κοπέλλα έλεε πολύ ψιθυριστά:

— Δεν έπρεπε ναρθής απόψε... Τι άνθρωπος είσαι!... Δε μπορώ να καταλάβω... Κ' έχεις πολλά εντάλματα;

Μια αντρική φωνή αποκρίθηκε σιγαλά κι αυτή:

— Τι σε νοιάζει γι αυτά. Πώς δεν έχω. Από πού να τα πλερώσω; συ τα ξέρεις τόρα. Καρτερώ να γεννήσουν τα πρότα, κι απέ. Σάματ' θα φάω γω το δημόσιο...

— Κι αν σε πιάσουν αύριο, Γιώργο μου... μου πιάνεται η καρδιά μου... γύρευε πότε θα σε δω...

Εκείνος τη φιλούσε. Ύστερα σε λίγο η φωνή της ακούστηκε πάλι:

— Δε φεύγεις τόρα... πώς φοβάμαι, είν' ώρα, μη σε πάρουν χαμπάρι....

— Σα να πούμε με διώχνεις; Κι εγώ πόχω μήνα να σε δω μ' αυτά τα κρυφτούλια... Κι άρχισε να την ξαναφιλή. Κρατούσα την αναπνοή μου να μη με καταλάβουν πως τους παραμόνευα. Σε λίγο ο νιος σηκώθηκε μαζί με την κοπέλλα. Αδρασκέλισε το χαμηλό παραθυράκι και σε λίγο δε φαίνουνταν παρά το κεφάλι του· μι' αστραπή έλαμψε· ένα κεφάλι τσοπάνου φάνηκε μαυριδερό, λεβέντικο, όμορφο, με γλυκά μάτια. Το πήρε στα χέρια της η κόρη, τόσφιξε μέσα στα μεστωμένα στήθη της, και το φίλησε, το φίλησε παράφορα.... Ύστερα ξαπλώθηκε στη βελέντζα της μ' έναν αναστεναγμό, πνιγμένο στη βοή της ανεμοζάλης που παράδερνε έξω ακόμα φριχτά....

Θαμπά, θαμπά ξυπνήσαμε. Η αυγή ξημέρωνε κρύα και καθάρια, ο ουρανός έφεγγε λαγαρός.

Ο δεκανέας μάζεψε τους στρατιώτες του, τους είπε ολονών κάτι τι κρυφά σ' αυτί και τους αμόλησε δεξιά κι αριστερά. Αυτός έκατσε μαζί μας σ' ένα μαγαζάκι του χωριού, παίζοντας σκαμπίλι μ' ένα κοντόχοντρο χωριάτη, τρώγοντας λουκούμι και πίνοντας ρακί.

Ίσα με το γιόμα οι στρατιώτες πλάκωσαν. Το κυνήγι τους δε πήγε χαμένο. Έφεραν καμιά δεκαριά χρεοφειλέτες, άλλους αμολυτούς κι άλλους λιταριασμένους. Ο δεκανέας τους δέχτηκε χαρούμενος. Ύστερα από καμιά ώρα έφτασε κι ο εισπράχτορας που γύριζε τα χωριά για εισπράξεις καβάλλα σ' ένα μουλάρι μαζί με τα εντάλματα του δημόσιου στο σακκούλι.

Παράξενο εκείνη τη μέρα όλοι οι χρεοφειλέτες έλυσαν τα κουποδέματά τους, έβγαλαν απ' το σελάχι τους και πλήρωσαν το δημόσιο. Μονάχα ένας δεν είχε να πληρώσῃ. Χρωστούσε ο δυστυχισμένος τα μαλλοκέφαλά του, και δήλωσε πως δεν είχε πεντάρα. Ο δεκανέας τον έδεσε πιστάγκωνα, τον έβαλε στη μέση τ' ασκεριού του και τ' απόσπασμα ξεκίνησε, ενώ τα σκυλιά τους αλύχτιζαν για ύστερη φορά.

Πέρασαν μπροστά απ' το σπίτι του κυρ πάρεδρου που καθόμαστε αυτός κι εγώ έξω στην πεζούλα του σπιτιού, και μας χαιρέτησαν. Όταν είδα τον χρεοφειλέτη στη μέση ανατρίχιασα. Είχε τα ίδια γλυκά μάτια, το ίδιο μαυριδερό, λεβέντικο κεφάλι, που κρατούσε ανάμεσα στα μεστωμένα στήθη της, τη νύχτα η Λιώ, η παχουλή και κοντούλα κοπέλλα που κει που άπλονε τα ρούχα πούχε πλύνη πρωί, πρωί, σαν τον είδε κιτρίνησε. Τον κοίταξε ίσα με που χάθηκε αυτός και τ' απόσπασμα, κ' ύστερα κάθησε στη ρίζα μιας συκιάς κι άρχισε να κλαίνει κρυφά και σιγαλά τον πόνο της.

ΑΝΟΙΞΗ

Ανθίζουν οι μυγδαλιές, βλαστάνουν τα δέντρα, ξανανιόνουν τα πουλιά, γελά η φύση, αγάπη μεγάλη χύνεται και πλημμυρίζει όλη την εξοχή.

Τα λιοστάσια αφίνουν το χειμωνιάτικο σταχτή χρώμα τους, πρασινίζουν κι αχτινοβολούν στον ήλιο, τα σιτάρια υψόνονται, το χορτάρι και το τριφύλλι μεγαλώνει, η δροσιά το λούζει, από μαργαριτάρια γεμίζει ο κάμπος.

Έλα να πάρουμε τον καλό δρόμο της εξοχής μας και να τραβήξουμε μακριά, αλάργα, πέρα από την πόλη όπως τότες. Δεν είμαστε παιδιά πια, μα δεν είμαστε και γέροι. Συ θα φορέσης το μοβ εκείνο φορεματάκι σου, το ψάθινο πλατύγυρο καπέλλο σου, τα μικρουλάκια λουστρίνια σου, τη βυσινιά, μπελερίνα σου, τα μαύρα σου γαντάκια, νούμερο έξι.

Για δες ο δρόμος πώς στρώθηκε στα πλάγια του με πράσινη χλωρασιά, με κόκκινες παπαρούνες και με άσπρες μεταξένιες ανεμώνες. Για δες οι μυγδαλιές βαρειά ανθισμένες, άσπρες τριανταφυλλένιες, πώς περιμένουν το καμαρωτό σου τ' ανάστημα να τινάξουν απάνω του τα άνθια τους και πέρα οι αγράμπελες να στεφανώσουν τα παιδικά σου στήθη, τη φαρδειά σου μαύρη ζώνη με το χρυσό της κρίκο.

Τα πουλιά φτερουγίζουν και φλυαρούν σα να σε ξαναχαιρετιούν ευτυχισμένα σαν τότε. Τίποτε δεν άλλαξε από την εξοχή ακόμα. Μήτε η μαραμένη καλύβα κάτω στο δάσος, μήτε το ποταμάκι που κυλά στις πικροδάφνες και στα πλατάνια, που φουντόνουν

νιοβλαστημένα. Θα σκύψουμε να πιούμε νεράκι στην πράσινη όχτη του, σαν τότε ποτήρι θάχης τα δυο μου χέρια, ποτήρι θάχω τις κόκκινες απαλάμες σου. Θα πιούμε δροσερό νεράκι αχόρταγα, θα γελάσουμε μ' αγάπη και μ' άδολη χαρά, θα κόψουμε κλωνάρια ανθισμένης λυγαριάς, και θα τραβήξουμε ακόμα το δρόμο μας. Θα σφογγίσω τον κουρνιαχτό των λουστρινιών σου με το μαντήλι μου, και θα πάρουμε το μονοπάτι του δάσους.

Θα μπούμε μέσα. Το μυστήριο, οι σκιές του θα μας πλημμυρίσουν τη ψυχή, θα μας μεθύσουν. Η φύση ολάκερη θ' αναγεννάται εκεί μέσα. Θα κάνουν αγάπη τα σκουλικάκια, τ' αγριολούλουδα, οι θεόρατες βελανιδιές, οι κισσοί κ' οι πλατομαντήλες μέσα στα νερά. Και το μεγάλο αυτό φίλημα της αγάπης, του έρωτα της φύσης θα μας φέρνη σε θεϊκή έκσταση. Θ' ακούμε τ' αηδόνια και θα τα καλοκαρδίζουμε, θα βλέπουμε τα πρόσωπά μας στα νερά και θα γελούμε ευτυχισμένοι. Οι βοσκοί θα μας στέλνουν από μακριά τους σκοπούς της φλογέρας τους, ο ήλιος μέσ' απ' τα κλαριά τα φιλιά του.

Θα βρούμε τις παλιές μας αγαπημένες σπηλιές απ' αγριόβατα, θα μαζέψουμε μούρα, θα φάμε και θα μελανιάσουν τα χείλη μους και θα κοκκινίσουν τα δοντάκια σου. Κ' η κρουσταλλένια σου φωνή θα μου τραγουδή αγάπης στιχάκια.

Το προβατάκι τ' ασπρόμαλλο με τη μεγάλη κουδούνα στο λαιμό, θα χάση πάλι το δρόμο του, και θα βελάζη παραπονεμένα. Θα σε δη, θα σ' αναγνωρίσῃ και θαρθή να γλύψη με την τριανταφυλλένια γλώσσα του το μοβ φορεματάκι σου, και συ θα το φιλήσῃς. Και τα καστανά μαλλάκια σου θα σμίξουν με τα χιονάτα κι ολόσγουρα δικά του. Κι έτσι θάστε μια ζωγραφιά αγαπημένη και τι όμορφη μέσα στη σκιά και τα χρώματα του δάσους.

Τα δέντρα με τους κορμούς τους μεγάλους, θ' απλόνουν τα νιοβλάστητα μικρά κλαράκια τους και θα σε χαϊδεύουν μαλακά στο διάβα σου, τα μυρμηγκάκια στο χώμα θα τα πατή το πόδι σου τ' ανάλαφρο, και δε θα τα σκοτόνη το χορτάρι θα σου φιλή και θα σου γαργαλάη το δαχτυλίδι της όμορφης γάμπας σου και συ θα μου γελάς ευτυχισμένα.

Οι πεταλούδες οι πολύχρωμες θα σε θαρρούν μυρωμένο λουλούδι και θα γυρεύουν να πάρουν μέλι απ' τα χειλάκια σου, και καθώς θα πετούν τριγύρω σου, θ' αφίνουν το μικρό τους ίσκιο απάνω στ' ασπρό προσωπάκι σου. Νεράιδα θα σε παίρνη το δάσος ολόκερο και θα βυθίζεται σε σιγαλιά και σε ζήλεια.

Ο ουρανός θ' αφίνη μέσ' απ' τις ψηλοθώρητες κορφές των δέντρων να βλέπουμε λιγάκι γαλανό χρώμα· κ' η ψυχή μας θ' αναγαλλιάζῃ. Ο κόσμος δε θα μας στέλνη εκεί μέσα τη βοή του και θάμαστε ευτυχισμένοι.

Θυμάσαι το ξύλινο γιοφύρι που τόχουν φάη οι βροχές κ' οι τροχοί των κάρρων και των αμαξιών πούνε γεμάτο στις όχτες του από βοστίνες, αγριομενεξέδες και κρινάκια; Θα το περάσουμε αγκαλιασμένοι σαν τότες, και θα κοιτάξουμε με συγκίνηση ματαπάλε τον γκρεμό...κάτω, που βόσκουν στα πλάγια του τα γίδια. Και θάσαι σκυμμένη στον ώμο μου σαν τότες, και το χέρι μου θ' αγκαλιάζῃ την ολόθερμη δαχτυλιδένια μέση σου.

Πέρα από τ' αμπέλια μόλις θα φαίνουνται μέσ' απ' τα κλαριά τα τσαπιά των αργατών λαμποκοπώντας στον ήλιο, που θα σκάφουν τη γις, μόλις θα φτάνουν τα τραγούδια τους. Θα στεκόμαστε να τ'

ακούμε λιγάκι τα ευτυχισμένα αυτά τραγούδια των φτωχών αυτών δουλευτών και θ' αρχίζουμε πάλι το δρόμο μας τον άσωτο και τον μεθυστικό.

Τα βουνά θα ξανοίγουν κι αυτά κάπου κάπου με τα καθάρια, γαλάζια έλατά τους με τα καμπυλογραμμένα πλάγια τους, πλημμυρισμένα στον ξανθό ήλιο που θα λυόνται τους, και θάνε τόσο μικρά, τα μεγάλα και περήφανα αυτά βουνά, μπροστά στην τόση αγάπη κ' ευτυχία μας.

Κι όσο θα τραβούμε μπροστά, τα δέντρα θα γίνουνται πυκνότερα, τα φύλλα τους χοντρή μάζα που δε θα την περνά ο ήλιος, το χορτάρι ψηλό ως το γόνα. Και θ' ανασηκώσης τότε το φορεματάκι σου με τ' αριστερό σου χεράκι, και μέσα στο μυστήριο και στη βαθειά σιγαλιά του δάσους, θα φανή πιο μεθυστική και πιο καλοπλασμένη η στρογγυλή σου γάμπα με τη μεταξωτή μαύρη κάλτσα σου.

Θα μου χαμογελάσης τότες πιο σκανδαλιάρα κι αθώα μαζί, και τρελλός θα σου πάρω σαν τότες το πρώτο φίλημα απ' τα ζεστά σου χείλη, και θα χαμηλώσης τα μεγάλα μαύρα μάτια σου με τα κατάμαυρα μεταξένια ματοβλέφαρά σου και τα φαρδειά τους καγγελωτά φρύδια.

Και μέσα στην καρδιά του δάσους του μεγάλου, κατάμεσα στη φύση που θ' αναγεννάται ολάκερη, και που θα κάνη την αγάπη, μέσα στον έρωτα των αγριολούδιών και στη δροσιά του χορταριού, μέσα στο μεθύσι των ψηλών βελανιδιών και στο μισοφωτισμένο βάθος μέσα του ανοιξιάτικου δάσους, θα μ' ανοίξης την αγκαλιά σου, ωραία άνοιξή μου, συ...

Πόσες άνοιξες πέρασαν και πόσες θα περάσουν ακόμα όμορφες σαν τότε, και συ δε θάρθης πια στο κάλεσμα της ψυχής μου.

ΣΤΟ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟ

Στον Δ. Κακλαμάνον

Η ζωηρή κουβέντα για τα πολιτικά του τόπου κόπηκε ξαφνικά. Οι ταχτικοί του μικρού φαρμακείου έκλεισαν όλοι το στόμα τους, ο ψηλός δέκα χρόνια τόρα φοιτητής, με το κιτρινισμένο σακκάκι και τη λερωμένη γραβάτα, ο αντικρυνός μπακάλης με την άσπρη ποδιά κρεμασμένη από τη μέση ως τα πόδια, ο κυρ ύφορας, το λεβεντόπαιδο, ένας αντρούκλας, πλαταράς, με μουστάκια αγριόγατου, και μ' ένα χαριτωμένο ch στα παχειά χείλη του, ο τραπεζίτης, στρογγυλοκαμωμένος, κοιλαράς, κουβαρντάς, γλεντζές, κόκκινος-κόκκινος, όλος μπιφτέκι και παλιό κρασί, ο υπασπιστής του τάγματος ψηλόλιγνος, φοβερός γυναικάς, με τη στολίτσα του, με τις μποτίτσες του, με το σπαθάκι του, με τ' άσπρο κορδονάκι του στον αριστερό ώμο, με το καπελλάκι του, με το μουτράκι του, με το μουστακάκι του, ένα περίεργο χοντροκαμωμένο επαρχιώτικο χαϊδευτικό άκι, ο κτηματίας κι υποψήφιος για τη δημαρχική θέση, με τα μικρά κινέζικα ματάκια του, με τις ζωηρές χειρονομίες του και μ' ένα αδιάκοπο «ούτι!... ούτι!...» κολλημένο πάντα στα χείλη του. Απάνω στο μεγάλο τραπέζι, σκεπασμένο με μαύρη χνουδωτή τσόχα, ο μεγάλος δίσκος με τα ποτηράκια με τις μαστίχες από τον αντικρυνό μπακάλη, άστραφτε και πεντοβολούσε στα μεγάλα φωτεινά τετράγωνα που άπλονε ο

ήλιος, περνώντας από τα κλειστά γυαλοπαράθυρα. Γύρω ο κατάψηλος ως το ταβάνι σκελετός του φαρμακείου με το γλυκό κιτρινωπό χρώμα του, φωτωμένος στα γυάλινα βάθη του από βάζα, γυάλιζε εδώ κι εκεί από το ηλιοπλημύρισμα. Στη μέση το ψηλό μεγάλο τραπέζι με τ' ασπρο του μάρμαρο και τα βάζα του και τα γυαλικά του, άπλονε προς την πόρτα τρεις καθαρές βιτρίνες, που στα βάθη τους κιτρίνιζαν από την πολυκατιρία, διάφορα χημικά και φαρμακευτικά είδη, ενώ αποπίσω του ο γέρος φαρμακοποιός με τους δυο βοηθούς του αμούστακα παιδιά ακόμα, έτριβαν και ζύγιζαν κι έλιοναν και έφκιαναν γιατρικά, σκυμμένοι στις μικρές, τετράγωνες ρετσέτες.

— Εδώ είνε ο κυρ γιατρός; μουρμούρισε απόξω μια κλαψιάρικη γυναικεία φωνή.

Εκεί απάνω οι ταχτικοί του φαρμακείου απόμειναν βουβοί. Από τ' αριστερό τραπέζακι, που χρησίμευε και για μικρό γραφείο με σωρούς βιβλίων απάνω του μ' ένα καλαμάρι, και δυο τρία δεκάρια ασπρου χαρτιού, ο κυρ γιατρός του φαρμακείου, ένας γέρος μεγαλόσωμος διαβάζοντας από πολλή ώρα την «Ακρόπολη», χωρίς να καλοσηκώσῃ το κεφάλι του, αποκρίθηκε στενοχωρημένα, φυσώντας με τα πλατειά ρουθούνια του:

— Ε! ποιος με ζητάει; εδώ είμαι!

Η γυναίκα τότε με την κλαψιάρικη φωνή, μπήκε μέσα, κρατώντας στην αγκαλιά της, τυλιγμένο σ' ένα μαυροκόκκινο παλιό χράμι ένα παιδάκι, που μόλις φαίνουνταν έξω το κατάχλωμο σαν κερί κεφάλι του, με κλεισμένα μάτια. Μαυροφόρα, κουρελλιάρα, με ξερό κίτρινο σαν παλιό μήλο πρόσωπο, η χωριάτισσα κωλόκατσε χάμου στο πάτωμα, απίθωσε στα γόνατά της το τυλιγμένο παιδί της, σπόγγισε με την κίτρινη παλάμη της το μέτωπό της, που μόλις ξάνοιγε μέσ' από τη μαύρη μαντήλα της κι είπε αναστενάζοντας:

— Αι!... κοψομεσάστηκα η μαύρη!...

Ένας χωριάτης κοντακιανός, χλωμός και κατακίτρινος κι αυτός, σέρνοντας τα τρύπια τσαρούχια του, χωρίς σκάλτσες, με τα φαρδειά λερά και μισοφαγωμένα βρακιά του, χυτά κάτω απ' τη λερή φουστανέλλα του, με την καταξεσχισμένη μικρή μαύρη σκούφια του απάνω στ' άφθονα μαλλιά του, που κυμάτιζαν άγρια, και δένουνταν σ' άγριο ασπρόμαυρο κύμα με τα ψαρά γένεια του και τα μουστάκια του, σύρθηκε κι αυτός στο πλάι της γυναίκας του, αμίλητος, φοβισμένος, στενοχωρημένος που βρίσκουνταν σε τόσο κόσμο.

Ο μεγαλόσωμος γιατρός, φυσώντας πάντα άγρια τα πλατειά ρουθούνια του, σηκώθηκε.

— Ε! τι έχει το παιδί σου γερόντισσα;

— Μην τα ρωτάς, κυρ γιατρέ. Ένα μήνα τόρα άλαλο, από κάψα σε κάψα. Αχ! παιδάκι μου...

Και σήκωσε το παλιοχράμι, ξεσκέπασε το παιδί της από το κεφάλι ως τα πόδια. Εκείνο σήκωσε για μιας τα κίτρινα βλέφαρά του, και φάνηκαν τα μεγάλα μάτια του, κίτρινα-κίτρινα και γυαλωτά, κι έβλεπε χωρίς να νιώθη τριγύρω του. Το κορμάκι του μέσα στα χωριάτικα φουστανάκια του, μόλις χάραζε· είταν πετσί και κόκκαλα, ενώ η κοιλιά του θολωτή και μπακανιάρικη, πετιώνταν φουσκωτή μπροστά.

Ο γιατρός σίμωσε, έπιασε το κερένιο χεράκι του, το κοίταξε καλά στα μάτια, και φυσώντας πάντα άγρια τα πλατειά ρουθούνια του:

- Πόσων χρονών είνε το παιδί σου, κυρά μου;
- Δεν έκλεισε το μαύρο τα έξη χρόνια ακόμα...
- Και από πιο χωριό έρχεστε;
- Πού χάθηκε το χωριό για μας, αφέντη μου. Είμαστε σέμπροι κάτου στο λόγγο, στο πέλαο, βάνουμες καλαμπόκια το καλοκαίρι κι αδέ κει ρημάζουμε και το χειμώνα...
- Έτσι, έ; Κι είπες ένα μήνα έχει άρρωστο το παιδί σου;
- Κιό και πέρσυ χαροπάλαιψε το έρμο, παραδέ φέτο τόπιασαν βαρειά οι κάψες. Πέρσυ!... αχ!, κυρ γιατρέ, τι βάσανα που τραβήξαμε. Μήτε κι ο οχιτρός σου! Έτσι και πέρσυ έπεσε και τρόμαξε να το πάρη απάνου του. Έβαλ' ο Θεός το χέρι του. Γιατρικά και κινίνα, βάζε με το νου σου. Τρεις βολές το φέραμε μέσα. Και να μην έχης και το είνε σου, να μην έχης να κοιταχτής, αχ! κυρ γιατρέ, δε μολοϊώνται τα βάσανά μας...

Ο γιατρός κρατούσε πάντα το κερένιο χεράκι του παιδιού στο χέρι του, το κοίταξε στα μάτια συλλογισμένος, εκείνο φαίνουνταν χλωμό και σβυσμένο πάντα, σα να μην έντωθε τι του γίνουνταν, ο πατέρας απόμεινε αμίλητος και στενοχωρημένος, οι ταχτικοί του φαρμακείου, κοίταζαν περίεργοι, ο φαρμακοποιός κ' οι βοηθοί του έσκυφταν πάντα στη δουλιά τους, κ' η γριά χωριάτισσα έλεε πάντα:

— Από μικρό, που λες, κυρ γιατρέ, στέκουνταν έτσι θλιμμένο, αρρωστιάρικο, μέρα με τη μέρα πάντα μουζάζουνταν. Πέρσυ τόπιασαν για καλά οι θέρμες. Έρρεψε!... έρρεψε... Πουλήσαμε τόνα βόιδι μας τότες μισοτιμής, ξοδευτήκαμε, τα μαλλιοκέφαλά μας, που λένε. Ότ' είχαμε και δεν είχαμε σε γιατρικά και σε γιατρούς. Το πήρε λίγο απάνω του, είπαμε κι εμείς δόξα σοι ο Θεός! Να πης πως είταν καλά κι αυτόν το χρόνο; Καλά να λέμε και να κοιλορεύουμε. Εδώ κ' ένα μήνα ξανάπεσε. Αυτή τη βολά το σκιάχτηκε το μάτι μου, κυρ γιατρέ... Στην αρχή, δόσαμε με το κινίνο, πού να βρεθή κι αυτό σε τέτοια φτώχεια. Τόστειλε κ' η νουνά του μια κούπα μαντζούνι... Ντε! να το πάρη απάνω του. Τριτόμερα και κάψα, τριτόμερα και κάψα. Είπα τότε τ' άντρα μου, να πουλήσουμε και τ' άλλο το βόιδι μας κι ό τι θέλει ο Θεός, ας γίνουμε. Πού να θελήση να μ' ακούση κι αυτός ο γρουσσούζης. Πέρσυ μη ρωτάς πώς τα καψοκαταφέραμε να οργώσουμε μ' ένα βόιδι. Να πω και τ' άλλο. Σάματ' δεν είχε δίκιο κι αυτός ο μαύρος; Τίποτα εγώ! Άντρα, να πουλήσουμε το βόιδι· άντρα, να κοιτάξουμε το παιδί μας, το σπλάχνο μας. Είδε κι απόειδε κι αυτός, το δόσαμε προχτές, ντιπ, για ψωμί, που λένε, κι ήρθαμε μέσα. Ήπως κάμουμε ας κάμουμε φέτος και χωρίς ζευγάρι. Ας μην οργώσουμε, ας πεθάνουμε μεις, ας πάμε κατά διαόλου μάννα, η γις τ' ανάσκελα είνε, μονάχα το παιδί μου, κυρ γιατρέ, να γλυτώσης, το παιδάκι μου, κυρ γιατρέ!...

Και τα μάτια της κοκκίνησαν και δάκρια κυλούσαν στα χλωμά μάγουλά της. Ο άντρας της, στο πλάι της απόμεινε πάντα αμίλητος και πιο στενοχωρημένος. Ο γιατρός την παρηγόρησε, κουνώντας το κεφάλι του, έγραψε μια ρετσέτα γρήγορα-γρήγορα, την έδωσε στο φαρμακοποιό, φόρεσε το καπέλλο του και φυσώντας πάντα άγρια τα πλατειά ρουθούνια του, φώναξε, φεύγοντας:

— Ε κουράγιο, γερόντισσα, ό, τι είν' απ' το θεό, θα γίνη.
Παίρνεις αυτό το γιατρικό που θα σου δώσουν και να του δίνης
μια κουταλιά την ώρα. Είνε πληρωμένο, δεν κάνει τίποτα..
.γειά σας...

Η μάννα ξανατύλιξε το παιδί της, άφησε όξω τ' αχνό κεφαλάκι του
με τ' ανοιχτά τα κίτρινα και σβυσμένα μάτια του. Οι ταχτικοί
του φαρμακείου τόρα ξανάπιασαν την κουβέντα τους για τα
πολιτικά του τόπου τους με περισσότερη ζωηρότη, τσουγκρίζοντας
τα ποτηράκια, κουτσοπίνοντας τη μαστίχα τους.

Σε λίγο η μάννα σηκώθηκε αναστενάζοντας, έσφιξε το παιδί της
στην αγκαλιά της. Ο άντρας της πάντα αμίλητος, πήρε από τα
χέρια του φαρμακοποιού το μπουκάλι με το γιατρικό του παιδιού
του, κ' η μάννα με το παιδί εμπρός, κι αποπίσω αυτός τράβηξαν
προς την πόρτα κι έφυγαν. Η κουβέντα άναψε στα γερά μέσα, φωνές
και γέλοια αντηχούσαν. Άξαφνα ένας απ' τους βοηθούς του
φαρμακείου που βγήκε μια στιγμή ν' αδειάση το γουδί του έξω στο
μικρό πεζοδρόμιο, μπήκε μέσα φωνάζοντας:

Ακούτ' εκεί!... Το παιδί πούταν εδώ τόρα, πέθανε!

— Πώς; Πέθανε! έκαμιαν όλοι με μια φωνή.

— Να, εκεί που πήγαινε η κακομοίρα η μάννα, γύρισε και το είδε
πεθαμένο στα χέρια της... Κλαίει και μαδιέται η κακομοίρα!

...

Κι ο τραπεζίτης τότε, ο στρογγυλοκαμωμένος, ο κοιλαράς, όλος
μπιφτέκι και παλιό κρασί, ροφώντας τη μαστίχα του, είπε:

— Κρίμας! Δεν ήξεραν να μη πουλήσουν και τ' άλλο βόιδι τους,
οι δυστυχισμένοι...

ΤΟ ΜΠΟΥΖΟΥΚΙ

Στον Γεράσιμον Βώκον
Αφού έφαγαν και έπιναν τόρα, πήρε το μπουζούκι του όχι με πολλή
όρεξη. Είταν ένα παιδί τσιλιγκρό κι αδύνατο, ψηλό και
κοκκαλιάρικο. Με μια κοντή ρεμπούμπλικα καφετιά, μ' ένα κοντό
σακκάκι, μ' ένα κόκκινο λαιμοδέτη και με στενά πανταλόνια. Είχε
ένα σιγαλό, κοριτσιάτικο περπάτημα, μια ντροπή πάντα στα μεγάλα
στρογγυλά μάτια του. Στον ντόπο, τον είχα για πρώτο
μπουζουκιτζή, και γλέντι μ' αυτόν και με το μπουζούκι του είταν
σωστό ξεφάντωμα. Στα χωριά και στις χώρες εκεί πέρα τέτιοι
μπουζουκιτζήδες είνε ένας δυο το πολύ σε κάθε μέρος. Όταν
βγαίνουν αυτοί τη νύχτα μπαντονάδες, τα σοκάκια γεμίζουν από το
πάθος του τραγουδιού τους κι απ' την αρμονία του μπουζουκιού
τους. Τα κορίτσια οι γυναίκες γλυκαίνονται, λιγούρεύουν
ξετρελλαίνονται με της μουσική τους, κρυφανοίγουν τα παράθυρα.
Η μανία κάθε μπουζουκιτζή είνε ν' ανοίγουν τα παράθυρα τη νύχτα
τα κορίτσια και να τον αφογκράζουνται, να τον ακούνε. Κι έτσι
αγαπούν και ποθούν όλες τις όμορφες του τόπου, κι όντας
βγαίνουν τη νύχτα μπαντονάδα, θα πάνε σε κάθε παράθυρο, σε κάθε
μπαλκόνι, και στης αρχοντοπούλας το σπίτι και στης φτωχοπούλας
το σπιτάκι να ψάλλουν τον ύμνο της ομορφιάς της, να την

ξυπνήσουν να την γλυκάνουν να την συγκινήσουν, να της πούνε νάνε λιγώτερο άσπλαχνη στον πόνο του έρωτα, να της πούνε πως έχει γλυκά μάτια, καμαρωτό περπάτημα και περίσσια χάρη· να την κάμουν ν' ανεβοκατεβάση το φως, να την βγάλουν στο παράθυρο. Κι αφού την κάμουν να στενάξη ηδονικά, να χάση τον ύπνο και να την αρπάξουν τα όνειρα κ' η συλλογή, τραβούν τον δρόμο τους για την άλλη, και απ' αυτή ύστερα για την άλλη ακόμα, σ' όλες πέρα, πέρα.

Έτσι και κείνο το βράδι θα γίνουνταν μια καλή μπαντονάδα. Κι ως ότου νάρθουν τα μεσάνυχτα και πέρα ακόμα, η ώρα της γύρας, η παρέα έπρεπε να γλεντήση πολύ ακόμα μέσα στην σκοτεινή εκείνη ταβέρνα. Όλοι έπιναν κρασί, οι οκάδες έρχουνταν ολοένα, τα τραγούδια λέγουνταν με φωνές βραχνές, με φωνές ψιλές, με φωνές ξεσκισμένες, με φωνές βαθειές, τόρα ένα κλέφτικο, ύστερα ένα ερωτικό, κατόπι ένα ανατολίτικο, πότε αμανές, και πότε σαμπαΐ. Και το γλέντι άναβε ολοένα, όντας πήρε αυτός το μπουζούκι του.

Όλοι βουβάθηκαν άφησαν τα τραγούδια, άφησαν τα ποτήρια από τα χέρια τους, οκούμπησαν τους αγκώνες τους απάνω στο τραπέζι, γύρισαν όλοι κατ' αυτόν και τον κοίταζαν περιμένοντας.

Πήρε ανόρεχτα το μπουζούκι και σιγά, σα να βαρύνουνταν άρχισε να το κουρδίζη. Ένα μπουζούκι μεγάλο, που έβαζε, με μακρύ κοντάρι μπροστά, μ' ένα μακροστρόγγυλο κεφάλι. Τέλια και κόντρα τέλια το στόλιζαν, κόκκινη φουντίτσα μεταξωτή κρέμουνταν στην άκρη του, μια ζουγραφιά παχουλής γυναίκας με κόκκινα μάγουλα και πεταχτά στήθη απ' εκείνες που ξεκολλούν από τις στάμπες οι έμποροι, είταν κολλημένη από κάτω από τα τέλια κοντά στη μικρούλα τρύπα του κεφαλιού.

Με τόνα πόδι απάνω στ' άλλο, σκυμμένος, με τ' αυτί κολλημένο προς το μπουζούκι του, κούρδιζε τα τέλια του με τη μικρή πέννα σιγά, σιγά, ως ότου να το βάλῃ στο ζένι. Παιδεύτηκε πολύ πάρα πολύ, που οι άλλοι κουράστηκαν.

— Την άτιμη τη μπουργάνα πέφτει ολοένα, έκαμε εκείνος, και σταμάτησε.

Ρούφηξε λίγο κρασί, τράβηξε το τσιγάρο του, και ξανάρχισε το κούρτισμα. Παιδεύτηκε και βρήκε τέλος το ζένι. Τότε όλοι αποβούβάθησαν ντιπ, ησυχία, νέκρα. Η πέννα του άρχισε να παίζη γρήγορη, πεταχτή, με τέχνη, απαλά, απαλά, το μπουζούκι άφινε ένα θόρυβο ανάμιχτο, ένα γκρου, γκρου που μέσα τους ξέβγαινε ο σκοπός ενός τραγουδιού αλέγρου, πεταχτού. Το έπαιξε δυο τρεις φορές και έπαιψε. Οι άλλοι αμέσως τότε το πήραν με το στόμα:

Έχεις δυο μάτια όμορφα που αγγελικά κοιτάζουν κι όποιος γυρίσει και τα δει μέσ' στην καρδιά τον σφάζουν.

Το είπαν το ξαναείπαν όλοι με όρεξη, με πάθος, με το πρόσωπο σουφρωμένο, με το στόμα ολάνοιχτο, με «αχ!» και με «βάι, αμάν!» Και το μπουζούκι το ξαναπήρε πάλι γλυκά, απαλά με το γκρου, γκρου του. Ο μπουζουκιτζής σκυμμένος έπαιζε πάντα. Τα δάχτυλά του έφευγαν γοργά, σαν αστραπή, απάνω στα τέλια, στο κοντάρι, πατούσαν πότε βιαστικά, και πότε σιγαλά, πήγαιναν έρχουνταν σταματούσαν απάνω στους μπερντέδες κ' η πέννα του γρατσούντζε γρήγορα κάτω τα τέλια με το δεξί χέρι του.

Τόνα τραγούδι τελείωνε, τ' άλλο άρχιζε, από τα κλέφτικα ως τους αμανέδες. Έτσι πέρασαν τα μεσάνυχτα, η ώρα της γύρας ήρθε και

σηκώθηκαν όλοι, βγάκαν έξω τραγουδώντας. Οι δρόμοι είταν
έρημοι, τα μαγαζιά κλεισμένα, τα σπίτια κατάκλειστα, πήραν τον
ένα δρόμο, τον άλλον, όντας στάθηκαν. Άραιώσαν, έπιασαν τ'
αγκωνάρια, άλλοι έκατσαν χάμου στο χώμα, άναψαν τα τσιγάρα
τους, άφησαν στη μέση το μπουζουκιτζή. Φεγγάρι λαμπρό είταν
στον ουρανό, γλυκειά η νύχτα, οι γρύλλοι νανούριζαν τον ύπνο
της.

Ο μπουζουκιτζής στάθηκε τότε ολόρθιος στη μέση του δρόμου κάτω
απ' τα παράθυρα ενός ψηλού σπιτιού. Μέσα στο φως του φεγγαριού
κατά πως είταν ψηλός και λιγνός με το μπουζούκι τεντωμένο απάνω
στο στήθος του, με την κοντή ρεμπούπλικα προς τα πίσω, είταν
όλος αίσθημα, όλος πόνος, όλος γλύκα, όλος παρακάλια· με το
κεφάλι τεντωμένο τον ανήφορο, με τα μάτια κολλημένα στα κλειστά
παράθυρα.

Πήρε ένας αμανέ παθητικό, βαθύ, με γερή φωνή. Τον πήρε αγάλι·
αγάλια πρώτα στο μπουζούκι του, τον έπαιξε με προσοχή, με πολλή
τέχνη, έβγαλε μέσ' απ' εκείνο το ξύλο κι από τα τέλια ένα
κομμάτι ψυχής αρμονικά ερωτοχτυπημένης και το άφησε να
ξεθυμαίνη στη δροσιά και στη σιγαλιά της φεγγαροστολισμένης
νύχτας αγάλι· αγάλια με ξεψύχημα, με καημό, με πονεμένη
αρμονία, με μια γλύκα πόμπαινε ίσα στη ψυχή και την έσφιγγε και
τη λίγονε και στενοχωρούσε, και την έκανε να στέλνη
αναστεναγμούς φλογισμένους στα χείλη οποιανού τον άκουε.

Ύστερα σαν τέλειωσε το σκοπό στο μπουζούκι, τον πήρε με το
στόμα. Άρχισε μ' ένα αμάν βαθύ, που πετιώνταν σαν ατμός από
βρασμένο νερό έξω από τα χείλη του, μ' ένα αμάν πόσχιζε με
θρήνο, με παράπονο τη νύχτα μακριά, ενώ με το μπουζούκι του
κρατούσε κομπανιαμέντο. Εκείνο το αμάν ατέλειωτο, με παλμό που
ξετυλίγουνταν ίσα ίσα τόρα, με τσαλίμια και τσακίσματα ύστερα,
βάσταξε πολύ, παρά πολύ, επίμονο, παρακαλεστικό, παραπονεμένο,
έν' αμάν τέλος πόσκιζε και νεύρα και καρδιά και την φούσκωνε,
πελάγονε τη ψυχή από πάθος και πόθο. Ύστερα με τον ίδιο σκοπό,
με το ίδιο αμάν ενώ τινάζουνταν νευρικά το κεφάλι του, κι
έγερνε προς τ' αριστερά πίσω το σώμα του και το δεξί του πόδι
βάσταξε όλο το βάρος του κορμιού του, και το λαρύγκι του
τέντονε, τέντονε, και τα στήθη του ανεβοκατέβαιναν
φουσκόνοντας, έβγαλε κομματιστά, λίγα, λίγα, τόρα ξάστερα, κι
από μισοκομένα μισοσβυσμένα, τα λόγια των στίχων του:

Σ' αραχνιασμένο σπήλαιο, σε μαυρισμένο χώμα
εκεί θ' αφήσω και ψυχή, και κόκκαλα και σώμα.....

Και σαν αποτέλειωσε τον αμανέ αυτόν και σβύστηκε σα στερνός
σπασμός, σαν ύστερο ξεψύχημα με βαθειά αγωνία μοροζώντανου
ανθρώπου ο ύστερος τόνος, το μπουζούκι πιο παραπονεμένο, πιο
ξαγριωμένο, πιο αναμμένο, ξαναπήρε σκοπό του.

Οι άλλοι τότες ρυάστηκαν από ενθουσιασμό, από πάθος από μεθύσι
κρασιού και καημού μαζί, όλοι μ' αγριοφωνές, με κουνήματα
ζουρλά των χεριών προς τ' απάνω, με τινάγματα των ποδαριών:

— Ω!. —. ω! ω! ω! μαννούλα μου!...

— Φοσσσιστ!... Θεέ μου! ας φέξη.

= Όποτα! Παναγία μου!... όποτα! Χριστέ μου!....

Το μπουζούκι εκεί επάνω άλλαξε σκοπό. Τόρα πήρε ένα

ανατολίτικο, ένα αράπικο. Άρχισε γοργά γοργά σα να καλούσε σύντομα, αμέσως την ηδονή. Οι πεννιές άφιναν κάτι γρήγορους αχούς σα θύμωμα, σαν οργή, σα χτύπημα με πείσμα των χεριών των γροθιών σα δάγκαμα των χειλιών σαν ξεφώνημα όλο λύσσα και πόθο:

— Έλα! έλα!...

Κ' ύστερα ξέπεσε σε τόνους σιγαλούς και παραπονεμένους και φαίνουνταν τόρα σα ν' άκουγες λυπηρό κλάμα παραπονεμένου αγαπητικού μέσα στην κοιμιασμένη νύχτα. Κι έξαφνα σα να χύνουνταν καμιά ανεπάντυχη χαρά, άλλαξε ο σκοπός, αλλά το ίδιο κομμάτι με την ίδια ψυχή και τον ίδιο πόνο. Έπεσε σε μιαν αλέγρα μουσική, πεταχτή, πεταχτή, σα να κελαδούσαν πουλιά ευτυχισμένα, σα να φιλούνταν αγαπημένα χείλη, σα να ρουφούνταν αναπνοές, σα να πιπιλίζουνταν γλώσσες, σα ν' αγροικούνταν τρελλά γέλοια έρωτα αχόρταγους, σα νάτριζαν ηδονικά σφιγμένα κορμιά, αγκαλιασμένες σάρκες, σφιγμένα κόκκαλα. Και κάτι τι σα σκόρπισμα αγάπης μεγάλης, αγάπης τρελλής, σα μυρουδιά από φλογισμένη σάρκα γυναίκας, απλόνουνταν άφθονα στον αέρα της νύχτας, και τεντόνονταν τα ρουθούνια όλων και κολλούσε ο λάρυγγάς τους και ξεροκατάπιναν.

Εκεί από ψηλά ένα παράθυρο έτριξε σιγά, σιγά. Ο σκοπός του μπουζουκιού πάντα ο ίδιος, πιο γοργός, πιο μεθυστικός τόρα, χύνουνταν από τα τέλια του. Ψηλά μέσ' από το λίγο άνοιγμα του παραθυριού, κόκκινο φως φάνηκε μια στιγμή κ' έσβυσε γρήγορα, και το φεγγάρι όσο μπορούσε να μπη μέσα, στο μόλις ανοιγμένο παράθυρο, άφινε να χωρίζει εκεί ψηλά από μέσ' απ' τα ξύλα κάτι τι άσπρο, σα σκιά, σα φάντασμα που κινούνταν. Τότε ο μπουζουκιτζής τράβηξε μπροστά το δρόμο του αγάλι ' αγάλια, αλλάζοντας κομμάτι, παίζοντας ένα μαρς, ένα ύμνο για τη νίκη του και για την όμορφη μαζί, που από τη γλύκα του μπουζουκιού του άνοιξε το παράθυρο. Σηκώθηκαν κ' οι άλλοι, και όλοι μαζί με το μαρς πάντα τράβηξαν έφυγαν. Πήγαιναν τόρα να βγάλουν κι άλλες όμορφες στα παράθυρα...

Η ΖΩΝΤΟΧΗΡΑ

Καμιά εικοσιπενταριά γυναίκες γύριζαν στο χωριό τους από κάτω από τη στράτα πούχε περάση θαμπά ένας ξενητεμμένος, πούρχονταν από την Πόλη, φέροντας γραφές και χαρίσματα στον τόπο του από τους ξενητεμμένους πατριώτες του, και δίνοντας παραγγελιές και διάτες σ' όλα εκείνα τα πεντέξη τριγύρω χωριά, που όλοι οι άντρες τους ξενιτεύονται από μικροί, δουλεύουν στα ξένα στέλνουν λίρες στα χωριά τους, ως που κάνουν παράδεις και γυρίζουν μεσόκοποι στα χωριά τους που βρίσκουν μαραμένες και γριές τις γυναίκες τους που της είχαν παντρευτή δεκάχρη χρόνων και τις άφησαν μονάχες και ζωντοχήρες τόσα χρόνια.

Όλες είταν χαρούμενες. Είχαν δεχτή καλά γράμματα, και λίρες, και χαρίσματα, και φιλιά και παρηγοριές κ' ελπίδες, άλλες απ' τα παιδιά τους, άλλες απ' τ' αδέρφια τους, άλλες απ' τους άντρες τους, ύστερα από τόσους μήνες χωρίς μαντάτα και γράμματα. Μονάχα μια μικροπρόσωπη μια καστανομάτα νιοπαντρεμμένη, η Νίτσα, πούχε παντρευτή εδώ και τρεις μήνες και πήρε ένα όμορφο παλληκάρι, που την μια βραδιά την χόρτασε

φιλιά κι αγάπη, και την άλλη ξενητεύθηκε για τα ξένα, και πήγε για να πουλάνε σαρδέλλες και ρίζι μακριά, πολύ μακριά στης Πόλης τα σοκάκια, γύριζε αχνή και λυπημένη. Κρατούσε στα χέρια της ένα γράμμα και δυο λίρες, δυο λίρες κίτρινες κίτρινες και κατάχρυσες που ποιος ξέρει με τι βάσανα τις κέρδισε και τις απόχτησε εκείνος εκεί πέρα για να τις της στείλη. Ο παπάς που της διάβασε κάτω στη στράτα το γράμμα τ' άντρα της, που της τόφερε κι αυτής ο ξενητεμένος μαζί με τ' άλλα των άλλων γυναικών της είπε πως έγραψε, ότι οι δουλειές του πήγαιναν καλά στην Πόλη, πως παιδεύουνταν πολύ, πως μόνο όνειρο είχε σε πολλά, σε λίγα χρόνια να κάμη ένα κομπόδεμα και να γυρίση στην ερημιά του χωριού του για να ζήσουν πια μαζί, ευτυχισμένοι. Σ' αυτό τον καιρό κι αυτή έπρεπε να περιμένη και μη σικλετίζεται, νάνε φρόνιμη και να κοιτάη το σπίτι τους, και να σέβεται τη γριά μάννα του.

Γύριζε στο χωριό της με τα λόγια αυτά καρφωμένα στο νου της, με τη θλίψη και την πίκρα στην καρδιά της, σα συλλογίζουνταν τα χρόνια που θα περνούσαν τα χρόνια τ' αχαρα, τα δίχως αγάπη κ' ευτυχία, τα χρόνια που δε θάχαν για αυτή καμιά απόλαυψη και θα της έπαιρναν την ομορφιά και τη νιότη, και θα της έφερναν γλήγορα τα γεράματα, που θάρχουνταν να τα χαρή τότες αυτά μονάχα εκείνος. Τι αχαρη και τη βασανισμένη και τι στερεμένη ζωή!... Όμορφη αυγούλα γύρω της. Τα βουνά, τα στολισμένα με πυκνά δάση από ψηλά, αντρειωμένα, δροσερά έλατα, με τις στογγυλές και γλυκειές ραχούλες τους, με τις πρασινάδες και τις αγράμπελές τους, με τις πλαγιές τους φουντωμένες από πράσινα πλατάνια, από χαμηλούς κέδρους, και κατάψηλους γαύρους, το χωριό με τα μικρούλια σπιτάκια του που τάλουζε απαλά κατάχρυσος ήλιος, με τα τρεχάμενα νερά και το βοητό τους, με κηπαρέλια που πρασίνιζαν οι κλαρωτές φασουλιές και βόσκαγαν στα γρασίδια τους κάτασπρα μαρτίνια αρνάκια, το χωριό τόμορφο, το δροσερό και το χαριτωμένο, πόσο είταν αλλιώτικο με τον πόνο της καρδιάς της, και πώς φαίνουνταν καμωμένο να χαμογελάη στην ομορφιά της και στην ευτυχία της, στην ομορφιά που την είχε και στην ευτυχία που της την έκλεψε μαζί του πέρα στην Πόλη ο άντρας της.

Σ' ένα αγκωνάρι ενός σπιτιού, καθισμένος διπλοπόδι ένας στραβός ζητιάνος, έπαιζε λυπηρά στο λογγάρι του μ' ένα δοξαράκι, ένα τραγούδι παραπονεμένο, ξενητεμένο τραγούδι, και τα χείλη του έψαιλναν τρεμουλιαστά λόγια πολύ λυπηρά, πολύ πονεμένα:

Ανάθεμά σε ξενητιά, εσύ και το καλό σου...

Κι αυτόν τον στίχο τον έλεε τόσο συγκινητικά ο γέρο στραβός, που η μικροπρόσωπη Νίτσα, σαν τον άκουσε διαβαίνοντας, της ήρθε ν' αρχίση τα κλάματα, ν' αρχίση να μαδιέται, και να θρηνή τη μοίρα της. Πόσο άξιζε να την καταραστή μέσ' από τα σπλάχνα της την άτιμη αυτή ξενητιά, που της έκλεψε και της κρατούσε τον άντρα της, που τον χάρηκε μια υγχτα μονάχη! Την ξενητιά αυτή που θα περάσουν χρόνια και χρόνια και θα της τον κρατά ακόμα, που θα περάσουν χρόνια και θα διαβούν και θα πετάξουν τα κάλλη της, και θάρθη να την βρη αυτή γριά κι άσκημη, μ' αδειανή καρδιά και με γεμάτο το κομπόδεμα εκείνος. Πόσο κακά είνε πλασμένος ο κόσμος· να ζη κανείς για τον παρά, για το χρυσάφι αυτό, γι αυτές τις ψωρολίρες που της έστειλε σήμερα να τις φυλάξη, που θα τις στείλη αύριο κι άλλες για να τις φυλάξη κ' εκείνες, και μεθαύριο άλλες ακόμα, σα νάταν το χρυσάφι, σα νάταν ο βρωμοπαράς που ζήταγε, που ήθελε αυτή δεκάξη χρόνων κόρη, διψασμένη από την ευτυχία που μόλις πρόφταξε να γγίξη τα φλογισμένα χείλη της σ' αυτή.

Κι ο γέρος εκεί στη γωνιά του έπαιζε με πόνο και παράπονο το λογγάρι του κι έψαιλνε λυπημένα την κατάρα της δενητιάς, που ποιος ξέρει αν τόφαγε κι αυτού καμιά ελπίδα, καμιά χαρά, κανένα παιδί αγαπημένο· λιποψυχισμένη εκείνη από τη λύπη της και το παράπονό της στάθηκε μπροστά του μια στιγμή κ' ύστερα ανοίγοντας την απαλάμη της άφησε και κύλησαν απάνω στα γόνατα του γέρου στραβού οι δυο λίρες, ψιθυρίζοντας μ' ένα πικρό κόμπο στο λαιμό:

— Πάρτες! γέροντά μου... Εμένα τα νιάτα μου δεν έχουν ανάγκη από παράδεις...

ΝΤΟΠΙΕΣ ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ

1) Ο Ηγούμενος	Σελ	7
2) Τ' Αγόρι	»	16
3) Αγριοζωή	»	24
4) Ο Λοχίας Μόσχος	»	30
5) Η Αραχωβιτοπούλα	»	40
6) Η Καταχνιά	»	45
7) Επαρχιώτικο Ειδύλλιο	»	52
8) Ο Υπενωμοτάρχης	»	58
9) Η Κουκουβάγια	»	64
10) Οι Κληρωτοί	»	69
11) Χινόπορο	»	74
12) Ο Ριζόμυλος	»	77
13) Το Χαλάζι	»	82
14) Μια νύχτα στο χωριό	»	87
15) Ο Σιδερόδρομος	»	93
16) Τ' Απόσπασμα	»	97
17) Άνοιξη	»	105
18) Στο Φαρμακείο	»	110
19) Το Μπουζούκι	»	117
20) Η Ζωντοχήρα	»	124

End of the Project Gutenberg EBook of Local Drawings, by Mitsos Chatzopoulos

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK LOCAL DRAWINGS ***

***** This file should be named 32729-0.txt or 32729-0.zip *****
This and all associated files of various formats will be found in:
<http://www.gutenberg.org/3/2/7/2/32729/>

Produced by Sophia Canoni

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without

permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project

Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.org/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession.

If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement

and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived

from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works,

harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees,
that arise directly or indirectly from any of the following which you do
or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm
work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any
Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, are critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project

Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pglaf.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide

spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.